

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΑ ΤΜΗΜΑΤΑ:

- Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
- Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών
- Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Διπλωματική εργασία με θέμα:

«Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου
(ΟΣΕΠ): Θεσμική δομή και λειτουργία»

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2021

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : Ιωάννης Τζιώνας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ : Γεώργιος Στάμου

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Ο συντάξας

Περίληψη

Η γεωστρατηγική σημασία της περιοχής της Μαύρης Θάλασσας απέκτησε ανανεωμένο ενδιαφέρον στη μετά τον Ψυχρό Πόλεμο εποχή. Οι πληθυσμιακή αλλά και οικονομική ανομοιογένεια, οι ανεπίλυτες συγκρούσεις και η συμμετοχή εξωτερικών παραγόντων με διαφορετικά συμφέροντα μειώνουν τις πιθανότητες περιφερειακής ολοκλήρωσης και ειρήνης στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου.

Ωστόσο παρά τον ετερόκλητο χαρακτήρα και τις παθογένειες της περιοχής, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι παρακείμενες χώρες αντιλήφθηκαν ότι οι ομοιότητές τους ήταν περισσότερο δυνατές από τις διαφορές τους και ανέλαβαν πρωτοβουλίες συνεργασίας.

Μια από αυτές τις πρωτοβουλίες, η οποία μέσω της σταδιακής συνεργασίας αποσκοπούσε στην περιφερειακή ολοκλήρωση των χωρών του Ευξείνου Πόντου, γέννησε τον ΟΣΕΠ.

Abstract

The geostrategic importance of the Black Sea region has a renewed interest in the post-Cold War era. Demographic and financial disunions, unresolved conflicts and the involvement of external actors with different interests reduce the chances of regional integration and peace in the Black Sea region.

Nevertheless, despite the promiscuous character and the pathogenies of the region, after the end of the Cold War, the adjoining countries had comprehended of their much powerfull similarities and decided to assume cooperation initiatives.

One of the above initiatives, aiming through cooperation at regional integration in the Black Sea area, originated the BSEC.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°

- 1.1 Το φαινόμενο του περιφερισμού 3
- 1.2 Το ιδιαίτερο περιβάλλον του Εύξεινου Πόντου 5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

- 2.1 Ορισμός Διεθνούς Οργανισμού 13
- 2.2 Νομική Διάσταση Διεθνούς Οργανισμού 17
- 2.3 Ο ΟΣΕΠ ως ΔΟ 22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3°

- 3.1 Ορισμός του ΟΣΕΠ (BSEC) 26
- 3.2 Τα θεσμικά όργανα του ΟΣΕΠ 28
- 3.3 Τράπεζα Εμπορίου και Ανάπτυξης Ευξείνου Πόντου (BSTDB) 31
- 3.4 Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΟΣΕΠ (PABSEC) 32
- 3.5 Η περιφερειακή ασφάλεια στα πλαίσια του ΟΣΕΠ 36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4°

- 4.1 Αλληλεπίδραση ΟΣΕΠ με ΕΕ 39
- 4.2 Αλληλεπίδραση ΟΣΕΠ με την Ελλάδα 44
- 4.3. Η Συνέργεια της Μαύρης Θάλασσας και οι Τομείς Συνεργασίας με τον ΟΣΕΠ 51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5°

- 5.1 Προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει ο ΟΣΕΠ 61
- 5.1 Η στάση της Τουρκίας στον Εύξεινο Πόντο 66
- 5.2 Η στάση της Ρωσίας στον Εύξεινο Πόντο 70
- 5.3 Η στάση των ΗΠΑ στον Εύξεινο Πόντο 72
- 5.4 Οι προοπτικές της διακρατικής συνεργασίας 75

- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 80**

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

85

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

86

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πεδίο ιδεολογικής αντιπαράθεσης Ανατολή-Δύση κατά τα χρόνια του ψυχρού Πολέμου, η λεκάνη της Μαύρης Θάλασσας αποτελεί μια περιοχή της οποίας οι κάτοικοι αναζητούν τους τρόπους μιας ειρηνικής συνύπαρξης που βασίζεται σε αμοιβαία συμφέροντα.

Στο πλαίσιο της νέας διεθνούς συγκυρίας των αρχών της δεκαετίας του 1990, ο πρώην Πρόεδρος της Τουρκίας, Τουργκούτ Οζάλ, συνέλαβε την ιδέα ενός νέου σχεδίου οικονομικής συνεργασίας στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, προκειμένου να αναπτυχθεί και να διαφοροποιηθεί η οικονομική σχέση μεταξύ των παρευξείνιων και γειτονικών χωρών, τονίζοντας τα πλεονεκτήματα της γεωγραφικής τους γεινιάσης και τη συμπληρωματικότητα των οικονομιών τους.

Έτσι, γεννήθηκε η Οικονομική Συνεργασία του Εύξεινου Πόντου (ΟΣΕΠ) η οποία στοχεύει στην προώθηση της οικονομικής συνεργασίας προκειμένου να αποφευχθούν συγκρούσεις και να βοηθηθούν τα συμμετέχοντα κράτη να ενσωματωθούν στην ευρωπαϊκή οικονομία. Οι κύριοι τομείς συνεργασίας περιλαμβάνουν το εμπόριο και μεταφορές, την ενέργεια, τις τεχνολογικές επιστήμες, την οικονομία, το περιβάλλον και τις επικοινωνίες.

Η Σύνοδος των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων στη Μόσχα αποτέλεσε την απαρχή μιας σειράς πρωτοβουλιών που αποσκοπούσαν στην ενίσχυση της νομικής και θεσμικής βάσης του ΟΣΕΠ, έτσι ώστε να γίνει ένας πραγματικός περιφερειακός οικονομικός οργανισμός.

Η ενίσχυση της νομικής και θεσμικής βάσης του ΟΣΕΠ που ξεκίνησε στην προαναφερόμενη Σύνοδο Κορυφής την 25 Οκτωβρίου 1996 στη Μόσχα οδήγησε στην ανάπτυξη του Χάρτη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας της Μαύρης Θάλασσας, την 5^η Ιουνίου 1998, στη Γιάλτα. Αυτή η Χάρτα σηματοδότησε ένα νέο κεφάλαιο στην ύπαρξη και τις δραστηριότητες του ΟΣΕΠ, δηλώνοντας τη μετατροπή του σε πραγματικό περιφερειακό οικονομικό οργανισμό με διεθνή χαρακτήρα και ιδιότητα.

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να αναλύσει τη συνεργασία στα πλαίσια του ΟΣΕΠ και δομείται με τον ακόλουθο τρόπο: Στο **πρώτο** κεφάλαιο παρουσιάζεται το φαινόμενο του περιφερισμού και αναλύεται το ιδιαίτερο

περιβάλλον του Εύξεινου Πόντου όσον αφορά το γεωπολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό χαρακτήρα της περιοχής. Στο **δεύτερο** κεφάλαιο επιχειρείται μια αναφορά στη νομική διάσταση του Οργανισμού. Το **τρίτο** κεφάλαιο ερευνά τη δημιουργία του, το προφίλ του παρουσιάζοντας τα κυριότερα θεσμικά του όργανα. Στο **τέταρτο** κεφάλαιο συζητούνται οι αλληλεπιδράσεις του ΟΣΕΠ με την ΕΕ και την Ελλάδα ενώ στο **πέμπτο** κεφάλαιο ερευνώνται οι προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει ο θεσμός του ΟΣΕΠ με απώτερη κατάληξη την εξαγωγή συναφών συμπερασμάτων – προτάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Το φαινόμενο του περιφερισμού

Ο χώρος μπορεί να θεωρηθεί ως πλέγμα σχέσεων ανάμεσα στις κοινωνικές ενότητες που τον προσδιορίζουν και υπάρχουν σε σχέση αλληλεξάρτησης. Η σχέση αυτή αποκτά σημασία όταν οι παραγωγικοί συντελεστές και οι παραγωγικές δραστηριότητες δεν είναι χωρικά κατανεμημένοι. Ως εκ τούτου, αποτελώντας πηγή δημιουργίας οικονομικών πλεονεκτημάτων ή μειονεκτημάτων, ο χώρος επηρεάζει τη λειτουργία του οικονομικού συστήματος, απελευθερώνοντας πάσης φύσεως οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις και προεκτάσεις (Καλλιώρας κ.α., 2009).

Καθώς ο χώρος ενοποιείται, οι αποστάσεις μειώνονται, ο ανταγωνισμός αυξάνεται και νέοι βαθμοί δυσκολίας προστίθενται στην άσκηση πολιτικών για την ανάπτυξη των περιοχών που υπόκεινται σε υστέρηση. Οι δυσκολίες αυτές είναι εγγενείς και οφείλονται στη δυναμική της συσσώρευσης, που χαρακτηρίζει τις παραγωγικές διαδικασίες, την τεχνολογική πρόοδο και τη γνώση. Η προσπάθεια των περιφερειών να συνεργαστούν και να συντονίσουν τις πολιτικές τους, ώστε να αποφύγουν την περαιτέρω συμπίεση των περιφερειών σε υστέρηση, αναφέρεται ως περιφερειακή συνεργασία ή περιφερισμός και περιφερειοποίηση¹. Οι όροι αυτοί έχουν μία λεπτή διαφορά, διότι ο περιφερισμός αναφέρεται στην εκ των άνω (topdown) περιφερειακή συνεργασία, η οποία εκφράζει πολιτικό σχεδιασμό ενώ η περιφερειοποίηση αναφέρεται στην αυθόρμητη περιφερειακή συνεργασία, η οποία συμβαίνει από κάτω προς τα πάνω (bottomup) (Μανώλη & Μαρής 2015).

Η έννοια της περιφερειοποίησης αφορά στην γενικότερη τάση και πολιτικό προσανατολισμό, απόρροια της παγκοσμιοποίησης, οργάνωσης των κρατών σε περιφερειακά σχήματα. Οι φορείς πίσω από αυτήν την πολιτική δέσμευση είναι κυρίως κράτη, αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις μη κρατικοί φορείς. Οι A. Payne και A. Gamble χρησιμοποιούν την περιφερικότητα ως «ένα έργο που ηγείται ενός κράτους ή κρατών με σκοπό την αναδιοργάνωση ενός περιφερειακού, συγκεκριμένου χώρου, ενός χώρου καθορισμένου σε πολιτικές και οικονομικές γραμμές» (Payne and Gamble 1996), ενώ ο H. Hveem μιλάει

---

¹ Regionalization

για μια «ομάδα αναγνωρίσιμων παραγόντων εργασίας σε ένα έργο» (Hveem 2003).

Σύμφωνα με τον Aydin, «σε ένα όλο και περισσότερο αλληλοεξαρτώμενο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, η περιφερειακή συνεργασία ενισχύει την ολοκλήρωση και είναι καταλύτης για τον μετασχηματισμό ενός προγραμματισμένου οικονομικού συστήματος προς οικονομίες αγοράς και δημοκρατική θεσμοθέτηση» (Aydin 2004, 5).

Ο E. Ozer υπογραμμίζει ότι «οι περιφερειακές οργανώσεις μπορούν να δράσουν ενάντια στη δημιουργία τμημάτων δημιουργώντας διασυνοριακά και συνεργατικά δίκτυα. Δημιουργούν μια αίσθηση κοινού ενδιαφέροντος παρακινώντας τα μέλη τους να αναπτύξουν μη καταναγκαστικές συμπεριφορές και μειώνοντας την τάση να καταφεύγουν σε μη ειρηνικά μέσα για την επιδίωξη των εθνικών συμφερόντων. Οι περιφερειακές οργανώσεις μπορούν επίσης να προετοιμάσουν τα μέλη τους για μελλοντική συμμετοχή σε μεγαλύτερους οργανισμούς» (Ozer 1997, 80). Οι D. Lake και P. Morgan τονίζουν τον ρόλο των περιφερειακών ομάδων στη γεωπολιτική σταθερότητα (Lake 1997).

Η ανάγκη των κρατών να συνεργάζονται με γειτονικές χώρες είναι μια συνήθεια που υπήρχε από παλιά. Από τον 19^ο αιώνα συνάπτουν τα κράτη συνεργασίες, περιφερειακές ή διακρατικές. Το φαινόμενο του περιφερισμού αναπτύχθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, υπήρξε ιδιαίτερα έντονο μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου ενώ σήμερα μπορούν να αναφερθούν έως και 230 επίσημες περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες (Μανώλη & Μαρής 2015).

Ο σύγχρονος περιφερισμός μπορεί να διακριθεί σε δύο κύματα. Το πρώτο κύμα σημειώθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '50 με τη δημιουργία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και το δεύτερο κύμα αναπτύχθηκε στη δεκαετία του '80 και συνδέθηκε με την παγκοσμιοποίηση. Εξαπλώθηκε εντός και εκτός Ευρώπης έχοντας μεγαλύτερη επιτυχία από το πρώτο κύμα και ονομάστηκε νέος περιφερισμός (Μανώλη & Μαρής 2015).

Στο δεύτερο κύμα συνάφθηκαν συμφωνίες πολυδιάστατες καλύπτοντας πολλαπλά επίπεδα και τομείς πολιτικής τα οποία οδήγησαν και σε εμπορικές συμφωνίες που ενίσχυσαν την παγκοσμιοποίηση (Hettne 2005, Telo 2012). Στο νέο περιφερισμό τα κράτη έχουν το ρόλο τους, όμως οι πρωτοβουλίες

συνεργασιών εκπηγάζουν από τοπικούς παράγοντες ως διαδικασία από «κάτω προς τα πάνω» και αρκετές φορές υποκινούνται αυθόρμητα.

1.2 Το ιδιαίτερο περιβάλλον του Εύξεινου Πόντου

Από γεωγραφική άποψη, τα όρια της περιοχής του Εύξεινου Πόντου αναδύονται ως υποπεριοχές γύρω από ένα φυσικό σύνορο, το οποίο συνιστά η Μαύρη Θάλασσα.

Το πρώτο εννοιολογικό πρόβλημα που αναφύεται στην περίπτωση της περιοχής του Εύξεινου Πόντου αφορά στον ίδιο τον ορισμό της. Αρκεί μια κοινή ιστορία, γεωγραφική εγγύτητα και ορισμένες κοινές προκλήσεις για να οριστεί η Μαύρη Θάλασσα ως μια ενιαία περιοχή; Η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας δεν έχει εδραιωθεί ακόμη ως ξεχωριστή, αυτοσυνείδητη οντότητα αλλά ο συσχετισμός της γεωγραφίας και της πολιτικής είναι εμφανής στην περίπτωση της (Pavliuk & Klypush-Tsintsadze 2005, 9). Ορισμένοι αναλυτές ισχυρίζονται ότι η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας ήταν μια καθαρά πνευματική εφεύρεση (Celikpala 2010, 288).

Σύμφωνα με τους R. Hatto και O. Tomescu: «Ο ορισμός της περιοχής δεν είναι μόνο ζήτημα γεωγραφίας αλλά σχετίζεται επίσης με την πολιτική, την οικονομία, την ασφάλεια και τον πολιτισμό» (Hattoo & Tomescu 2008). Ομοίως, ο C. King γράφει ότι: «ιστορικά η ευρύτερη περιοχή της Μαύρης Θάλασσας ήταν συχνά μια γέφυρα παρά ένα εμπόδιο μεταξύ των κοινοτήτων: Θρησκευτικών ομάδων, γλωσσικών ομάδων, αυτοκρατοριών, εθνών και κρατών. Η Μαύρη Θάλασσα δεν πρέπει να προσεγγίζεται μόνο ως συνέπεια γεωπολιτικών υπολογισμών, αλλά ως προϊόν της ιστορίας. Ο σχηματισμός της περιοχής βρίσκεται στο επίκεντρο των συνδέσεων που περιλαμβάνουν μόνιμους δεσμούς μεταξύ ανθρώπων και κοινοτήτων» (King 2004, 12).

Ο A. Gonckarenko υπογραμμίζει τον γεωπολιτικό χαρακτήρα της περιοχής της Μαύρης Θάλασσας: «Από κλασική γεωπολιτική άποψη, η περιοχή του Εύξεινου Πόντου αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της ευρω-ασιατικής σταθερότητας και ασφάλειας. Αποτελεί μέρος μιας πολύ σημαντικής και ευαίσθητης περιοχής με μεγάλους φυσικούς πόρους και σημαντικούς στρατηγικούς διαδρόμους μεταφορών και ενέργειας» (Gonckarenko 2005).

Η Μαύρη Θάλασσα μπορεί, σύμφωνα με τον Τριανταφύλλου, να περιγραφεί είτε ως «γεωπολιτικό φυσικό κέντρο» είτε ως «γεωπολιτικός κόμβος» (Triantaphyllou 2009). Βρίσκεται στο σταυροδρόμι της Ευρώπης και της Ασίας, είναι κάτι περισσότερο από μια περιοχή τοπικής σημασίας και αντιπροσωπεύει έναν άξονα αυξανόμενης γεωπολιτικής σημασίας (EU Commission 2001). Η Μανώλη παρατηρεί πως δεν υπάρχει συμφωνία σχετικά με τον χαρακτήρα της περιοχής της Μαύρης Θάλασσας είτε ως προς τον πολιτισμό είτε ως προς την ταυτότητα είτε ως προς την οικονομική αλληλεξάρτηση (Manoli 2010).

Υπάρχουν δύο διακριτές φάσεις στην περιφερειοποίηση της Μαύρης Θάλασσας. Η πρώτη με ρίζες στις αρχές του 1990, συνδέεται με τις συστημικές αλλαγές που ταρακούνησαν τον κόσμο μετά τον ψυχρό πόλεμο. Το 1991 αντιπροσωπεύει την ίδρυση της νέας περιοχής της Μαύρης Θάλασσας. Η δεύτερη φάση χρονολογείται στο 2007 με τη διεύρυνση της ΕΕ μετά την προσχώρηση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας (Manoli 2010). Η συνεργασία στη Μαύρη Θάλασσα κατά την πρώτη φάση πραγματοποιήθηκε χωρίς να προσελκύσει την προσοχή εξωτερικών παραγόντων όπως της ΕΕ και των ΗΠΑ, εν αντιθέση με τη 2^η φάση.

Όσον αφορά τη γεωγραφική οριοθέτηση της Μαύρης Θάλασσας, η περιφερειακή συνεργασία εμφανίζεται σε μια μεγάλη περιοχή που ονομάζεται «Ευρύτερη περιοχή της Μαύρης Θάλασσας» (όρος που χρησιμοποιείται από τον ΟΣΕΠ) ή «η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας» (όρος που χρησιμοποιείται από την ΕΕ).

Η έννοια της «Ευρύτερης Μαύρης Θάλασσας» εμφανίστηκε στο πρόγραμμα της Ελληνικής Προεδρίας της Οικονομικής Συνεργασίας της Μαύρης Θάλασσας το 2004, προκειμένου να προσαρμοστεί στον ετερογενή χαρακτήρα της Μαύρης Θάλασσας. Ο όρος "ευρύτερη" αντικατοπτρίζει την κοινή θέση ότι η περιοχή του Εύξεινου Πόντου εκτείνεται πέρα από τα παράκτια εδάφη σε παρακείμενες περιοχές που συνδέονται πολιτιστικά, πολιτικά και οικονομικά (mf.a.gr).

Ως γεωπολιτική κατασκευή και όχι ως απλός γεωγραφικός χώρος, η περιοχή του Εύξεινου Πόντου περιλαμβάνει τα παρόχθια κράτη: Βουλγαρία, Γεωργία, Ρουμανία, Ρωσία, Τουρκία, Ουκρανία, καθώς και τα γειτονικά κράτη: Αλβανία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Ελλάδα, Δημοκρατία της

Βόρειας Μακεδονίας, Μολδαβία, Σερβία και Μαυροβούνιο (Aydin 2004). Τα τελευταία δεν αποτελούν παράκτια κράτη αλλά λόγω στενής ιστορικής – θρησκευτικής συνάφειας καθίστανται ως ισότιμοι περιφερειακοί παίκτες.

Τα σύνορα της περιοχής χαρακτηρίζονται από πολιτιστική, ιστορική και γεωγραφική ανομοιογένεια. Τα περισσότερα παράκτια κράτη της περιοχής (Βουλγαρία, Γεωργία, Ρουμανία, Ρωσία, Τουρκία, Ουκρανία) και παρακείμενα κράτη (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Ελλάδα, Μολδαβία) ανήκουν επίσης σε άλλες περιοχές (Νοτιοανατολική Ευρώπη, Καύκασος, Κεντρική Ασία, Μεσόγειος).

Η περιοχή του Εύξεινου Πόντου αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ της ευρωατλαντικής συμμαχίας και της στρατηγικής περιοχής της Μέσης Ανατολής - Κασπίας Θάλασσας - Κεντρικής Ασίας. Έχει προσελκύσει το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των δύο υπερδυνάμεων από τη δεκαετία του 1990 για γεωπολιτικούς, στρατιωτικούς και οικονομικούς λόγους. Η περιοχή ήταν επιρρεπής σε διαφορετικούς τύπους συγκρούσεων και είναι φτωχή σε πολιτικό διάλογο και θεσμούς (Gnesotto & Gren 2006). Ο ανταγωνισμός και οι συγκρούσεις μεταξύ των περιφερειακών παραγόντων και η ευρεία αντίληψη ότι η περιοχή δεν είναι ικανή να λύσει μόνη της τα προβλήματά της, είχε ως αποτέλεσμα τη συμμετοχή εξωτερικών παραγόντων και θεσμών και τον ανταγωνισμό μεταξύ τους για την ανάληψη της πρωτοκαθεδρίας στην περιοχή (Jackson 2006).

Με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου τα πρώην κράτη της ΕΣΣΔ αποτίναξαν την κηδεμονία της και έγιναν πιο δεκτικά σε ξένες επιρροές. Η περιοχή συνέχισε να ταλανίζεται τόσο από τα ψυχροπολεμικά απόνερα όσο και από τη νέα πραγματικότητα που δυναμικά εισχωρούσε στην περιοχή. Τα νέα ανεξάρτητα κράτη που δημιουργήθηκαν² αντιμετώπιζαν αυξημένα θέματα ασφαλείας: Η προσπάθεια διεύθυνσης του NATO με την επέκτασή του προς ανατολάς, η αφύπνιση των παγωμένων συγκρούσεων³, η διεύρυνση της ΕΕ και οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Τουρκία, το ξέσπασμα των πολύχρωμων επαναστάσεων στη Γεωργία και Ουκρανία συμπεριλαμβανομένων των γεγονότων στην Κριμαία, συνιστούν ορισμένα από αυτά των οποίων κοινή

---

² Ουκρανία, Μολδαβία, Γεωργία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν

³ Ναγκόρνο – Καραμπάχ, Υπερδνειστερία, Τσετσενία, Νότια Οσετία

συνιστώσα αποτελεί η αντίδραση της Ρωσίας. Ο διπολισμός παραδόξως περιέβαλε την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας με κάποιο βαθμό ασφάλειας και σταθερότητας καθώς δε σημειώθηκε στρατιωτική εμπλοκή μεταξύ ΗΠΑ - ΕΣΣΔ.

Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί πως στην αμέσως μετά τον Ψυχρό Πόλεμο εποχή, η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας δεν έτυχε ιδιαίτερης προσοχής. Αυτή η διαδικασία άρχισε να αλλάζει όταν οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης μπήκαν κάτω από την ομπρέλα ασφαλείας της ΕΕ και του ΝΑΤΟ. Η περιοχή υποφέρει επίσης από την κληρονομιά της ιστορίας της. Ενώ ανήκει στην άμεση σφαίρα επιρροής της ρώσικης υπερδύναμης, εντούτοις βρίσκεται στον περίβολο της Τουρκίας και της ΕΕ και στις βλέψεις των ΗΠΑ. Ακόμη η γειτνίαση με αρκετές ασταθής διαφορετικές υποπεριφέρειες όπως τα Βαλκάνια και ο Καύκασος επιδρά αρνητικά. Οι διακριτές υποπεριφερειακές ταυτότητες αποτελούν εμπόδιο στην εμφάνιση μιας κοινής πολιτιστικής ταυτότητας της Μαύρης Θάλασσας που να συνοδεύεται από ένα κοινό πλαίσιο περιφερειακής ασφάλειας. Αντιθέτως, η περιοχή αποτελεί πεδίο αντιπαλότητας ηγεμονικών πολιτικών. Όπως αναφέρει και ο Aydin «Οι περιφερειακές αντιπαλότητες που χειραγωγούνται από παγκόσμιες αντιπαλότητες με σκοπό την καθιέρωση επιρροής οδηγούν σε διαφορές παρά στη δημιουργία διαπεριφερειακών μηχανισμών συνεργασίας» (Aydin 2009, 357).

Τα μπλοκ εξουσίας με διαφορετικό βαθμό επιρροής, στην πραγματικότητα χειραγωγούν τις επιλογές πολιτικής ασφάλειας στην περιοχή. Η Ρωσία και η εφαρμοζόμενη πολιτική της στην άμεση σφαίρα επιρροής, οι ΗΠΑ με τις πολιτικοστρατιωτικές επεμβάσεις (επέκταση ΝΑΤΟ, εγκατάσταση πυραυλικής ομπρέλας), η ΕΕ με τις πολιτικοοικονομικές διαπεριφερειακές προσπάθειες, η Τουρκία με την αναθεωρητική πολιτική της, αποτελούν τρανταχτά παραδείγματα. Οι πολύπλοκες σχέσεις μεταξύ αυτών των τεσσάρων κύριων προαναφερόμενων κέντρων επιρροής θα αποτελέσουν τους βασικούς ρυθμιστικούς πυλώνες των σχέσεων ασφάλειας και σταθερότητας στην περιοχή.

Αναλυτικότερα η ανάμειξη της Ρωσίας στην εσωτερική πολιτική της Ουκρανίας και της Γεωργίας, η υποστήριξή της σε ανεπίλυτες - παγωμένες⁴

---

⁴ Frozen Conflicts

συγκρούσεις στον Νότιο Καύκασο, η χρήση του φυσικού αερίου ως εργαλείου διαπραγμάτευσης κατά της ΕΕ έχουν εντείνει τις αμφιβολίες για τους στόχους της. Ο πόλεμος στη Ν. Οσετία του 2008 ήταν ενδεικτικός της δυναμικής επιρροής της Ρωσίας στην περιοχή, αυξάνοντας την ανησυχία για τις προθέσεις της. Ο Γκλεμπ Παβλόφσκι, πολιτικός σύμβουλος στο Κρεμλίνο, συνοψίζει τη ρωσική προοπτική για την τάση της εξωτερικής πολιτικής: «Η Ρωσία διατηρεί το δικαίωμα να συνεργάζεται με όλες τις γειτονικές χώρες και εξακολουθεί να θεωρεί τους διατλαντικούς θεσμούς ως απειλή για τα συμφέροντά της εντός και εκτός της περιοχής και θα συνεχίσει να χτίζει πάνω στην παγκόσμια επιρροή της» (Socor 2005).

Η Ρωσία αντιτίθεται ενεργητικά σε οποιαδήποτε νατοϊκή πρωτοβουλία ασφαλείας εντός και γύρω από τη Μαύρη Θάλασσα. Κύριο μέλημά της στο «εγγύς εξωτερικό» της, είναι να διατηρήσει και ταυτόχρονα να περιορίσει την εδραίωση στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας και τον περιορισμό της παρουσίας άλλων δυνάμεων (Celikrala 2010). Αμέσως μετά την πτώση της ΕΣΣΔ, και ακόμη περισσότερο μετά τις Έγχρωμες Επανάστασεις⁵ του 2003-2004, η Ρωσία προβαίνει προληπτικά σε σχεδιασμό και ενστερνισμό πολιτικών για την ενίσχυση της επιρροής της στην περιοχή. Τα συμφέροντά μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: Η διατήρηση της θέσης της ως βασικός παράγοντας στην περιοχή, η αποτροπή της εμφάνισης ανταγωνιστών και έργων που σχετίζονται με το ενεργειακό ζήτημα και που δε βρίσκονται υπό τον έλεγχό της, η αποτροπή δημιουργίας αντιρωσικών στρατιωτικών συνασπισμών και η ανακοπή της περαιτέρω επέκτασης του NATO (Arbatova-Alexandrova 2008).

Η Ρωσία έχει αρχίσει να χρησιμοποιεί τα μέσα της σκληρής και ήπιας ισχύος ταυτόχρονα στο πλαίσιο της «πολιτικής γειτονίας» της (Wilson & Popescu 2009). Σε σύγκριση με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη στην περιοχή αυτό που κάνει τη Μόσχα πιο αποτελεσματική είναι το γεγονός ότι, παράλληλα με τα ιστορικά, θεσμικά και δημογραφικά πλεονεκτήματα, βρίσκεται η ίδια στην καρδιά της περιοχής. Ενισχυτικούς παράγοντες αποτελούν η παρουσία πολυπληθών ορθόδοξων και αυτόχθονων ρωσόφωνων πληθυσμών στην ευρύτερη περιοχή

---

⁵ Χαρακτηρίζονται τα κινήματα που ξέσπασαν σε χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και τα Βαλκάνια, αλλά και στη Μέση Ανατολή (www.wikipedia.org)

και οι δυνατοί οικονομικοί και εμπορικοί δεσμοί μεταξύ της Ρωσίας και των ενεργειακά εξαρτώμενων παρευξείνιων χωρών.

Από τον Αύγουστο του 2008 και το Ρωσογεωργιανό πόλεμο στη Ν. Οσετία, ο ρόλος της Ρωσίας έχει ενισχυθεί ακόμη περισσότερο και η αξιοπιστία της Δύσης έχει μειωθεί. Η Ρωσία παρουσίασε ως αιτία της επέμβασής της την υπεράσπιση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των ρωσόφωνων κατοίκων της περιοχής. Ωστόσο, η σύγκρουση θεωρήθηκε ως ένδειξη μιας πιο δυναμικής αν όχι επιθετικής ρωσικής εξωτερικής πολιτικής και της επιθυμίας της Ρωσίας να περιορίσει τη διατλαντική διείσδυση στον χώρο της πρώην ΕΣΣΔ (Ozdamar 2010, 353).

Ο εν λόγω πόλεμος είναι η πρώτη σοβαρή διακρατική σύγκρουση από το τέλος του πολέμου στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ το 1994 και η πρώτη μεγάλη ένοπλη σύγκρουση σε μια δεκαετία μετά τον δεύτερο πόλεμο στην Τσετσενία. Μετά τη σύγκρουση, ο ενθουσιασμός και η δυναμική προοπτική των έγχρωμων επαναστάσεων - πορτοκαλί στην Ουκρανία και ροζ στη Γεωργία - έληξαν και συνάμα οι ελπίδες του εκδημοκρατισμού και της οικονομικής εξυγίανσης εναποθετήθηκαν στις ΗΠΑ και την ΕΕ (Nichol 2008).

Μια άλλη αποκάλυψη του πολέμου για τα κράτη της άμεσης επιρροής της Ρωσίας, όπως η Γεωργία και η Ουκρανία, είναι ότι πολυπόθητη βοήθεια από τη Δύση ενδεχομένως να μην αρκεί. Ο πόλεμος απροκάλυπτα φανέρωσε τα όρια της υπερατλαντικής σφαίρας επιρροής. Επίσης, έκανε προφανές ότι η Ρωσία ήταν αποφασισμένη να αντιπυθεί ενάντια στη διατλαντική υποστήριξη πίσω από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Στη Σύνοδο Κορυφής του NATO στο Βουκουρέστι το 2008, δηλώθηκε ότι αυτές οι χώρες θα γίνουν μέλη ωστόσο δεν υπάρχει κοινή γραμμή, καθώς σημαντικοί Ευρωπαίοι εταίροι, ειδικά εκείνοι με τοπικά συμφέροντα, δεν επιθυμούν να αμφισβητήσουν τη Ρωσία και διαφωνούν στην ένταξη αυτών των δύο κρατών, φανερώνοντας ένα διατλαντικό χάσμα στην πολιτική ασφάλειας (Triantaphyllou 2008). Λόγω του μεγάλου όγκου εμπορίου με τη Ρωσία και της ενεργειακής εξάρτησης από αυτήν, η Γαλλία και ιδιαίτερα η Γερμανία αντιτίθενται στην ένταξη της Ουκρανίας και της Γεωργίας στο NATO. Ο πόλεμος επιβεβαίωσε επίσης την άποψη των σκεπτικιστών για την ικανότητα του ΟΗΕ να σταματήσει τους πολέμους καθώς

οι αντιδράσεις των ΗΠΑ και της ΕΕ περιορίστηκαν απλά σε έντονη ρητορική ενώ οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας ήταν ήπιες.

Οι σχέσεις της Ρωσίας με την Ουκρανία και τη Γεωργία υπονομεύουν την ασφάλεια στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου. Η Ρωσία έχει ήδη δηλώσει σε πολλές περιπτώσεις ότι η ένταξη της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ θεωρείται άμεση απειλή και ότι σε περίπτωση υλοποίησής της θα απαντήσει δυναμικά. Στη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι το 2008, ο Ρώσος πρόεδρος επισήμανε ότι εάν η Ουκρανία γινόταν δεκτή στο ΝΑΤΟ, αυτή απλά θα έπαινε να υπάρχει (EU Report 2008). Οι σχέσεις μπορεί να επιδεινωθούν ανά πάσα στιγμή εάν η Ουκρανία αντιτεθεί στη μίσθωση για τη ρωσική θαλάσσια βάση της Σεβαστούπολης.

Τέλος, η πρόσφατη αναζωπύρωση της «παγωμένης» σύγκρουσης του Ναγκόρνο-Καραμπάχ μεταξύ της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν αποτελεί μεγάλη απειλή για τη σταθερότητα της περιοχής. Οι δύο χώρες συνεχίζουν μια κούρσα εξοπλισμών που ξεκίνησε το Αζερμπαϊτζάν χρησιμοποιώντας τα έσοδα από τους ενεργειακούς πόρους του. Η Αρμενία ενδεχομένως να υποστηριχθεί από τη Ρωσία, κάτι που θα εγκυμονούσε επιπλέον κινδύνους για την ευστάθεια της περιοχής. Μια τέτοια σύγκρουση με ρωσική εμπλοκή εκτιμάται ότι θα επιδεινώσει ακόμα περισσότερο την κατάσταση στην ήδη αποσταθεροποιημένη περιοχή (Ozdamar 2010).

Μέσα σε όλο αυτό το αντιφατικό και αλληλοσυγκρουόμενο πλαίσιο η ΕΕ επιθυμεί να ενισχύσει την περιφερειακή σταθερότητα και ασφάλεια ενθαρρύνοντας τη διαπεριφερειακή συνεργασία. Ορισμένοι αναλυτές αντιτίθενται στη θεσμοθέτηση της σύνδεσης μεταξύ της ΕΕ και των χωρών της Μαύρης Θάλασσας, επειδή ισχυρίζονται ότι η τελευταία είναι μια περιοχή διανοητικά κατασκευασμένη και ότι δε θεωρείται ούτε από τη διεθνή κοινότητα ούτε από τις ίδιες τις χώρες της Μαύρης Θάλασσας ότι έχουν κοινή ταυτότητα. (Yakacikli 2011). Αυτό που συμβαίνει στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας με, για παράδειγμα, την ανάπτυξη του ΟΣΕΠ, θεωρείται ως αποτέλεσμα της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και όχι ως διαδικασία οικοδόμησης μιας περιοχής. Σε αυτό το πλαίσιο, η ποικιλομορφία των λαών από πολιτιστική, θρησκευτική, οικονομική και πολιτική άποψη εντός της περιοχής είναι ένας από τους σημαντικούς λόγους για τους οποίους οι περιφερειακές χώρες δεν έχουν

αναπτύξει το αίσθημα της κοινής ταυτότητας. (Aydin 2004, 20). Οι περιφέρειες είναι εκεί που θέλουν να είναι οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής. «Οι περιφερειακοί ορισμοί συχνά βασίζονται σε πολιτικά σύνορα, αν και αυτοί γενικά σημαίνουν σημαντικές εσωτερικές διαφορές» (Clem 1997).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Ορισμός Διεθνούς Οργανισμού

Ένα από τα πιο εντυπωσιακά χαρακτηριστικά της σύγχρονης εποχής είναι αναμφίβολα ο αριθμός των υφιστάμενων Διεθνών Οργανισμών (ΔΟ), ο οποίος είναι πολύ υψηλός αν τον συγκρίνουμε με τον αριθμό των κρατών που απαρτίζουν τη διεθνή κοινωνία. Αυτοί οι οργανισμοί είναι επίσης εξαιρετικά διαφορετικοί ως προς τις λειτουργίες τους, τη θεσμική τους ανάπτυξη και τον κύκλο των κρατών που συγκεντρώνουν.

Δεν υπάρχει καθολικά αποδεκτός ορισμός του διεθνούς οργανισμού. Ωστόσο, πέρα από τις διαφορές στη διατύπωση⁶, φαίνεται ότι έχει επιτευχθεί μια αρκετά γενική συμφωνία σχετικά με τα στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνονται σε αυτόν τον ορισμό. Ακόμα και αν ορισμένοι συγγραφείς παραλείπουν ένα συγκεκριμένο στοιχείο της διατύπωσής τους, συνήθως το επαναλαμβάνουν σε επόμενες αναλύσεις. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν αποκλίσεις και αβεβαιότητες ως προς τη σχετική αξία που πρέπει να δοθεί σε αυτά τα διάφορα στοιχεία και ως προς τον νομικό χαρακτηρισμό τους

Λαμβανομένων υπόψη αυτής της ανομοιογένειας καθίσταται δύσκολη η επιλογή ενός συγκεκριμένου εννοιολογικού ορισμού του. Σύμφωνα με την Περράκη ένας ΔΟ ορίζεται ως «μια ένωση κρατών, που δημιουργείται με διεθνή συνθήκη, διαθέτει δικά του ειδικά όργανα, νομική προσωπικότητα διαφορετική από αυτήν των κρατών μελών, καθώς και αυτόνομη βούληση για την επιδίωξη ενός ορισμένου σκοπού» (Περράκη 2011, 41). Κατά τον Ηρακλείδη ο ΔΟ ή διεθνής κυβερνητικός οργανισμός (ΔΚΟ) συνιστά έναν πολυμερή διακρατικό θεσμό που συνάπτεται μεταξύ τουλάχιστον τριών κρατών με σκοπό την αντιμετώπιση προκλήσεων που απαιτούν διεθνή συνεργασία μέσα σε ένα πλαίσιο κανόνων και μηχανισμών (Ηρακλείδης 2015, 236). Ο ΔΟ δεν πρέπει να συγχέεται με τα Διεθνή καθεστώτα καθώς τα τελευταία αποτελούν σε πολλές περιπτώσεις «άτυπες» συμφωνίες ομοιάζοντα με κανόνες άγραφου δίκαιου, οριζόμενα ως σύνολο από ρητές και άρρητες αρχές, μέθοδοι και τεχνικές στις

---

⁶Πολλοί συγγραφείς, επιπλέον, αρκούνται στην απαρίθμηση των στοιχείων των οποίων η συσχέτιση φαίνεται να εμπλέκεται στην έννοια του διεθνούς οργανισμού, συχνά σε σχέση με μια ταξινόμηση, χωρίς να επιδιώκουν να διατυπώσουν έναν αληθινό ορισμό. Επί παραδείγματι, Bowett, Το δίκαιο των διεθνών θεσμών, σελ. 9-11 (2η έκδ.), Λονδίνο, 1975

οποίες κατευθύνονται οι πολιτικές ή οι προσδοκίες των διεθνών δρώντων (Κουσκουβέλης 2004, 455).

Οι ΔΟ γεννήθηκαν από την ανάγκη για συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των κρατών. Η παγκοσμιοποίηση συντέινε προς τη δημιουργία τους, με αποτέλεσμα από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά, με την αντικατάσταση της ΚΤΕ από τον ΟΗΕ να αναδυθούν πληθώρα ΔΟ. Ο ΔΟ δημιουργείται από τα κυρίαρχα κράτη και αποτελεί δευτερογενές υποκείμενο του Διεθνούς Δικαίου σε αντιδιαστολή με τα κράτη τα οποία είναι τα μόνα πρωτογενή υποκείμενα του διεθνούς δικαίου, καθώς από αυτά πηγάζουν τα κυριαρχικά δικαιώματα.

Οι ΔΟ παρόλη την πληθώρα και ποικιλία τους διαθέτουν ωστόσο ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά όπως

- Συνιστούν μια κοινή ένωση κρατών

Τα κράτη συμμετέχουν σε ΔΟ προκειμένου να επιτύχουν κάποιο κοινό σκοπό, αλλά και να επωφεληθούν παράλληλα για ιδίον όφελος. Οι σκοποί ποικίλλουν, μπορεί να είναι πολιτικοί, οικονομικοί, στρατιωτικοί, τεχνικοί, ασφαλείας κá. Κατά κανόνα σε ένα ΔΟ συμμετέχουν τρία και περισσότερα κυρίαρχα κράτη, γι' αυτό το λόγο συναντάται και ο όρος ΔΚΟ, προκειμένου να υπάρχει διάκριση από τους Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς (ΜΚΟ), οι οποίοι αποτελούν ενώσεις ιδιωτικών φορέων και διαφόρων ιδρυμάτων.

- Η δημιουργία τους είναι προϊόν κοινής ιδρυτικής συνθήκης

Η ιδρυτική συνθήκη ενός ΔΟ αφορά σε μια κοινή επίσημη και έγγραφη πράξη με την οποία τα μέλη ενός ΔΟ του δίνουν πλέον υπόσταση. Αποτελεί παράλληλα και το καταστατικό του οργανισμού που διέπει και τη λειτουργία του ρυθμίζοντας μια πληθώρα θεμάτων, όπως τον σκοπό και τις αρμοδιότητες του ΔΟ, τη δομή του, τα όργανα και τους κανόνες λειτουργίας του, τους οικονομικούς πόρους. Έχει διάφορες ονομασίες όπως «Χάρτης», «Σύμφωνο», «Ιδρυτική Πράξη», «Γενική Συμφωνία». (Ζάικος 2021)

- Διαθέτουν όργανα με αυτόνομη βούληση

Τα όργανα ενός ΔΟ και οι αρμοδιότητές τους ορίζονται από την ιδρυτική συνθήκη και εκφράζουν τη βούλησή του για την επίτευξη του κοινού διακρατικού σκοπού. Ποικίλουν αναλόγως του είδους του ΔΟ, ωστόσο σε αυτά

το κάθε κράτος – μέλος εκπροσωπείται από αριθμό αντιπροσώπων ο οποίος συνήθως είναι ανάλογος με την ισχύ τους. Η αυτόνομη βούληση του ΔΟ συνίσταται στο ότι τα όργανά του θεωρητικά δρουν στο πλαίσιο του κοινού σκοπού αλλά και ανεξάρτητα από την κάθε μια μεμονωμένη κρατική επιδίωξη (Περράκη 2011).

Όλοι οι διεθνείς οργανισμοί που υπάρχουν σήμερα βασίζονται σε εθελοντική βάση: Μόνο τα κράτη που έχουν εκφράσει την επιθυμία να εισέλθουν ανήκουν σε αυτούς. Από νομικής άποψης, αυτός ο χαρακτήρας χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι κάθε ΔΟ βασίζεται σε μια συνθήκη. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, τα ψηφίσματα μιας διεθνούς διάσκεψης ήταν επαρκή για τη δημιουργία ενός οργανισμού (όπως συνέβη με τον Οργανισμό των Χωρών Εξαγωγής Πετρελαίου [ΟΠΕΚ]).

Οι κατηγορίες των ΔΟ είναι αρκετές. Με βάση του πλήθους των κρατών που συμμετέχουν σε αυτούς δύναται να διακριθούν σε παγκοσμίου εύρους με γενικούς (πχ ΟΗΕ⁷) ή ειδικευμένους σκοπούς (πχ ΔΝΤ⁸) και σε περιορισμένου εύρους με γενικούς (πχ ΟΑΣΕ⁹) ή ειδικούς σκοπούς (πχ ΕΜΓΦ¹⁰). Οι περιορισμένου εύρους ονομάζονται και περιφερειακοί οργανισμοί (Ηρακλειδής 2015).

Η έννοια του παγκόσμιου οργανισμού είναι σχετικά απλή και δεν προκαλεί διαμάχη, διότι όλοι συμφωνούν στη λίστα των καθολικών οργανισμών και επομένως στον ορισμό τους. Από την άλλη πλευρά, η έννοια της περιφερειακής οργάνωσης είναι πολύ λιγότερο σαφής και η αβεβαιότητα επεκτείνεται στην έννοια της περιφέρειας.

Οι παγκόσμιοι οργανισμοί δημιουργούνται με σκοπό την επίτευξη στόχων που μπορεί να ενδιαφέρουν όλα τα ανεξάρτητα κράτη. Υπό κανονικές συνθήκες, επομένως, όλα τα κράτη έχουν συμφέρον να συμμετέχουν σε τέτοιους οργανισμούς, και τα ίδια τα μέλη έχουν συμφέρον η ένωσή τους να περιλαμβάνει ολόκληρη τη διεθνή κοινωνία. Μπορούμε επίσης να τους

---

⁷ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

⁸ Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

⁹ Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

¹⁰ East Med Gas Forum

χαρακτηρίσουμε ως παγκόσμιους οργανισμούς, αφού έχουν δημιουργηθεί από μια διεθνή κοινωνία και αποτελούν όργανο ενοποίησης¹¹ του παγκόσμιου διεθνούς συστήματος. Παρά το γεγονός ότι οι παγκόσμιοι Οργανισμοί μπορούν να συμπεριλάβουν στην ένωσή τους όλα τα κράτη του πλανήτη δεν έχει συμβεί κάτι τέτοιο μέχρι τις μέρες μας. Απλώς θεωρούμε ως παγκόσμιους οργανισμούς, τους οργανισμούς σαν τον ΟΗΕ που περιλαμβάνουν μεγάλο αριθμό κρατών. Οι παγκόσμιοι οργανισμοί, περαιτέρω διακρίνονται σε ανοιχτούς και τούτο σημαίνει ότι μπορεί να εισχωρήσουν νέα κράτη σε αυτούς.

Οι περιφερειακοί οργανισμοί, αντίθετα, ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της περιορισμένης αλληλεγγύης, που αναπτύσσεται μέσα σε μια περιορισμένη ομάδα κρατών, τα οποία καθορίζουν τα κοινά τους συμφέροντα όχι μόνο από τη σύγκλιση των φιλοδοξιών και των δικών τους στόχων, αλλά και με την αντίθεση στις φιλοδοξίες και τους στόχους (πραγματικών ή υποτιθέμενων) όλων των κρατών εκτός της ομάδας τους. Αυτοί οι οργανισμοί, ως αποτέλεσμα, είναι ανοιχτοί σε κράτη που ανήκουν στην εν λόγω ομάδα και κοντά σε όλα τα άλλα. Ταυτόχρονα αποτελούν όργανο ενοποίησης του υποσυστήματος που σχηματίζει η εν λόγω ομάδα. Ακόμη και αν δεν εμποδίζουν απαραίτητα, με την ύπαρξή τους ή τη δράση τους, την ενοποίηση του παγκόσμιου διεθνούς συστήματος, τροποποιούν ουσιαστικά τη λειτουργία του μειώνοντας, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, τη ρευστότητα των διμερών σχέσεων μεταξύ κρατών που ανήκουν σε διαφορετικές χώρες ή διαφορετικές ομάδες και διαταράσσοντας τις προκύπτουσες ισορροπίες. Οι περιφερειακοί οργανισμοί είναι ανοιχτοί οργανισμοί για συγκεκριμένες κρατικές οντότητες βάση κυρίως γεωγραφικών, οικονομικών και πολιτικοκοινωνικών κριτηρίων και σε αυτή την κατηγορία ανήκουν οργανισμοί όπως η ΕΕ, ο ΟΑΚ¹², το Συμβούλιο της Ευρώπης¹³.

---

¹¹ Κάποιοι συγγραφείς την ονομάζουν ολοκλήρωση

¹² Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών

¹³ Για το Συμβούλιο της Ευρώπης, υπήρξε ζήτημα σε σχέση με το κατά πόσο θα μπορούσαν να γίνουν μέλη ενός ευρωπαϊκού οργανισμού χώρες όπως η Αρμενία, Γεωργία και Αζερμπαϊτζάν. Εν τούτοις οι συγκεκριμένες χώρες έγιναν αποδεκτές λόγω του ότι θεωρήθηκαν τμήμα της Ευρώπης. (ParliamentaryAssemblyDoc. 6975 και Doc 7148)

2.2 Νομική Διάσταση Διεθνούς Οργανισμού

Ένας Διεθνής Οργανισμός νομικά υφίσταται εφόσον τίθεται σε ισχύ η ιδρυτική του συνθήκη και αυτό έχει σχέση με την ίδια τη συνθήκη και το περιεχόμενό της. Αναλόγως του είδους και της εμβέλειας του οργανισμού θα πρέπει να κατατεθούν τα έγγραφα επικύρωσής του στον ΟΗΕ (πχ ΟΑΣΕ). Για κάποιους ΔΟ οι ιδρυτικές τους συνθήκες, ορίζουν συγκεκριμένο χρόνο για την έναρξη ισχύος και πολλές φορές η έναρξη ισχύος του μπορεί να ορίζεται μετά την παρέλευση κάποιου χρονικού διαστήματος ενώ σε άλλους οργανισμούς η ιδρυτική συνθήκη που θέτει σε ισχύ διαφέρει από τη συνθήκη που θέτει σε λειτουργία. Η συνθήκη λειτουργίας του Οργανισμού έχει σχέση με τη έδρα του Οργανισμού, τη διαδικασία συγκρότησης των οργάνων του, τη διαδικασία πρόσληψης προσωπικού, την θέσπιση εσωτερικών κανόνων λειτουργίας των οργάνων και απαιτούν ένα ορισμένο χρονικό διάστημα για να υλοποιηθούν. Για τούτο εντοπίζεται μια χρονική υστέρηση της θέσης σε πραγματική λειτουργία από τη θέση σε ισχύ του Οργανισμού.

Ο ΔΟ αποτελεί δευτερογενές υποκείμενο του Διεθνούς Δικαίου επομένως διαθέτει νομική προσωπικότητα η οποία γεννά και την αντίστοιχη διεθνή ευθύνη, η οποία επιφέρει και έννομες συνέπειες δηλαδή δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η λειτουργία τους διέπεται από την ιδρυτική συνθήκη (και κατ' επέκταση το Διεθνές Δίκαιο) και όχι το δημόσιο - ιδιωτικό εκάστου κράτους – μέλους διαθέτοντας ξεχωριστή νομική υπόσταση και λαμβάνοντας αποφάσεις οι οποίες εκφράζουν την αυτόνομη βούλησή του. Σε κάθε περίπτωση κανένα κράτος δεν υποχρεώνεται να δεσμευτεί νομικά πάνω σε σοβαρά θέματα, χωρίς την απόλυτη συναίνεσή του. Οι ΔΟ δεν είναι ανώτεροι από τα κράτη, προάγουν τη συνεργασία μεταξύ τους. Ενώ η διεθνής νομική προσωπικότητα των κρατών είναι πλήρης, των διεθνών οργανισμών είναι περιορισμένη και λειτουργική, καθώς εξαρτάται από την ιδρυτική συνθήκη (Ζάικος 2021).

Απόρροια της νομικής προσωπικότητας των ΔΟ είναι ότι αυτοί έχουν το δικαίωμα να προβαίνουν στη σύναψη διεθνών πολυμερών ή διμερών συνθηκών και συμφωνιών, να είναι δέκτες προνομίων και ασυλιών, να διαθέτουν ενεργητική¹⁴ ή παθητική¹⁵ αντιπροσώπευση καθώς και να

---

¹⁴ Αποστολή αντιπροσώπων του ΔΟ σε άλλα κράτη προς επίτευξη συνεργασίας – επικοινωνίας

ανεγείρουν διεθνείς αξιώσεις κατά κρατών και ΔΟ για παραβιάσεις των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου. Αντίστοιχες είναι και οι υποχρεώσεις τους καθώς ο ΔΟ καθίσταται υπόλογος για τις έννομες πράξεις του (Περράκη 2011).

Η χρονική στιγμή κατά την οποία τίθεται σε ισχύ η Ιδρυτική συνθήκη του ΔΟ, σηματοδοτεί και την ύπαρξή του ως νομική οντότητα. Η «θέση σε ισχύ» της ιδρυτικής συνθήκης μπορεί και να διαφέρει από την επίσημη έναρξη των εργασιών λειτουργίας του οργανισμού. Αναλυτικότερα το πρώτο βήμα για την παραγωγή εννόμων αποτελεσμάτων μιας συνθήκης αποτελεί η διαπραγμάτευση μεταξύ των κρατών – μελών με την οποία συμφωνείται το τελικό κείμενο και υπογράφεται. Το δεύτερο βήμα αφορά στην επικύρωση της συνθήκης από τα κοινοβούλια των κρατών – μελών με βάση τις εσωτερικές των κρατών διεργασίες και νομοθεσία (εφόσον στη συνθήκη αναφέρεται ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ενεργοποίησή της). Το τρίτο βήμα αφορά στη θέση σε λειτουργία της συνθήκης η οποία και αναλύεται στο ίδιο το κείμενό της καθώς αποτελεί αποτέλεσμα πιο πολύπλοκων διαδικασιών που πρέπει να ολοκληρωθούν (www.voulineon.com). Αυτό επιφέρει χρονικά μια απόκλιση μεταξύ ημερομηνίας θέσεως σε ισχύ της συνθήκης και της ημερομηνίας έναρξης λειτουργίας του οργανισμού.

Το Καταστατικό των ΔΟ ορίζει τις προϋποθέσεις με τις οποίες ένα κράτος μπορεί να γίνει μέλος του. Η κύρια διάκριση των κρατών – μελών αφορά στα κράτη τα οποία συμμετάσχουν εξ αρχής στη σύσταση του οργανισμού και εκείνα τα οποία μπορούν να γίνουν μέλη του σε ύστερο χρόνο. Υπάρχει και η περίπτωση των οργανισμών οι οποίοι είναι κλειστοί, δηλαδή δεν επιτρέπουν την προσχώρηση νέων κρατών¹⁶. Η διάκριση των κρατών – μελών των ΔΟ έχει ως κάτωθι:

- Πλήρη μέλη

Πλήρης μέλη είναι τόσο αυτά που υπέγραψαν αρχικά την ιδρυτική συνθήκη όσο και αυτά που την υπέγραψαν αργότερα. Τα πλήρη μέλη απολαμβάνουν όλα τα προνόμια και έχουν τις ίδιες υποχρεώσεις στη βάση του

---

¹⁵ Ύπαρξη μόνιμης αντιπροσωπείας από τα κράτη - μέλη στην έδρα του Οργανισμού

¹⁶ Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η Benelux (Belgium – Netherlands - Holland)

ότι η συμμετοχή τους στον ΔΟ είναι ισότιμη, μετέχοντας από κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων των συλλογικών του οργάνων.

- Συνδεδεμένα μέλη.

Συνδεδεμένα μέλη αποτελούν τα κράτη τα οποία μετέχουν των εργασιών του ΔΟ έχοντας περιορισμένα δικαιώματα τα οποία απορρέουν κατόπιν ειδικής συμφωνίας με τον ΔΟ. Αυτή η συμφωνία είναι διάφορη της ιδρυτικής συνθήκης του ΔΟ. Στην ουσία δημιουργείται μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ των συνδεδεμένων και των πλήρης μελών αποσκοπούσα στην ιδιαίτερη και ουσιαστικότερη συνεργασία τους, η οποία ενδεχομένως να καταλήξει στην αποδοχή τους στους κόλπους του ΔΟ, ως πλήρη μελών.

- Ατελή μέλη

Πρόκειται για εκείνα τα κράτη τα οποία λαμβάνουν μέρος στις διαδικασίες και συνεδριάσεις κάποιων από των οργάνων του ΔΟ, χωρίς να είναι πλήρη μέλη, λόγω πρακτικών αιτιών.

- Καθεστώς παρατηρητή

Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν κράτη μη μέλη του ΔΟ, άλλοι ΔΟ, ΜΚΟ ακόμη και κινήματα απελευθερωτικά. Ιδιαίτερες συμφωνίες μεταξύ του ΔΟ και των παρατηρητών καθορίζουν το είδος και το χαρακτήρα του καθεστώτος με τον ΔΟ. Ωστόσο, βασικά γνωρίσματα ενός μέλους – παρατηρητή είναι το δικαίωμα εκπροσώπησής του στις εργασίες του ΔΟ με ενεργό πολλές φορές παρουσία και η μη συμμετοχή του στις ψηφοφορίες που διεξάγει ο ΔΟ. (Περρράκη 2011).

Η αυτόνομη βούληση ενός ΔΟ έχει άμεση σχέση με την έννομη ελευθερία του να αποφασίζει ο ίδιος μέσω των οργάνων του, σύμφωνα με τις εσωτερικές του διαδικασίες που περιγράφονται στην ιδρυτική του συνθήκη. Οι αποφάσεις αυτές αντανακλούν την αυτόνομη βούληση του ΔΟ η οποία ενδεχομένως να είναι ανεξάρτητη των κρατών – μελών του, καθώς σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι απαραίτητη προϋπόθεση η ύπαρξη καθολικής συμφωνίας.

Ένα πολύ βασικό χαρακτηριστικό των ΔΟ είναι ότι εκφράζουν μέσω των μόνιμων οργάνων τους τη βούλησή τους για την υλοποίηση των

επιδιωκόμενων σκοπών. Η βούληση δίνεται από τα κράτη μέλη του ΔΟ και συγκεκριμενοποιείται εκ της ιδρυτικής συνθήκης αυτού. Τα κράτη έχουν εκπροσώπηση στα όργανα του Οργανισμού δια των αντιπροσώπων τους με αριθμό αντιπροσώπων που συμφωνείται από τα κράτη είτε προκύπτει σε αναλογία με την ισχύ των κρατών, για παράδειγμα στη Συνθήκη της Νίκαιας προβλέπεται διπλάσια εκπροσώπηση στην Επιτροπή της ΕΕ για τα μεγάλα κράτη. Οι αντιπρόσωποι δύναται να είναι κυβερνητικά πρόσωπα ή δημόσιοι υπάλληλοι.

Η διαδικασία με την οποία λαμβάνονται οι αποφάσεις στους κόλπους ενός ΔΟ ποικίλλει ανάλογα με το είδος του ΔΟ. Ακόμη και στο πλαίσιο ενός μόνο ΔΟ υπάρχει περίπτωση να προβλέπεται διαφορετικός τόπος λήψης απόφασης αναλόγως του οργάνου ή του θέματος. Σε κάθε περίπτωση η όλη πρακτική των αποφάσεων είναι καταγεγραμμένη στο καταστατικό λειτουργίας του ΔΟ και σε γενικές γραμμές μπορεί να συνοψιστεί στην (α) ομοφωνία, (β) πλειοψηφία (απλή ή ενισχυμένη), (γ) συναινετική ψήφος (consensus), (δ) αρνησικυρία (veto) (ε) αποχή ή απουσία από την ψηφοφορία (Ζάικος 2021).

Κατά συνέπεια οι αποφάσεις δεν αποτελούν έκφραση της βούλησης των κρατών - μελών, είναι αποκλειστικά η βούληση των οργάνων. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με διαφορετικό τρόπο στον κάθε Οργανισμό και μάλιστα υπάρχει εξέλιξη στις διαδικασίες. Ενώ αρχικά κυριάρχησε ο κανόνας της ομοφωνίας για τη λήψη αποφάσεων από τα όργανα της ΚτΕ, αντικαταστάθηκε από τον πλειοψηφικό κανόνα και κάνοντας τη λήψη αποφάσεων πιο δημοκρατική. Επί της παρούσης οι Διεθνείς Οργανισμοί κατά κόρον υιοθετούν τον πλειοψηφικό κανόνα, ωστόσο σε κάποιους χρησιμοποιείται και ο κανόνας της ομοφωνίας, ιδίως σε φλέγοντα ζητήματα. Επιπλέον, χρησιμοποιείται και ο κανόνας της συναίνεσης (consensus) στα πλαίσια της οποίας πραγματοποιείται σειρά διαβουλεύσεων για να ληφθούν κοινές αποφάσεις.

Υπάρχουν δύο ειδών αποφάσεις στους ΔΟ οι οποίες διαφοροποιούνται σε αποφάσεις της εσωτερικής οργάνωσης του οργανισμού και σε αποφάσεις της διεθνούς δραστηριότητάς του.

Όσον αφορά τις πρώτες, οι οποίες αναφέρονται στην εσωτερική οργάνωση των ΔΟ, σχετίζονται με τις λειτουργικές διαδικασίες του, των

οργάνων, των βοηθητικών οργάνων ή τις προσλήψεις συνεργατών. Ενώ οι εν λόγω αποφάσεις έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα μέσα στους κόλπους του οργανισμού, δημιουργεί ερωτηματικά η δεσμευτικότητά τους για τα κράτη - μέλη και για το διεθνές δίκαιο. Πολλοί μελετητές εκφράζουν την ιδέα ότι οι αποφάσεις αποτελούν διεθνές δίκαιο, εφόσον λαμβάνονται σύμφωνα με την ιδρυτική συνθήκη που έχει θεσπιστεί και λόγω της εξουσίας που έχει ο οργανισμός και δύναται να τις εφαρμόσει.¹⁷

Οι αποφάσεις των ΔΟ που αφορούν στη διεθνή δραστηριότητά του διακρίνονται σε δύο κύριες κατηγορίες, σε αυτές που είναι δεσμευτικές και σε αυτές που δεν έχουν δεσμευτική ισχύ. Στις μη δεσμευτικές αποφάσεις ανήκουν οι συστάσεις¹⁸ και οι διακηρύξεις¹⁹. Οι πρώτες αναφέρονται σε κατευθύνσεις και οδηγίες για την πολιτική επί ορισμένων θεμάτων. που συντείνουν στη δημιουργία κανόνων εθιμικού δικαίου. Οι δεύτερες σχετίζονται με την καθιέρωση κάποιου γενικού κανόνα, την αποσαφήνιση ή την εξήγηση μιας κατάστασης. Πρόκειται για θέματα μείζονος σημασίας και παρά το μη δεσμευτικό της χαρακτήρα, η διακήρυξη περιλαμβάνει αναφορές σε κανόνες διεθνούς δικαίου που ουσιαστικά δεσμεύουν τα κράτη και δημιουργούν όπως και οι συστάσεις, κανόνες εθιμικού δικαίου. Η μη δεσμευτικότητα των παραπάνω αποφάσεων δεν ισοδυναμεί με τη μη πολιτική ή ηθική ευθύνη που φέρουν τα κράτη – μέλη για την αποδοχή και εφαρμογή τους (Περράκη 2011).

Όσον αφορά τις δεσμευτικού χαρακτήρα αποφάσεις των ΔΟ, διακρίνονται στις αποφάσεις²⁰ (πχ ψηφίσματα), και στους κανονισμούς²¹. Οι δεσμευτικές αποφάσεις παράγουν έννομα αποτελέσματα για τη μη συμμόρφωση των κρατών – μελών. Οι κανονισμοί αποτελούν την πιο κυρίαρχη δεσμευτική μορφή υπερισχύοντας της εθνικής νομοθεσίας (Περράκη 2011). Στην ίδια κατηγορία εντάσσονται οι συμβάσεις²² και οι συνθήκες²³ (N.1981/1991).

---

¹⁷ Bernhardt R., *The nature and field of application of the Internal Law of International Organizations, Law and State*, vol. 10, 1974, σελ. 7

¹⁸ Recommendations

¹⁹ Declarations

²⁰ Decisions

²¹ Regulations

²² Conventions

2.3 Ο ΟΣΕΠ ως ΔΟ

Σύμφωνα με τα παραπάνω ο ΟΣΕΠ ανήκει στην κατηγορία του περιφερειακών ΔΟ με γενικούς σκοπούς, καθώς μπορεί, όπως υποδηλώνει και η επωνυμία του να είναι οικονομικού χαρακτήρα, ωστόσο οι εργασίες του περιλαμβάνουν ένα μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων που πέραν του οικονομικού περικλείουν πολιτιστικούς, τεχνολογικούς, επιστημονικούς, περιβαλλοντικούς τομείς καθώς και τομείς ασφαλείας οι οποίοι θα αναλυθούν εκτενέστερα στα επόμενα κεφάλαια της παρούσας εργασίας.

Μετά από πρωτοβουλίες του Τούρκου προέδρου Οζάλ, στις 25 Ιουνίου 1992 υπογράφηκε στην Κωνσταντινούπολη από 11 αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων²⁴ της ευρύτερης παρευξείνιας περιοχής η «Διακήρυξη Κορυφής του ΟΣΕΠ²⁵» και η συμπληρωματική της «Δήλωση του Βοσπόρου²⁶» με τις οποίες δημιουργήθηκε ένα αρχικό forum συνεργασίας που περισσότερο βασιζόταν στην επίδειξη καλής θέλησης για συνεργασία. Ήταν περισσότερο μια πολλά υποσχόμενη πρωτοβουλία για τη σύμπληξη μιας πολυμερούς πολιτικής προσπάθειας για την από κοινού σύμπραξη σε οικονομικά και άλλα θέματα στην ευρύτερη παρευξείνια περιοχή. Προβλέφτηκε η σταδιακή δημιουργία οργάνων και επιτροπών καθώς και τακτικές συναντήσεις σε υψηλό επίπεδο. Δεν αναπτύχθηκαν περαιτέρω μηχανισμοί για την υποχρεωτική δέσμευση των κρατών – μελών επί των αποφάσεων

Η αρχική αυτή δήλωση – πρωτοβουλία πήρε τη μορφή ΔΟ την 5 Ιουνίου 1998 στη Γιάλτα με την υπογραφή του «Καταστατικού του ΟΣΕΠ²⁷», το οποίο στην ουσία έκανε πράξη τη θέληση των έντεκα αρχηγών κρατών που είχε εκφραστεί δύο χρόνια πρωτίτερα, στη Μόσχα με την ομώνυμη Διακήρυξη²⁸, προς τον μετασχηματισμό του ΟΣΕΠ σε ΔΟ.

---

²³ Treaties

²⁴ Αλβανία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Βουλγαρία, Γεωργία, Ελλάδα, Μολδαβία, Ρωσία, Τουρκία, Ουκρανία

²⁵ Summit Declaration on Black Sea Economic Cooperation

²⁶ The Bosphorus Statement

²⁷ Charter of the Organization of the Black Sea Cooperation (www.bsec-organization.org)

²⁸ Moscow Declaration of the Heads of State or Government of the Participating States of BSEC (25th of October 1996)

Στο πρώτο άρθρο του καταστατικού ρητά αναφέρεται πως πλέον ο ΟΣΕΠ καθιερώνεται ως ένας περιφερειακός οικονομικός οργανισμός. Πλέον ενισχύεται η νομική και θεσμική βάση του ΟΣΕΠ, καθώς αυτός αποκτά και επίσημα νομική προσωπικότητα, θεσμική αυτονομία και μόνιμα όργανα. Το καταστατικό του ΟΣΕΠ τέθηκε σε ισχύ την 1^η Μαΐου 1999 καθώς απαιτούνταν να επικυρωθεί από τουλάχιστον εννέα κράτη – μέλη. Οι επικυρώσεις κατατίθεντο στο θεματοφύλακα ο οποίος είναι η Μόνιμη Διεθνής Γραμματεία. Ειδικά στο άρθρο 27 το οποίο τιτλοφορείται ως «Νομική Ισχύς²⁹» αναγράφεται ότι ο ΟΣΕΠ αποκτά δικανική προσωπικότητα, έχοντας πλέον τη δικαιοδοσία να έρχεται σε συμφωνίες με τρίτα μέρη, να αποκτά και να διαθέτει κινητή και ακίνητη περιουσία και να ενεργοποιεί έννομες διαδικασίες. Επιπροσθέτως στο προοίμιο του Καταστατικού αναφέρεται ότι τα κράτη – μέλη οφείλουν να συμβάλλουν στην εδραίωση του νομικού χαρακτήρα του οργανισμού.

Ο ΟΣΕΠ απαριθμεί δεκατρία μόνιμα μέλη, που αποτελούνται από τα έντεκα ιδρυτικά, τη Σερβία και τη νεοεισαχθείσα (9 Νοεμβρίου 2020) Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας. Σύμφωνα με το Καταστατικό του είναι ανοιχτός στην εισδοχή νέων μελών που επιθυμούν να ενταχθούν σε αυτόν, αρκεί να εκπληρωθεί η προβλεπόμενη διαδικασία ένταξης μέσω του Συμβουλίου των Υπουργών Εξωτερικών των μόνιμων μελών του. Καθεστώς παρατηρητή έχει αποδοθεί σε αρκετά κράτη³⁰, αλλά και ΔΟ³¹. Επίσης τα συνδεδεμένα μέλη του περιλαμβάνουν κράτη, ΔΟ και ιδρύματα όπως το Ιράν, Ιαπωνία, Κορέα, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, η Επιτροπή του Δούναβη κ.ά.).

Η διαδικασία λήψης αποφάσεων στον ΟΣΕΠ περιγράφεται και καθορίζεται από τους «Κανονισμούς επί των Διαδικασιών³²». Το κύριο όργανο λήψης αποφάσεων στον ΟΣΕΠ αποτελεί το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών (ΥΠΕΞ) των κρατών – μελών, το οποίο είτε λαμβάνει το ίδιο τις αποφάσεις (για τα πιο σοβαρά ζητήματα) είτε εξουσιοδοτεί κατάλληλα βοηθητικά όργανα (για

---

²⁹ Legal Capacity

³⁰ Αυστρία, Κροατία, Τσεχία, Αίγυπτος, Γερμανία, ουγγαρία, Ισραήλ, ΗΠΑ, Ιταλία, Πολωνία, Σλοβακία, Τυνησία

³¹ European Commission, International Black Sea Club, Energy Starter Secretariat, The commission on the Protection of the Black Sea Against Pollution

³² Rules of Procedures of the BSEC (www.bsec-organization.org)

δευτερευούσης σημασίας ζητήματα). Τακτικά συνέρχεται κάθε εξάμηνο και έκτακτα όποτε απαιτηθεί, κατόπιν συνεννοήσεων των κρατών. Η επίσημη γλώσσα διεκπεραίωσης της αλληλογραφίας στον ΟΣΕΠ είναι η αγγλική, ενώ κατά τις δια ζώσης συνεδριάσεις χρησιμοποιείται η αγγλική και η ρωσική.

Προκειμένου να θεωρηθεί έγκαιρη μία συνεδρίαση του Συμβουλίου ΥΠΕΞ του ΟΣΕΠ είναι αναγκαίο να παρίστανται οι αντιπρόσωποι τουλάχιστον των 2/3 του συνόλου των κρατών – μελών. Κυρίαρχη μέθοδος λήψης απόφασης αποτελεί κατ' αρχάς η ομοφωνία, η οποία εννοείται ως η απουσία οιασδήποτε ενστάσεως εκ μέρους κάποιου κράτους – μέλους. Η ομοφωνία επιβάλλεται για μείζονος σημασίας θέματα που αφορούν σε:

- Δημιουργία – παύση νέων οργάνων και αλλαγές στο καθεστώς λειτουργίας τους.
- Τροποποιήσεις επί της διαδικασίας απόφασης.
- Έγκριση της ατζέντας των συσκέψεων του ΟΣΕΠ και καθορισμό των οικονομικών υποχρεώσεων.

Σε περίπτωση που επί ζητημάτων διαφορετικής θεματολογίας δεν υφίσταται συναίνεση, η απόφαση λαμβάνεται κατά πλειοψηφία με ψηφοφορία, με τη συμμετοχή των 2/3 των μελών. Η ψηφοφορία διεξάγεται συνήθως δι ανατάσεως των χειρών, διαφορετικά ονομαστικά. Τα κράτη – μέλη διατηρούν το δικαίωμα της δηλώσεως «αποχής» από αυτήν. Η αποχή ή η απουσία ενός κράτους δεν προσμετράται στο αποτέλεσμα της ψηφοφορίας. Οποιαδήποτε ένσταση ή ενδοιασμός συνοδεύεται από επίσημη δήλωση του κράτους η οποία καταχωρείται και διανέμεται από τη Γενική Γραμματεία.

Το είδος των αποφάσεων που λαμβάνει ο οργανισμός διακρίνονται σε:

- Ψηφίσματα που αφορούν σε αποφάσεις επί μειζόνων θεμάτων σχετιζόμενα με τη δομή και τη λειτουργία του ΟΣΕΠ.
- Αποφάσεις που αφορούν σε συγκεκριμένα θέματα του οργανισμού τεχνικής ή λειτουργικής φύσης.
- Συστάσεις που αφορούν σε κείμενα λιγότερο σημαντικά τα οποία ψηφίζονται είτε από το Συμβούλιο των ΥΠΕΞ είτε από τα βοηθητικά όργανα. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται η έγκρισή τους από το Συμβούλιο.

Τα ψηφίσματα λαμβάνονται με ομοφωνία και έχουν χαρακτήρα υποχρεωτικής δέσμευσης για όλα τα κράτη – μέλη του ΟΣΕΠ. Οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία και δεσμεύουν μόνο τα κράτη – μέλη που τις ψήφισαν. Οι συστάσεις δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα (Rules of Procedures of the BSEC).

Συμπερασματικά, μπορεί να ειπωθεί ότι ο ΟΣΕΠ από ένα αρχικά κλειστό forum συνεργασίας που είχε περισσότερο το χαρακτήρα ενός «πειράματος» πολυμερούς συνεργασίας μετασηματίστηκε σε ΔΟ. Ο μετασηματισμός του ήταν το αποτέλεσμα ζυμώσεων πολιτικών, οικονομικών, ιστορικών άμεσα ή έμμεσα συνδεδεμένων με το γενικότερο πνεύμα αισιοδοξίας και αλλαγής που επικράτησε μετά τη δύση της ψυχροπολεμικής περιόδου. Σίγουρα πέραν των διεθνών συστημικών πιέσεων πρωτεύοντα ρόλο διαδραμάτισε και η πολιτική βούληση των ηγετών της εποχής. Η νομικά δεσμευτική τήρηση των ψηφισμάτων του οργανισμού είναι αρκετά σημαντική για την επιβίωσή του στο ολοένα και πιο πολυσύνθετα αλληλεπιδραστικό διακρατικό και διαπεριφερειακό περιβάλλον, ωστόσο τροχοπέδη μπορεί να αποτελέσει η απουσία αντίστοιχων ελεγκτικών μηχανισμών, οι οποίοι να δρουν εξισοροπιστικά προς την έλλειψη ή απροθυμία πολιτικής θέλησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 Ορισμός του ΟΣΕΠ (BSEC³³)

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας της Μαύρης Θάλασσας (BSEC-ΟΣΕΠ) ιδρύθηκε το 1992 ως ανεπίσημη πρωτοβουλία της Τουρκίας. Συγκεκριμένα με πρωτοβουλία του Τούρκου προέδρου Τουργκούτ Οζάλ στις 25 Ιουνίου 1992 υπογράφηκε στην Κωνσταντινούπολη η σχετική Διακήρυξη Κορυφής για την Οικονομική Συνεργασία του Ευξείνου Πόντου, η οποία ακολουθήθηκε και από την υπογραφή της συνοδευτικής «Δήλωσης του Βοσπόρου».

Η τουρκική κυβέρνηση απέβλεπε στην προώθηση των συμφερόντων της μέσω της οικονομικής συνεργασίας. Η ίδρυση ενός περιφερειακού οργανισμού οικονομικής συνεργασίας που θα περιελάμβανε τις παρευξείνιες χώρες είχε προταθεί για πρώτη φορά το 1990 από τον Πρέσβη Elekdag και ακολούθησε ο Τούρκος Πρόεδρος Τουργκούτ Οζάλ (Sabancy 2013, 16). Πρώτιστη επιδίωξή της ήταν να αναπτύξει ηγηθεί μεταξύ των συμμετασχόντων κρατών στο νέο οικονομικό και πολιτικό θεσμό. Η υπογραφή της Δήλωσης του Βοσπόρου, η οποία προέβλεπε τη δημιουργία περιφερειακού οικονομικού οργανισμού άνοιξε διάπλατα το δρόμο για μια πολυμερή συνεργασία στη Μαύρη Θάλασσα στον οικονομικό, αρχικά, τομέα (Micu 2008).

Στην ουσία συστάθηκε ένα αρχικό ιδιότυπο συνέδριο (forum) περιφερειακής οικονομικής συνεργασίας μεταξύ έντεκα κρατών – μελών, το οποίο δεν είχε το χαρακτήρα ενός επίσημου οργανισμού. Σταδιακά με το πέρασμα των ετών και μέσα από μια σειρά από αμοιβαίες ζυμώσεις, αλληλεπιδράσεις, ανταλλαγή απόψεων και βιωμάτων το αρχικό συνέδριο μετασχηματίστηκε σε διεθνή οργανισμό. Ο μετασχηματισμός αυτός αποφασίστηκε το 1996 στη Μόσχα όπου στο πλαίσιο της συνάντησης των αρχηγών των κυβερνήσεων των κρατών – μελών συμφωνήθηκε η σύσταση του Διεθνούς Οργανισμού (Διακήρυξη της Μόσχας, 25 Οκτωβρίου 1996). Τελικά, στη Σύνοδο Κορυφής της Γιάλτας την 5 Ιουνίου 1998, γίνεται πράξη η Διακήρυξη της Μόσχας και υπογράφεται ο Καταστατικός χάρτης του ΟΣΕΠ, το ιδρυτικό του κείμενο, σηματοδοτώντας τη γέννηση του ΟΣΕΠ ως διεθνούς

---

³³ Black Sea Economic Cooperation

πλέον οργανισμού, με επίσημη ημερομηνία έναρξης ισχύος του την 1η Μαΐου του 1999. Η έδρα του οργανισμού βρίσκεται στην Κωνσταντινούπολη (www.bsec-organization.org).

Σε αυτόν τον Οργανισμό συμμετέχουν 13 κράτη - μέλη. Οι χώρες των Βαλκανίων (Αλβανία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Βουλγαρία, Ελλάδα, Σερβία, Μολδαβία, Ρουμανία, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας) αλλά και η Ρωσία, η Τουρκία, η Ουκρανία και η Γεωργία. Το καθεστώς του παρατηρητή ή εταίρου διαλόγου έχει δοθεί στη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ουγγαρία, τις ΗΠΑ, την Ιταλία, την Αίγυπτο, το Ισραήλ την Κορέα και άλλες χώρες στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Ευρώπης, της Ασίας και της Μεσογείου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμμετέχει επίσης στον Οργανισμό με καθεστώς παρατηρητή και εταίρου διαλόγου.

Ο ΟΣΕΠ είναι ο πιο θεσμοθετημένος οργανισμός στην περιοχή. Την εποχή του σχηματισμού του μόνο τα μέλη του NATO, η Ελλάδα και η Τουρκία είχαν οικονομίες ελεύθερης αγοράς, ενώ τα υπόλοιπα εννέα εξακολουθούσαν να υπόκεινται σε κεντρικά σχεδιασμένες οικονομίες χωρίς ουσιαστικά καμία ανάμειξη του ιδιωτικού τομέα σε αυτές.

Επιπλέον ήταν μια από τις πρώτες πρωτοβουλίες με στόχο τη δημιουργία συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών του NATO (Ελλάδα και Τουρκία) και των πρώην κρατών μελών του Συμφώνου της Βαρσοβίας (Sayan 2002) παρά τις συνοριακές διαφορές (Αρμενία-Αζερμπαϊτζάν) και τις ιστορικές εντάσεις μεταξύ των κρατών μελών (Τουρκία και Ελλάδα, Ελλάδα και Αλβανία, Μολδαβία και Ρωσία, Τουρκία και Αρμενία, Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν). Πρόκειται για μια συνεργατική προσπάθεια σε μια περιοχή διχασμένη από αγώνες εξουσίας αιώνων (Aydin & Fazlioglu 2007).

Ωστόσο, μετά από ένα ενθουσιώδες ξεκίνημα, έγινε γρήγορα σαφές ότι τα κράτη - μέλη δεν είχαν την πολιτική βούληση να δημιουργήσουν έναν λειτουργικό θεσμό περιφερειακής συνεργασίας. Παρά ταύτα, ο ΟΣΕΠ πέτυχε τον στόχο της διευκόλυνσης της μετάβασης των πρώην σοβιετικών χωρών προς οικονομίες αγοράς, ανοιχτές και προσανατολισμένες προς τον ιδιωτικό τομέα. Διευκόλυε επίσης την οικονομική ανάπτυξη στην περιοχή με την υλοποίηση περιφερειακών ή διαπεριφερειακών έργων που θα συνέβαλαν στην επιτυχία των οικονομικών μεταρρυθμίσεων και του δημοκρατικού

μετασχηματισμού, εστιάζοντας σε δράσεις, προγράμματα και κοινά έργα που θα ανέπτυσαν και θα βελτίωναν τον μηχανισμό συντονισμού των χωρών. (BSEC Economic Agenda 2001).

Ο σκοπός του οργανισμού είναι πολυδιάστατος και συνοψίζεται στα κάτωθι:

- Ενίσχυση της συνεργασίας των κρατών – μελών μέσω του αλληλοσεβασμού, του διαλόγου και της οικοδόμησης πνεύματος εμπιστοσύνης.
- Περαιτέρω εμβάθυνση της πολιτικής πολυμερούς συνεργασίας στηριζόμενη στις αρχές και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου.
- Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος δίνοντας έμφαση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- Ανάπτυξη και σύσφιξη των οικονομικών σχέσεων των κρατών – μελών μέσω της κοινής εμπορικής και οικονομικής συνέργειας για τη δημιουργία μιας αλληλεπιδραστικής δυναμικής και ενός δικτύου εμπιστοσύνης.

Πράγματι, ο ΟΣΕΠ δραστηριοποιείται σε μια στρατηγική ζώνη πετρελαίου και φυσικού αερίου. Επιπλέον, βρίσκεται σε έναν διάδρομο που επιτρέπει οικονομικές συναλλαγές πάσης φύσεως (εμπόριο, μεταφορές, επενδύσεις) μεταξύ Ευρώπης και Ασίας.

Εντός του ΟΣΕΠ, οι τομείς συνεργασίας είναι πολλοί και ποικίλοι. Περιλαμβάνουν περιληπτικά τομείς όπως η γεωργία, οι τραπεζικές και χρηματοοικονομικές συναλλαγές, η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, οι επικοινωνίες, η παροχή βοήθειας σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, ο πολιτισμός, η εκπαίδευση, η ενέργεια, η προστασία του περιβάλλοντος, οι ανταλλαγές πληροφοριών και στατιστικών στοιχείων, η υγεία, η επιστήμη και η τεχνολογία, η ενίσχυση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, ο τουρισμός, η εμπορική και οικονομική ανάπτυξη και οι μεταφορές (www.bsec-organization.org).

3.2 Τα θεσμικά όργανα του ΟΣΕΠ

Για να διαμορφωθούν τόσο το σύστημα του διακρατικού συντονισμού όσο και η οικονομική δραστηριότητα, αρωγοί είναι τα θεσμικά όργανα (κύρια και

επικουρικά) και οι μηχανισμοί (διασυνδεδεμένα κέντρα ή σχετικοί φορείς) του ΟΣΕΠ. Τα σημαντικότερα κύρια όργανα του ΟΣΕΠ είναι:

Το **Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών** των κρατών – μελών (Council of Minister of Foreign Affairs). Σε αυτό συμμετέχουν οι Υπουργοί εξωτερικών των κρατών – μελών και αποτελεί το όργανο λήψης αποφάσεων του οργανισμού στο ανώτερο επίπεδο. Συνοπτικά λαμβάνει αποφάσεις για όλα τα σημαντικά θέματα του ΟΣΕΠ, όπως επικύρωση αποφάσεων – θεμάτων που υποβάλλονται από τα κύρια και επικουρικά όργανα, έγκριση ένταξης νέων κρατών στον ΟΣΕΠ ή χορήγηση καθεστώτος παρατηρητή, τροποποίηση κανόνων και διαδικασιών λειτουργίας του οργανισμού.

Ο **Προεδρεύων** (Chairman In Office) του ΟΣΕΠ και το **Σύστημα της Τρόικας** (Troika). Ο προεδρεύων του ΟΣΕΠ είναι ο εκάστοτε Υπουργός Εξωτερικών του κράτους – μέλους που ασκεί την προεδρεία του ΟΣΕΠ. Η προεδρεία στον ΟΣΕΠ ασκείται περιοδικά ανά 6μηνο από κάθε κράτος – μέλος. Ο Προεδρεύων του ΟΣΕΠ προΐσταται της Τρόικας η οποία αποτελείται από τον προηγούμενο και τον επόμενο Προεδρεύοντα με σκοπό τον καλύτερο συντονισμό, την ευχερέστερη άσκηση των καθηκόντων και την ομαλότερη μετάβαση και ανάληψη της προεδρείας.

Η **Επιτροπή Υψηλών Αξιωματούχων** (Committee of Senior Officers). Αυτή συνίσταται από τους συμβούλους των Υπουργών Εξωτερικών των κρατών – μελών, οι οποίοι συνεδριάζουν πριν από κάθε τακτική ή έκτακτη σύσκεψη του ομώνυμου Συμβουλίου. Η Επιτροπή επωμίζεται με τη διεκπεραίωση όλων των προπαρασκευαστικών ενεργειών του Συμβουλίου. Στην ουσία το κύριο έργο της Επιτροπής είναι η προετοιμασία των κειμένων τα οποία θα αποτελέσουν αντικείμενο συζήτησης και επί των οποίων πρόκειται να ληφθούν σημαντικές αποφάσεις. Επιπλέον, η Επιτροπή των Υψηλών Αξιωματούχων είναι υπεύθυνη για τη σύνταξη και υποβολή του ετήσιου προϋπολογισμού του Οργανισμού.

Η **Μόνιμη Διεθνής Γραμματεία** (Permanent International Secretariat – PERMIS). Αυτή έχει έδρα στην Κωνσταντινούπολη και λειτουργεί κάτω από την επόπτευση του Προεδρεύων (Chairman In Office) του ΟΣΕΠ. Τα μέλη της αποτελούν διεθνείς υπαλλήλους, ασκούν τα καθήκοντά τους σύμφωνα με τις αρχές της αμεροληψίας και της ακεραιότητας και είναι υπόλογοι προς τον

Οργανισμό και όχι προς οποιαδήποτε κυβέρνηση. Κύριο έργο της PERMIS αποτελεί η γραμματειακή υποστήριξη του ΟΣΕΠ με τη διεκπεραίωση όλης της αναπτυσσόμενης αλληλογραφίας και την αρχειοθέτησή της.

Οι σημαντικότεροι φορείς και διασυνδεδεμένοι μηχανισμοί του ΟΣΕΠ είναι:

Η **Κοινοβουλευτική Συνέλευση** του ΟΣΕΠ (PABSEC), που αποτελεί την πολιτική συνιστώσα του οργανισμού, η οποία αναλύεται σε κάτωθι υποκεφάλαιο.

Η **Τράπεζα Εμπορίου και Ανάπτυξης Ευξείνου Πόντου** (Black Sea Trade and Development Bank- BSTDB), για την οποία γίνεται ιδιαίτερη αναφορά παρακάτω.

Το **Διεθνές Κέντρο Μελετών Ευξείνου Πόντου**³⁴ (ΔΙΚΕΜΕΠ), το οποίο ιδρύθηκε το 1998 με τη μορφή του Μη Κερδοσκοπικού Οργανισμού. Αποτελεί ταυτόχρονα ανεξάρτητο ερευνητικό κέντρο αλλά και διασυνδεδεμένο όργανο του ΟΣΕΠ ως αναγνωρισμένη «τράπεζα σκέψης». Κύριο έργο του ΔΙΚΕΜΕΠ είναι η εκπόνηση και δημοσίευση ερευνητικών εργασιών, η οργάνωση και διεξαγωγή επιστημονικών ημερίδων και η διαχείριση ερευνητικών προγραμμάτων σχετικά με σημαντικά ζητήματα του Ευξείνου Πόντου που σχετίζονται με τη γαλάζια και πράσινη ανάπτυξη αλλά και με πολιτικοοικονομικά ζητήματα. Το ΔΙΚΕΜΕΠ εδράζεται στην Αθήνα.

Το **Επιχειρηματικό Συμβούλιο** του ΟΣΕΠ (BSEC Business Council). Αποτελεί διεθνή, μη κυβερνητικό - μη κερδοσκοπικό οργανισμό που ιδρύθηκε το 1998 με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Βασικός στόχος του Επιχειρηματικού Συμβουλίου είναι η εξασφάλιση των προϋποθέσεων για τη δημιουργία ενός ασφαλούς και σίγουρου επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην περιοχή δράσης του ΟΣΕΠ. Σκοπός είναι, μέσω της προβολής και άσκησης κατάλληλης πολιτικής, η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη προσέλκυση ξένων επενδυτών και εξασφάλιση επιχειρηματικών προγραμμάτων προς όφελος των τοπικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων και κοινωνίας. Οι εκθέσεις του Επιχειρηματικού Συμβουλίου κατατίθενται στο Συμβούλιο των Υπουργών.

---

³⁴ International Centre for Black Sea Studies (ICBSS)

Το **Περιφερειακό Ενεργειακό Κέντρο του Ευξείνου Πόντου** (Black Sea Regional Energy Centre – BSREC), το οποίο αποτελεί Μη Κερδοσκοπικό Οργανισμό με έδρα τη Σόφια και με σκοπό την ανάπτυξη της περιφερειακής συνεργασίας στον ενεργειακό τομέα δίνοντας έμφαση σε νέες ανανεώσιμες ενεργειακές μορφές

Τέλος τα επικουρικά όργανα του ΟΣΕΠ συνίστανται κυρίως από ομάδες εργασίας (working groups) οι οποίες ιδρύονται για την εξυπηρέτηση πάγιων ή και έκτακτων αναγκών του οργανισμού [πχ το Συντονιστικό Κέντρο του ΟΣΕΠ για την ανταλλαγή στατιστικών στοιχείων και οικονομικών πληροφοριών (BSEC Coordination Center for the Exchange of Statistical Data and Economic Information)]. Τα επικουρικά όργανα συστήνονται με απόφαση του Συμβουλίου των Υπουργών Εξωτερικών, το οποίο και τα παύει αν εκλείψουν οι λόγοι σύστασης (www.bsec-organization.org).

3.3 Τράπεζα Εμπορίου και Ανάπτυξης Ευξείνου Πόντου (BSTDB)³⁵

Η Τράπεζα Εμπορίου και Ανάπτυξης του Ευξείνου Πόντου (πιο γνωστή ως Παρευξείνια Τράπεζα) είναι μια αναπτυξιακή τράπεζα με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Αποτελεί τον χρηματοδοτικό μηχανισμό του Οργανισμού και καλύπτει την οικονομική ανάπτυξη των κρατών - μελών. Ο στόχος της είναι διπτός: Να συμβάλλει στην οικονομική μετάβαση των μελών με την παροχή χρηματοδότησης για το εμπόριο και για διάφορα αναπτυξιακά έργα, αλλά και να προωθήσει την αμοιβαία συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των μετόχων της.

Συμμετέχουν τα έντεκα από τα δεκατρία μέλη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας του Ευξείνου Πόντου. Ιδρύθηκε νόμιμα το 1997, αλλά άρχισε να λειτουργεί μόλις το 1999. Τα μέλη της είναι: Αλβανία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Βουλγαρία, Γεωργία, Ελλάδα, Μολδαβία, Ρουμανία, Ρωσία, Τουρκία και Ουκρανία. Κύριοι μέτοχοι αποτελούν οι Ρωσία, Τουρκία και Ελλάδα με ποσοστό 16,5 %, η Ρουμανία, Ουκρανία και Βουλγαρία με ποσοστό 13,5% και οι υπόλοιπες χώρες με ποσοστό 2% επί του μετοχικού κεφαλαίου.

Με κεφάλαιο 4,7 δισ. USD³⁶, η Τράπεζα υποστηρίζει την οικονομική ανάπτυξη και την περιφερειακή συνεργασία, χορηγώντας σε κυβερνήσεις και

---

³⁵ Black Sea Trade and Development Bank

εταιρείες του ιδιωτικού τομέα των χωρών – μελών που συμμετέχουν στο μετοχικό της κεφάλαιο δάνεια με ευνοϊκούς όρους, καθώς και χρηματοοικονομική και τεχνική βοήθεια για επιλέξιμα έργα και για το διασυνοριακό εμπόριο.

Από το 1999, η BSTDB έχει χρηματοδοτήσει 265 έργα στους τομείς των υποδομών, της ενέργειας, των μεταφορών, της βιομηχανίας, των τηλεπικοινωνιών, του χρηματοπιστωτικού τομέα, για ποσό άνω των 2,5 δις. USD. Ως παραδείγματα κατασκευής μπορούν να αναφερθούν το νέο αεροδρόμιο στην Αγία Πετρούπολη, η επέκταση του δικτύου τηλεπικοινωνιών Telestet στη Ρωσία, η κατασκευή μιας γραμμής μετρό στην Κωνσταντινούπολη. Επιπλέον, έχει υπογράψει τουλάχιστον 48 Μνημόνια Συνεργασίας και Κατανόησης με διάφορους οικονομικούς ιδιωτικούς ή δημόσιους φορείς και οργανισμούς, αποτελώντας ενεργό μέλος σημαντικών διεθνών οικονομικών ομάδων³⁷ (www.bsec-organization.org). Η Ελλάδα δεν έχει εκμεταλλευθεί το πλεονέκτημα της ύπαρξης της έδρας της στη Θεσσαλονίκη, καθώς δεν έχει απορροφήσει μεγάλο μέρος κονδυλίων από τα χρηματοδοτικά της προγράμματα, σε αντίθεση με την Τουρκία (Χατζηδημητρίου 2003, 293).

3.4 Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΟΣΕΠ (PABSEC)³⁸

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση αντιπροσωπεύει τα κοινοβούλια των κρατών - μελών που συμμετέχουν στον ΟΣΕΠ. Οι διεργασίες της λαμβάνουν χώρα από εκπροσώπους των αντίστοιχων κοινοβουλίων συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στην ανάπτυξη συνεργατικών δεσμών, στη δημιουργία κλίματος αμοιβαίας κατανόησης και εμπιστοσύνης, συντελώντας κατ' επέκταση στην ανάπτυξη και εδραίωση αισθήματος φιλίας μεταξύ των κρατών - μελών. Ο ρόλος της είναι κυρίως συμβουλευτικός παρέχοντας υποστήριξη και μια πλουραλιστική διάσταση στον Οργανισμό. Συγχρόνως παρέχει νομοθετική στήριξη ώστε να ενεργοποιηθούν οι αποφάσεις του Συμβουλίου των Υπουργών.

---

³⁶ United State Dollar

³⁷ Για παράδειγμα αποτελεί μέλος του International Development Finance Club (IDFC) και συνδέεται από το 2000 με την Παγκόσμια Τράπεζα υπό το καθεστώς του παρατηρητή.

³⁸ Parliamentary Assembly of the Black Sea Cooperation

Στις 26 Φεβρουαρίου 1993, οι πρόεδροι των κοινοβουλίων εννέα χωρών υπέγραψαν στην Κωνσταντινούπολη, τη «Δήλωση για τη δημιουργία της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης για την Οικονομική Συνεργασία της Μαύρης Θάλασσας». Τον Ιούνιο του 1995, η Ελλάδα έγινε το δέκατο μέλος της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του ΟΣΕΠ και η Βουλγαρία εντάχθηκε σε αυτή τη Συνέλευση ως το ενδέκατο μέλος τον Ιούνιο του 1997. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση αποτελείται από εβδομήντα επτά (77) συνέδρους, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν τα κράτη – μέλη του οργανισμού.

Ως διακοινοβουλευτικό συμβουλευτικό όργανο του Οργανισμού για την Οικονομική Συνεργασία του Εύξεινου Πόντου, η κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΟΣΕΠ ενώνει τις προσπάθειες των εθνικών κοινοβουλίων για την επίτευξη ορισμένων θεμελιωδών στόχων όπως:

- Προετοιμασία και παροχή νομικής βάσης για οικονομική, πολιτική, κοινωνική και πολιτιστική συνεργασία μεταξύ των χωρών – μελών.
- Προετοιμασία και έγκριση της σχετικής νομοθεσίας που είναι απαραίτητη για την εφαρμογή των αποφάσεων που λαμβάνονται από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων ή από τους υπουργούς Εξωτερικών των χωρών μελών, κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων του ΟΣΕΠ.

Επιπλέον, στην παρ. 2 του άρθρου 20 του Χάρτη του Οργανισμού αναφέρεται χαρακτηριστικά:

- Η παροχή βοήθειας στα εθνικά κοινοβούλια προκειμένου να ενισχυθεί η κοινοβουλευτική δημοκρατία, ο πολιτικός πλουραλισμός και το κράτος δικαίου στις χώρες μέλη.
- Η ανάπτυξη της συνεργασίας με άλλους περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς.

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΟΣΕΠ έχει μόνιμη Διεθνή Γραμματεία με έδρα την Κωνσταντινούπολη, Γενική Συνέλευση και Μόνιμη Επιτροπή. Διαθέτει επίσης τρεις εξειδικευμένες επιτροπές εργασίας, με ανάλογο έργο:

- Την Επιτροπή Οικονομικών, Εμπορικών, Τεχνολογικών και Περιβαλλοντικών Υποθέσεων

- Την Επιτροπή Νομικών και Πολιτικών Υποθέσεων.
- Την επιτροπή πολιτιστικών, εκπαιδευτικών και κοινωνικών υποθέσεων.

Κάθε επιτροπή συνεδριάζει δύο φορές το χρόνο, σε ένα από τα κράτη - μέλη, προκειμένου να προετοιμάσει και να εγκρίνει τα σχέδια εκθέσεων και συστάσεων που αφορούν κυρίως την οικονομική συνεργασία. Τα έργα συζητούνται και υιοθετούνται κατά τη συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης, η οποία πραγματοποιείται τακτικά δύο φορές το χρόνο (τον Ιούνιο και τον Δεκέμβριο), εκ περιτροπής, σε κάθε χώρα μέλος. Οι συστάσεις που εγκρίνονται από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΟΣΕΠ αποστέλλονται στη συνέχεια στον Μόνιμη Διεθνή Γραμματεία του ΟΣΕΠ, προκειμένου να εξεταστούν στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Υπουργών Εξωτερικών του Οργανισμού.

Ο Πρόεδρος της Συνέλευσης είναι, εκ περιτροπής κατά αλφαβητική σειρά των χωρών, ένας από τους προέδρους των δεκατριών εθνικών κοινοβουλίων και εκλέγεται για περίοδο έξι μηνών. Ο Πρόεδρος, οι τέσσερις Αντιπρόεδροι και ο Ταμίας αποτελούν το Διοικητικό Συμβούλιο της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του ΟΣΕΠ. Τα μέλη του Προεδρείου, οι επικεφαλής των εθνικών αντιπροσωπειών και οι πρόεδροι των τριών ειδικών επιτροπών απαρτίζουν τη Μόνιμη Επιτροπή, υπεύθυνη για την εφαρμογή των αποφάσεων που λαμβάνονται από τη Συνέλευση. Μεταξύ των συστάσεων που ενέκρινε η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΟΣΕΠ από τη δημιουργία της, οι σημαντικότερες αφορούσαν:

- Τις πολιτικές μεταφορών στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας (Σύσταση 29/1998 και 40/1999).
- Την προώθηση και προστασία των επενδύσεων (Σύσταση 30/1998 και 38/1999).
- Τη δημιουργία της Τράπεζας Εμπορίου και Ανάπτυξης του Εύξεινου Πόντου (Σύσταση 33/1999).
- Τη νομοθεσία για την κοινωνική προστασία, ιδίως των παιδιών και των συνταξιούχων από χώρες - μέλη του ΟΣΕΠ (Σύσταση 31/1998; 36/1999 και 41/1999).

- Την τουριστική ανάπτυξη (Σύσταση 32/1999).

Στις μέρες μας, αρκετά χρόνια μετά τη δημιουργία της, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΟΣΕΠ έχει αποκτήσει διεθνές κύρος. Μέσω της ενεργούς συμμετοχής του, στοχεύει κυρίως στην επίλυση προβλημάτων στην περιοχή (οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις, υποβάθμιση του περιβάλλοντος, πολιτικά ζητήματα κ.λπ.), καθώς και στην ευαισθητοποίηση του κοινού για αυτά τα προβλήματα. Έχει αναπτύξει έναν μηχανισμό αλληλεπίδρασης μεταξύ κυβερνητικών και κοινοβουλευτικών διαστάσεων του ΟΣΕΠ, λαμβάνοντας ως πρότυπο την εμπειρία άλλων διεθνών οργανισμών, ιδίως του Συμβουλίου της Ευρώπης. Οι σχέσεις του με διάφορες διεθνείς διακοινοβουλευτικές συνελεύσεις όπως με τη Συνέλευση του ΟΑΣΕ, τη Διακοινοβουλευτική Συνέλευση του CIS³⁹ και τη Διακοινοβουλευτική Ένωση (IPU⁴⁰), την Κοινοβουλευτική Συνέλευση της Μεσογείου (PAM⁴¹) επιτρέπουν στενότερη συνεργασία στον τομέα της περιφερειακής σταθερότητας και ασφάλειας (www.bsec-organization.org).

Προκειμένου να επιταχυνθεί η οικονομική ανάπτυξη και να ενισχυθεί η σταθερότητα στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου, αλλά και να διευκολυνθεί η ένταξη των χωρών - μελών στις ευρωπαϊκές δομές, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΟΣΕΠ είναι εμπνευσμένη από την εμπειρία της Διάσκεψης των Θαλάσσιων Περιφερειών (CPMR⁴²), που δημιουργήθηκε το 1973 και συγκεντρώνει, σήμερα, πάνω από 150 περιφέρειες από 24 ευρωπαϊκές κυρίως χώρες. Κατά την πρώτη συνάντηση μεταξύ της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του ΟΣΕΠ και της Διάσκεψης των Θαλάσσιων Περιφερειών, στην Κωνσταντζα της Ρουμανίας, στις 14 και 15 Απριλίου του 2000, οι εκπρόσωποι των δύο οργανισμών αποφάσισαν να δημιουργήσουν μια Εκτελεστική Επιτροπή, αποτελούμενη από έναν εκπρόσωπο κάθε χώρας - μέλους, ως υπεύθυνο για τη διατύπωση προτάσεων για θεσμική συνεργασία, υπό τον συντονισμό της Διάσκεψης των Θαλάσσιων Περιφερειών. Μια νέα συνάντηση μεταξύ εκπροσώπων των δύο οργανώσεων και της ΕΕ πραγματοποιήθηκε το 2001

---

³⁹ Commonwealth of Independent States

⁴⁰ InterParliamentary Union

⁴¹ Parliamentary Assembly of Mediterranean

⁴² Conference of Peripheral Maritime Regions

στην περιοχή της Τραπεζούντας της Τουρκίας, ενώ το 2019 υπογράφηκε μνημόνιο συνεργασίας με το ΔΙΚΕΜΕΠ (www.cpmr.org).

3.5 Η περιφερειακή ασφάλεια στα πλαίσια του ΟΣΕΠ

Ως πολυσύχναστο εμπορικό σταυροδρόμι, η Μαύρη Θάλασσα είναι επίσης μια στρατηγική γέφυρα, και το κέντρο της «απληστίας» των περιφερειακών δυνάμεων, καθώς ο φυσικός της πλούτος εποφθαλμιείται από αυτές. Η ποικιλομορφία και πολυπολιτισμικότητα των παρόχθιων χωρών εξηγεί την απουσία ενός παγκόσμιου στρατηγικού οράματος από την πλευρά τους. Πολλές πρωτοβουλίες και επιμέρους προσπάθειες έχουν αναληφθεί κατά καιρούς, ειδικά μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, από τις ηγέτιδες δυνάμεις, με γνώμονα την εξασφάλιση της σταθερότητας στην πολύπαθη παρευξείνια περιοχή.

Υπό την αιγίδα του ΝΑΤΟ, η Σύμπραξη για την Ειρήνη (PfP⁴³) αποτελεί ένα καινοτόμο στοιχείο στη σκηνή της ασφάλειας, στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου και γενικότερα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, καθώς αποτελεί ένα εργαλείο για την οικοδόμηση της διαφάνειας και της σταθερότητας στον Ευρω-Ατλαντικό χώρο. Σε αυτή τη σύμπραξη συμμετέχουν σχεδόν το σύνολο των κρατών - μελών του ΟΣΕΠ (www.nato.int)

Το Σύμφωνο Σταθερότητας του ΟΑΣΕ για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη παρέχει πολιτική υποστήριξη στις κυβερνήσεις για την ανάπτυξη της δημοκρατίας και της διαρκούς ειρήνης σε αυτό το μέρος της ηπείρου. Ο ΟΣΕΠ συμμετέχει στον περιφερειακό διάλογο, που αποτελεί τη βάση της διαδικασίας της πολιτικής σταθεροποίησης, σε συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς που δεσμεύονται για το Σύμφωνο Σταθερότητας, ιδίως το Συμβούλιο της Ευρώπης. Ο μηχανισμός του Συμφώνου Σταθερότητας και η εφαρμογή του περιλαμβάνουν επίσης διακοινοβουλευτική συνεργασία. Αυτή η διάσταση επιτρέπει την καλύτερη νομοθετική εναρμόνιση στη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών κάθε χώρας - μέλους του ΟΣΕΠ (BSECeconomicagenda 2008).

Επιπλέον, το Διεθνές Φόρουμ για την Αποκέντρωση, τη Δημοκρατία και τη Σταθερότητα, που διοργανώθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τη

---

⁴³ Partnership for Peace

ρουμανική κυβέρνηση (Βουκουρέστι, 23-24 Φεβρουαρίου 2000) αλλά και η Στρογγυλή Τράπεζα για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, που διοργανώθηκε στο πλαίσιο της Σταθερότητας του Συμφώνου (Βουδαπέστη, 21-22 Φεβρουαρίου 2000) προσέφερε τη δυνατότητα στις κοινοβουλευτικές αντιπροσωπείες των χωρών μελών του ΟΣΕΠ να εξετάσουν πτυχές της τοπικής αυτοδιοίκησης. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ένωση Πρωτευουσών της Μαύρης Θάλασσας⁴⁴ μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο προκειμένου να καταστήσει υπεύθυνες τις δημοτικές αρχές (περιφερειάρχες και δήμαρχοι των πρωτευουσών) για τη μεταξύ τους συνέργεια (mfa.gr).

Γενικά, θα μπορούσε να ειπωθεί πως έχει γίνει κατανοητό στους κατοίκους των Παρευξείνιων κρατών ότι η επανάληψη μεταξύ των συνόρων τους, των διαταραχών όπως της πρώην Γιουγκοσλαβίας και του Καυκάσου (Αμπχασία, Ναγκόρνο -Καραμπάχ) θα ήταν ο φορέας ανυπολόγιστων αρνητικών συνεπειών. Η έναρξη μιας μόνο σύγκρουσης θα μπορούσε να πυροδοτήσει και άλλες αλυσιδωτές αντιδράσεις και διαμάχες. Μέσω του ΟΣΕΠ τα καθεστώτα δοκιμάζονται στην άσκηση δημοκρατικών διαδικασιών, αντιλαμβάνονται ότι ο καλύτερος τρόπος επίλυσης των διαφορών και προβλημάτων αποτελεί ο εποικοδομητικός διάλογος και θέτουν στο περιθώριο τις πιθανότητες των διακρατικών συγκρούσεων.

Όποιες και αν είναι οι γενικές δυσκολίες που συναντούν τα μέλη του στις καθημερινές τους συναλλαγές, ο ΟΣΕΠ παραμένει ένα μέσο εξομάλυνσης μέσω του οποίου διατηρείται η επαφή και αποφεύγεται η εμφάνιση νέων κρίσεων. Οι συνέργειες που εκτελούνται μεταξύ των κρατών – μελών του για την αντιμετώπιση χαμηλής έντασης επιχειρήσεων, όπως αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της παράνομης μετανάστευσης συμβάλλουν στη σταθερότητα και ασφάλεια. Αποτελεί έναν συμπληρωματικό πυλώνα ασφαλείας ο οποίος σε συνδυασμό και με τους άλλους οργανισμούς ασφαλείας και τις επιμέρους πρωτοβουλίες, μπορεί να εγγυηθεί, αν και κατά φύση οικονομικός οργανισμός, για την ασφάλεια της περιοχής.

---

⁴⁴Ένωση Κυβερνητών και Δημάρχων Πρωτευουσών της Μαύρης Θάλασσας (Black Sea Capitals' Governors and Mayors Association)

Βέβαια, εδώ υπάρχει και μια αντίφαση. Ο ΟΣΕΠ δεν κατόρθωσε να αποτελέσει τροχοπέδη στην εξέλιξη των πρόσφατων βίαιων συγκρούσεων στην εξεταζόμενη περιοχή, όποτε αυτές ξέσπασαν. Αυτό αποτελεί και μία εγγενή αδυναμία του, αλλά δεν μπορούμε να έχουμε και μεγάλες προσδοκίες από έναν οικονομικό οργανισμό, όταν αυτές τις συγκρούσεις δεν απέτρεψαν οι κατεξοχήν παγκόσμιοι και περιφερειακοί οργανισμοί ασφαλείας όπως ΟΗΕ, ΟΑΣΕ, ΝΑΤΟ. Επιπλέον, ελλοχεύει και ένας ακόμη κίνδυνος, καθώς ο ΟΣΕΠ, ενδεχομένως θα αποσκοπούσε να απαρτίσει έναν συμπληρωματικό της ΕΕ οργανισμό, ο οποίος θα μπορούσε να αποτελέσει ένα προπαρασκευαστικό στάδιο για την πλήρη ενσωμάτωση των κρατών μελών του στην ΕΕ. Αυτό συνεπακόλουθα θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της αστάθειας λόγω και της αναμενόμενης αντίδρασης της Ρωσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 Αλληλεπίδραση ΟΣΕΠ με ΕΕ

Η Μαύρη Θάλασσα δεν αποτελούσε προτεραιότητα για την ΕΕ έως και τη δεκαετία του 1990. Δεν υπήρχε ούτε στρατηγικό όραμα ούτε εξωτερική πολιτική απέναντι στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, η οποία παρέμενε περιθωριακή. Εντελώς απύσχα από την περιοχή η ΕΕ σταδιακά από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 άρχισε να δείχνει αυξανόμενο ενδιαφέρον για αυτήν. Από το άνοιγμα της διασύνδεσης Ρήνου - Δούναβη το 1992, την ένταξη ενός μεγάλου τμήματος της περιοχής του Δούναβη με την ευρωπαϊκή διεύρυνση του 2004 και έπειτα από την ευρωπαϊκή ένταξη δύο παρόχθιων χωρών, της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας το 2007, εμπλέκεται όλο και περισσότερο.

Η ΕΕ αποσκοπεί την ενίσχυση της περιφερειακής σταθερότητας με την ενθάρρυνση της περιφερειακής συνεργασίας. Οι προοπτικές της παρευξίνιας περιοχής αναλύθηκαν σε μελέτη⁴⁵ η οποία υποκινήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1996 και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε η επικοινωνιακή δράση της το 1997. Όμως η υλοποίηση της περιφερειακής κοινοτικής δράσης καθυστέρησε, λόγω της θεσμικής αδυναμίας του ΟΣΕΠ και της ποικιλομορφίας των χρηματοπιστωτικών μέσων της περιοχής. Αυτή η δυσκολία δεν έχει ξεπεραστεί, δεδομένου ότι οι ενδιαφερόμενες χώρες έχουν επί του παρόντος την ευθύνη τριών διαφορετικών χρηματοδοτικών μέσων: των διαρθρωτικών ταμείων (στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία), της προενταξιακής βοήθειας (για την Τουρκία) και του ταμείου εξωτερικής βοήθειας (για άλλες χώρες) (Ustun, 2010). Αν και σε όλες τις περιπτώσεις πρόκειται για κοινοτικά κονδύλια, οι κανόνες λειτουργίας τους διαφέρουν, ιδίως μεταξύ αυτών που απευθύνονται στα κράτη μέλη και σε τρίτες χώρες. Και όπως τα προηγούμενα χρηματοδοτικά μέσα,

---

⁴⁵ Σχέδιο Δράσης Στρατηγικής Οκτωβρίου 1996 (Η κατάσταση του περιβάλλοντος της Μαύρης Θάλασσας) και το τεχνικό παράρτημα της Διασυνοριακής διαγνωστικής ανάλυσης ή σε διάφορες επιστημονικές εκθέσεις ή μελέτες συμπεριλαμβανομένων εκείνων του GESAMP (Ομάδα εμπειρογνομόνων για τις επιστημονικές πτυχές της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος).

όπως αυτό της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας⁴⁶ (ΕΠΓ) ευνοούνται περισσότερο μέσω των διμερών σχέσεων.

Η Σύνοδος Κορυφής του ΟΣΕΠ της Κωνσταντινούπολης το 1999 χαιρέτισε τη νέα πρωτοβουλία της ΕΕ⁴⁷ και έδωσε την ιδιότητα του παρατηρητή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του ΟΣΕΠ. Το τελευταίο θεωρείται από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, ως περιφερειακή συμβολή στην προετοιμασία της μετέπειτα συνέργειας του Εύξεινου Πόντου. Το 2003, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ESS) αποτέλεσε το πρώτο επίσημο έγγραφο που ανακήρυξε τον Νότιο Καύκασο μέρος μιας περιοχής που χρειαζόταν περισσότερη προσοχή. Η ΕΕ ανέπτυξε ειδική σχέση με τον ΟΣΕΠ ιδιαίτερα μετά το 2004, μετά την επέκταση και περιφερειοποίηση των εξωτερικών της σχέσεων με τους τομείς προτεραιότητας που στοχεύει το έργο συνέργειας να ανταποκρίνονται απόλυτα στο τουρκικό όραμα για τη Μαύρη Θάλασσα. Η ΕΕ ενέκρινε την ανακοίνωση για την «Ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας» το 2004, ακολουθούμενη από την πρωτοβουλία της «Συνέργειας της Μαύρης Θάλασσας» τον Απρίλιο του 2007, δίνοντας έμφαση σε αιτήματα σημαντικής συνεργασίας (Triantaphyllou 2007).

Η ΕΕ αποκτά πιο ενεργό ρόλο στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, ιδίως με τη διεύρυνση το 2007 και την προσχώρηση της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας (Ustun 2010). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις Εξωτερικές Σχέσεις και την ΕΠΓ τότε, Benita Ferrero-Waldner, δήλωσε ότι «με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία που εντάχθηκαν στην ΕΕ, αυτός ο οργανισμός δεν αποτελεί πλέον εξωτερικό παράγοντα στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας: Αποτελεί στην πραγματικότητα αμετάκλητο μέρος, με τη μελλοντική τους ασφάλεια και ευημερία να συνδέονται σε ένα κοινό πεπρωμένο» (EU 2008). Στον βαθμό που η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας είναι σημαντική από την άποψη της ενεργειακής ασφάλειας, καθώς τα κράτη - μέλη εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη διακίνηση πετρελαίου και φυσικού αερίου από τα περιφερειακά κράτη και τη Μέση Ανατολή, οι χώρες της περιοχής ζήτησαν μεγαλύτερη συμμετοχή

---

⁴⁶ Αποτελεί νομικά κατοχυρωμένη από τα ιδρυτικά κείμενα της ΕΕ (ΣΕΕ) πολιτική, η οποία αποσκοπεί στο άνοιγμα και τη συνεργασία της ΕΕ με χώρες της άμεσης γειτονίας της (www.europarl.europa.eu).

⁴⁷ Αναφέρεται στο αυξανόμενο ενδιαφέρον της ΕΕ για την περιοχή της Μαύρης θάλασσας και την περιφερειοποίηση των εξωτερικών της σχέσεων.

της ΕΕ σε πολυμερές επίπεδο προκειμένου να δημιουργηθεί ένας πιο δομημένος διάλογος, καλύτερη εφαρμογή των πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης και ο εντοπισμός νέων συνεργειών που επηρεάζουν τα αμοιβαία συμφέροντα (Celac & Manoli 2006, 202).

Επιπροσθέτως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ακολούθησε μια πιο φιλόδοξη πορεία με τη νέα της επικοινωνιακή πολιτική, του 2007, καθιερώνοντας τη «Συνέργεια της Μαύρης Θάλασσας», η οποία αναβαθμίζει την περιφερειακή προτεραιότητα της ΕΠΓ, προστιθέμενη στην ευρωμεσογειακή και στη σκανδιναβική διάσταση. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής καθορίστηκαν τρία θέματα συνεργασίας (περιβάλλον, μεταφορές και ενέργεια), αλλά οι συνολικές προτεραιότητες παραμένουν ακόμη πολλαπλές.

Η νέα ευρωπαϊκή πρωτοβουλία εκκίνησε στις 14 Φεβρουαρίου 2008 στο Κίεβο, στο πλαίσιο της συνάντησης των υπουργών Εξωτερικών των χωρών της ΕΕ και της περιοχής της Μαύρης Θάλασσας (EU 2008). Υποστηρίχθηκε ότι η ισχυρή συμμετοχή της ΕΕ θα μπορούσε να αυξήσει τις δυνατότητες συνεργασίας στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας και να παράγει απτά αποτελέσματα σε διάφορους τομείς προτεραιότητας: όπως την ανάπτυξη και τη διασύνδεση των μεταφορών, υποδομές μεταφορών, ενέργεια και επικοινωνία, εμπόριο, επενδύσεις, κυκλοφορία και πληροφορίες. Οι υπουργοί εξέφρασαν το ενδιαφέρον τους για την προώθηση του διαλόγου μεταξύ παραγωγών ενέργειας και καταναλωτών καθώς και χωρών διέλευσης, προκειμένου να εξασφαλιστεί δίκαιη πρόσβαση στις αγορές και τους πόρους ενέργειας, να ενισχυθεί η ενεργειακή ασφάλεια και η ανάπτυξη του περιβάλλοντος. Επιπλέον, συμμερίστηκαν το όραμα ότι η Συνέργεια του Ευξείνου Πόντου θα είναι ένα αποτελεσματικό μέσο για την ενίσχυση της δημοκρατίας, την προώθηση της ειρηνικής διευθέτησης των συγκρούσεων στην περιοχή και την ενίσχυση της διασυννοριακής συνεργασίας.

Στα τέλη του 2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την ανακοίνωσή της για τις ανατολικές εταιρικές σχέσεις με την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, τη Γεωργία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία αφορώσες στην ενίσχυση της σταθερότητας και της ευημερίας των εμπορικών σχέσεων που συμβάλλουν στη δημιουργία ελεύθερου εμπορίου σε διάφορους τομείς (FTAS - Ζώνες Ελεύθερων Συναλλαγών), καθώς και στην απελευθέρωση των visas, τη

βαθιά συνεργασία σε θέματα ασφάλειας, ενέργειας, μείωσης των διαφορών και βελτίωσης της ικανότητας των θεσμών στην περιοχή (EC 2008).

Υπάρχει ανοιχτή επικοινωνία μεταξύ των δύο εκτελεστικών τους σωμάτων, της ΕΕ και του Προεδρεύοντος του ΟΣΕΠ. Η ΕΕ υποστηρίζει τον ΟΣΕΠ και διευκολύνει τις τακτικές υπουργικές συνεδριάσεις. Ωστόσο, δεν έχει τη δυνατότητα να την ενσωματώσει στο μηχανισμό διακρατικής συνεργασίας που συγχρηματοδοτείται από τα διαρθρωτικά ταμεία, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος της παρευξείνιας περιοχής βρίσκεται εκτός της κοινοτικής επικράτειας για την οποία προορίζονται αυτά τα κονδύλια.

Μεταξύ των έργων συνεργασίας που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί ή βρίσκονται σε εξέλιξη, ορισμένα ξεπερνούν τα γεωγραφικά όρια της Μαύρης Θάλασσας σε χαρακτήρα και κλίμακα. Η επεξεργασία μιας κοινής προσέγγισης των χωρών του ΟΣΕΠ για την ανάπτυξη των δικτύων μεταφορών στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου και η προσαρμογή του τελευταίου στην ευρωπαϊκή αντίληψη που θα επιτρέψει την υλοποίηση των έργων για την κατασκευή των διαδρόμων ευρωασιατικών υπηρεσιών μεταφορών απεικονίζουν σημαντικές εκφάνσεις της συνεργασίας. Στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου, η ΕΕ υποστηρίζει μεγαλόπνοα έργα όπως ο TRACECA. Η Επιτροπή εξέδωσε δελτίο τύπου για την περιβαλλοντική συνεργασία στην περιοχή του Δούναβη και της Μαύρης Θάλασσας (EU 2001).

Από την άλλη πλευρά η δημιουργία και η λειτουργία του ΟΣΕΠ αποτελεί μέρος της νέας αρχιτεκτονικής της γηραιάς ηπείρου. Δύο παράγοντες είναι σημαντικοί από αυτή την άποψη:

Ο ΟΣΕΠ χρειάζεται σαφώς την ΕΕ για την οικονομική και νομοθετική εμπειρογνωμοσύνη, το συγχρονισμό με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, τα προγράμματα προετοιμασίας και κατάρτισης για το προσωπικό που εργάζεται στους διάφορους τομείς της οικονομίας και του δημόσιου βίου.

Η ΕΕ, με τη σειρά της, χρειάζεται τον ΟΣΕΠ διότι αυτή η συνεργασία σημαίνει μια κοινή εμπειρία στο θέμα της μετάβασης στην οικονομία της αγοράς. Οι αρχικές έντεκα χώρες μέλη του ΟΣΕΠ, με εξαίρεση την Ελλάδα, προετοιμάστηκαν για την ένταξή τους στην ΕΕ και η όλη διαδικασία ήταν

πολύπλοκη και δύσκολη. Η συνεργασία τους στο πλαίσιο του ΟΣΕΠ αποτέλεσε ένα είδος προετοιμασίας για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (Sabancy 2013, 185).

Παρά τις δεσμεύσεις που έχουν ήδη αναληφθεί, είναι εμφανείς οι αντιφάσεις μεταξύ των επιταγών της ενεργειακής ασφάλειας και της προστασίας του περιβάλλοντος ενώ πρέπει να καθοριστούν συγκλίνοντες πολιτικοί προσανατολισμοί, πέρα από τον κατάλογο των επιτευγμάτων των διαφόρων Γενικών Διευθύνσεων. Τέλος, η ΕΕ θα βρεθεί περισσότερο εμπλεκόμενη στις συγκρούσεις στην περιοχή και θα πρέπει να συμφωνήσει για τις θέσεις των κρατών - μελών της. Η προσέγγιση που είναι ήδη δύσκολη με την τουρκική πλευρά θα είναι ακόμη πιο δύσκολη στις σχέσεις με τη Ρωσία, όπου οι παράμετροι της κοινοτικής δράσης, από τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έως την ενεργειακή ασφάλεια, καλύπτουν ένα πολύ ευρύ πεδίο δράσης και γεμάτο αντιφάσεις.

Εφόσον δεν είναι ήδη μέλη, οι χώρες που συνορεύουν με τη Μαύρη θάλασσα είναι είτε αναγνωρισμένοι υποψήφιοι (Τουρκία) είτε είναι χώρες που θα ήθελαν να γίνουν υποψήφιοι (Μολδαβία, Ουκρανία, Γεωργία). Η δυναμική, συνεπώς της διεύρυνσης αποτελεί θεμελιώδη προοπτική για ολόκληρη τη λεκάνη. Υπήρχε πάντα το ερώτημα αν η ΕΕ αποσκοπεί στη διεύρυνση ή στην καλή γειτονία με την περιοχή. Το ερώτημα δηλαδή αν θεωρεί την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας ως ένα σύνορο (στο πνεύμα των ισχυουσών συμφωνιών εταιρικής σχέσης και συνεργασίας) ή ως χώρο που θα ενσωματωθεί κάποια στιγμή στο μέλλον, λόγω της τουρκικής υποψηφιότητας και των ελπίδων προσχώρησης μερικών άλλων παραποτάμιων χωρών. Ο πολλαπλασιασμός όμως της πολιτικής προβολής της περιοχής (Ανατολική Εταιρική Σχέση, Ένωση για τη Μεσόγειο) δε διευκολύνει την αποσαφήνιση των γεωγραφικών προτεραιοτήτων της ΕΕ σε αυτήν την κομβική περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Επιπλέον, στις Βρυξέλλες, οι δυσκολίες που συναντήθηκαν στην ενσωμάτωση της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας και η απροθυμία έναντι της ενσωμάτωσης της Τουρκίας έθεσαν τέλος στο κλίμα απόλυτης αισιοδοξίας που επικρατούσε από τις αρχές της δεκαετίας του 2000.

Συμπερασματικά, η Ευρώπη έχει δύο βασικά συμφέροντα στην παρευξείνια περιοχή. Το πρώτο αφορά στην διατήρηση και εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού της. Το μεγάλο ποσοστό ενεργειακής εξάρτησης της

Ευρώπης από τη Ρωσία καθιστά ζωτική την ανάγκη για μεταφορά πετρελαίου και φυσικού αερίου στις ευρωπαϊκές αγορές μέσω της Τουρκίας και της Μαύρης Θάλασσας. Το δεύτερο αφορά στην ασφάλεια. Διαφαίνεται ότι οι ευρωπαίοι ηγέτες έχουν κατανοήσει ότι ο εκδημοκρατισμός και η πολιτική αναμόρφωση των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών θα ενισχύσει την ασφάλεια της Ευρώπης. Πολλοί βλέπουν αυτές τις δημοκρατίες ως εύθραυστες, πηγές αστάθειας και σύγκρουσης, με δυνατότητα να επηρεάσουν την ασφάλεια της Ευρώπης. (Aydin 2005) Έτσι, η ΕΕ επιθυμεί να υποστηρίξει τον εκδημοκρατισμό, τα έργα καλής διακυβέρνησης και την κοινωνία των πολιτών σε αυτές τις χώρες (Aydin 2004), όμως στον αντίποδα αυτές οι πολιτικές της Ένωσης συμπεριλαμβανομένου και της στήριξής της, έστω και πολιτικά, στα διάφορα κινήματα (πχ έγχρωμες επαναστάσεις Ουκρανίας - Γεωργίας) έχουν προκαλέσει αντιδράσεις από το ρωσικό κατεστημένο.

Για να επιτευχθεί ένας κοινός οικονομικός χώρος με την ΕΕ, ο ΟΣΕΠ πρέπει να συνεχίσει τον διάλογο με την Ένωση σε πολιτικό επίπεδο. Ταυτόχρονα, η επιτυχία της συνεργασίας του ΟΣΕΠ εξαρτάται από την ικανότητά του να επιλύει τα προβλήματα οικονομικού μετασχηματισμού στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου. Το εμπόριο και οι επενδύσεις είναι σήμερα τα βασικά ζητήματα για τη μελλοντική ανάπτυξη της περιοχής. Βέβαια, όσο και να υφίστανται «αγαθές» προθέσεις εκατέρωθεν για πιο στενή συνεργασία, πάντα αυτές θα προσκρούουν στα αντιτιθέμενα συμφέροντα των ισχυρών κρατών – μελών.

4.2 Αλληλεπίδραση ΟΣΕΠ με την Ελλάδα

Ιστορικοί δεσμοί που χρονολογούνται από αιώνες ενώνουν την Ελλάδα και την ευρύτερη περιοχή της Μαύρης Θάλασσας. Επιπλέον, πολλές μνημειακές πόλεις κοντά στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας συνδέονται με την ιστορία του ελληνισμού ανά τους αιώνες, πόλεις όπως η Τραπεζούντα, η Κωνσταντινούπολη, η Μαριούπολη, η Κοστάντζα, η Σεβαστούπολη και άλλες. Η ελληνική κοινότητα που ζει στις παράκτιες χώρες της Μαύρης Θάλασσας παραμένει σημαντική μέχρι και σήμερα λειτουργώντας ως «ζωντανός κρίκος» μεταξύ της Ελλάδας και των χωρών αυτών. Προκειμένου να διατηρήσει την εθνική και πολιτιστική της παρουσία στην περιοχή, η Ελλάδα είχε μια ενεργή πολιτιστική παρουσία μέσω της χρηματοδότησης μιας σειράς πολιτιστικών

κέντρων καθώς και κέντρων διδασκαλίας και τμημάτων ελληνικής γλώσσας σε ακαδημαϊκά ιδρύματα, ενώ στις περιοχές όπου συγκεντρώνεται μεγάλος ελληνικός πληθυσμός υπάρχουν ελληνικά σχολεία που λειτουργούν σε τοπικούς συλλόγους της ελληνικής κοινότητας. Επισκέψεις μελών της ελληνικής κοινότητας στην Ελλάδα, επισκέψεις καθηγητών της ελληνικής γλώσσας σε αυτές τις χώρες καθώς και πολιτιστικές εκδηλώσεις και ανταλλαγές επιβεβαιώνουν και ενισχύουν την ελληνική παρουσία (Λέκκα 2000, 195).

Τα σοσιαλιστικά καθεστώτα που αναδύθηκαν στην περιοχή, διέκοψαν τις εμπορικές σχέσεις και τις συνεργασίες της Ελλάδας με τις ανατολικές χώρες. Όταν κατέρρευσε ο σοσιαλισμός, επανήλθε στο προσκήνιο ο δυναμικός ρόλος που θα μπορούσε να διαδραματίσει το ελληνικό κράτος στην οικοδόμηση της δημοκρατικής και οικονομικής οργάνωσης στην περιοχή του Ευξείνου Πόντου και στα Βαλκάνια (Μαλκίδης 2002, 43).

Από το αρχικό στάδιο της επιφύλαξης, η Ελλάδα έγινε ενεργό μέλος του Οργανισμού γιατί παρότι ήταν ιδρυτικό μέλος από το 1992 δεν είχε επιδείξει ανάλογη εμπιστοσύνη ή πρωτοβουλία. Η στάση της σταδιακά εξελίχθηκε από επιφυλακτική και καχύποπτη σε ενεργή και δυναμική. Ίσως σε αυτή την καχύποπτη στάση της Ελλάδας έπαιξε ρόλο και το μεγάλο ενδιαφέρον της Τουρκίας για την ανάπτυξη και προώθηση της συνεργασίας κατά τα έτη 1990-1991. Η Ελλάδα τότε όπως και άλλες χώρες των Βαλκανίων ήταν στραμμένες προς την Ευρώπη. Παρότι λοιπόν η Κοινοβουλευτική Συνέλευση (PABSEC) του ΟΣΕΠ είχε ιδρυθεί από το 1993, η Ελλάδα εισήλθε σε αυτή, το 1995 ακριβώς δύο χρόνια από τη δημιουργία της. Παρά την είσοδο της, διατηρούσε τις επιφυλάξεις της για τον τρόπο που θα μπορούσε να λειτουργήσει η Συνέλευση καθώς εξέφραζε την άποψη ότι ο ΟΣΕΠ θα έπρεπε να περιοριστεί σε οικονομική συνεργασία μόνο και να μην έχει πολιτικές προεκτάσει (Μανώλη 2000, 182).

Η οικονομική προοπτική του ΟΣΕΠ αντιμετωπίστηκε από τον ιδιωτικό τομέα της Ελλάδας ως ένα πρόσφορο πεδίο για να επεκταθούν οι δραστηριότητες τους σε νέες αγορές στις οποίες πριν δεν είχαν πρόσβαση οι επενδυτές. Πέρα όμως από τα οικονομικά κίνητρα και το επίπεδο της ασφάλειας που θα εξασφάλιζε αυτός ο Οργανισμός, ένας επιπρόσθετος λόγος που βάρυνε στην απόφαση της Ελλάδας να συμμετέχει στο σχήμα του Ευξείνου Πόντου

ήταν το γεγονός ότι υπήρχαν άτομα με ελληνική καταγωγή στα ανεξάρτητα κράτη που δημιουργήθηκαν μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, τα οποία είχαν προβλήματα να επιβιώσουν και χρειάζονταν οικονομική βοήθεια.

Έτσι με τον επαναπροσδιορισμό της θέσης της μέσα στην εκ νέου διευρυμένη Ευρώπη μετά την ένταξη της Βουλγαρίας και Ρουμανίας, νέων γειτόνων τόσο από την πλευρά της ΕΕ αλλά και στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου, συνειδητοποίησε τις προοπτικές που της δίνονταν για ανάπτυξη νέων συνεργασιών. Η Ελλάδα ως το μοναδικό μέλος που ανήκε στην ΕΕ μέχρι τότε μπορούσε να παίξει το ρόλο του διαμεσολαβητή μεταξύ ΕΕ και ΟΣΕΠ και πράγματι της δίνονταν νέες ευκαιρίες.

Η Ελλάδα γρήγορα και έγκαιρα κατανόησε ότι η συνεργασία του ΟΣΕΠ θα τη βοηθούσε να διατηρήσει τον πολιτικό διάλογο με τις γειτονικές της χώρες γι αυτό και στήριξε ένθερμα αυτή τη συνεργασία, παρά το γεγονός ότι συχνά υπήρχαν σημαντικές διμερείς διαφορές. Εκτός από εργαλείο διαλόγου ήταν και εργαλείο περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης. Οι ασταθείς συνθήκες στη δεκαετία του 90 στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας κατέστησαν πρώτης προτεραιότητας την εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια. Μάλιστα η κρίσιμη περίοδος του πολέμου που εκδηλώθηκε στην πρώην Γιουγκοσλαβία ενίσχυσε τη συμμετοχή της Ελλάδας στην οικονομική συνεργασία του Εύξεινου Πόντου και στην παγίωση της ασφάλειας και της σταθερότητας. Η αγορά της παρευξείνιας και βαλκανικής περιοχής παραχώρησε στην Ελλάδα ένα επιπλέον κίνητρο για να συμμετέχει ενεργά στον ΟΣΕΠ. Οι επενδυτικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες αυτής της περιόδου, δίνουν τη δυνατότητα στους Έλληνες επιχειρηματίες να αναπτύξουν την πρωτοβουλία τους κάμπτοντας την αρχική επιφύλαξη της Ελλάδας απέναντι στην πρωτοβουλία της Άγκυρας. Η σύνοδος του Ιουλίου του 1991 στην οποία η Ελλάδα και η Γιουγκοσλαβία συμμετείχαν ως παρατηρητές, κατέληξε στη συμμετοχή της ως πλήρες μέλος και για τούτο συνυπέγραψε το κείμενο της διακήρυξης της Κωνσταντινούπολης, το 1992 (Λέκκα, 2000, 196).

Θερμός υποστηρικτής για τη συμμετοχή της Ελλάδας υπήρξε και η Βουλγαρία η οποία αντιμετώπιζε συγγενή προβλήματα με την Τουρκία παρότι και οι άλλες χώρες μέλη δεν εξεδήλωσαν αντίθεση στην ελληνική συμμετοχή. Οι αντιδράσεις ως προς την ελληνική συμμετοχή εμφανίστηκαν από την πλευρά

της Τουρκίας, της οποίας οι πολιτικοί θεωρούσαν ότι η Ελλάδα δεν έχει θέση στην παρευξείνια συνεργασία διότι δεν αποτελεί παρευξείνια χώρα.

Η βούληση της συμμετοχής της Ελλάδας στον ΟΣΕΠ από τη μια υπαγορευόταν από την επιθυμία της να μην αφήσει ένα χώρο ολόκληρο στην ηγεμονία της Τουρκίας, από την άλλη στην επιθυμία της να προωθήσει τα συμφέροντα της στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου. Άλλωστε ο ΟΣΕΠ θα μπορούσε να προχωρήσει αν κάθε μεμονωμένη χώρα φιλοδοξούσε να αναλάβει πρωτοβουλίες που θα έδιναν λύσεις σε ζητήματα τα οποία θα ανέκυπταν στο πλαίσιο τέτοιων συνεργασιών. Η Ελλάδα λοιπόν σε μια τέτοια συνεργασία θα μπορούσε να αναλάβει σημαντικές ευθύνες και οι παρευξείνιες χώρες πόνταραν στην παρουσία της. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί η ιστορική και μακρά παράδοση της Ελλάδας με το δημοκρατικό πολίτευμά της. Επομένως η Ελλάδα θα μπορούσε να εμπνεύσει με την εμπειρία της και να συνεισφέρει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτειακή εξέλιξή τους στο πλαίσιο της διαβαλκανικής συνεργασίας. Ίσως για αυτό το λόγο η πλειοψηφία των ομαδοσυνεργατικών συναντήσεων έχουν φιλοξενηθεί στην Ελλάδα. Επίσης, η συμβολή της Ελλάδας στο να ιδρυθούν δύο σημαντικά όργανα του ΟΣΕΠ, η παρευξείνια τράπεζα εμπορίου και ανάπτυξης η οποία εδράζεται στη Θεσσαλονίκη και το διεθνές κέντρο μελετών το οποίο εδράζεται στην Αθήνα, αναδεικνύουν το σπουδαίο ρόλο της Ελλάδας στην παρευξείνια συνεργασία.

Το γεγονός ότι τα δύο προαναφερθέντα σημαντικά όργανα του ΟΣΕΠ βρίσκονται σε ελληνικό έδαφος, αποτελεί επιτυχία της ελληνικής διπλωματίας και των διαπραγματεύσεων που πραγματοποιήθηκαν το 1995 στη συνάντηση των Αθηνών. Ιδιαίτερα δε, αποτελούν προσωπική επιτυχία του Έλληνα υφυπουργού Εθνικής οικονομίας κ. Κασίμη και της ελληνικής διπλωματικής πλευράς από τους οποίους ετέθησαν οι βασικές αρχές οργάνωσης του θεσμικού οργάνου ώστε η τράπεζα να αποκτήσει αναγνώριση διεθνώς. Όπως χαρακτηριστικά ισχυρίστηκε ο τότε Έλληνας υφυπουργός οικονομικών κ. Κασίμης «το status της τράπεζας θα έπρεπε να είναι διεθνώς αποδεκτό» και όλοι οι υπόλοιποι υπουργοί συμφώνησαν ότι διεθνώς αποδεκτό ήταν το κοινοτικό status. Η μόνη χώρα η οποία ανήκε τότε στην ΕΕ ήταν η Ελλάδα, άρα συμφωνήθηκε η έδρα της τράπεζας να τοποθετηθεί στη Θεσσαλονίκη, της

οποίας το άκουσμα θα απέδιδε την κοινοτική αναγνώριση και διαπεριφερειακή σημασία στην τράπεζα (Λέκκα 2000, 197).

Η ελληνική εξωτερική πολιτική στην περιοχή αυτή ασκείται μέσω της δημιουργίας δεσμών και συνεργασίας με τα κράτη και τους λαούς της Μαύρης Θάλασσας. Η Ελλάδα υποστηρίζει την εδραίωση της σταθερότητας στην περιοχή και η συμβολή της προς αυτή την κατεύθυνση ήταν ακόμη πιο σημαντική κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας το 2009 και τη συμμετοχή της στην Τρόικα το 2010 του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ). Η Ελλάδα έχει επίσης σημαντική οικονομική παρουσία καθώς και συμφέροντα στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας. Οι εξαγωγές της σε χώρες της περιοχής αντιπροσωπεύουν το 20% του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών (ΔΙΚΕΜΕΠ, 2008, 121).

Στο πλαίσιο της ΕΕ, η Ελλάδα προωθεί και υποστηρίζει πολιτικές που συμβάλλουν όχι μόνο στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, αλλά και στην προσέγγιση της Ευρώπης με αυτές τις χώρες. Επιπλέον, η Ελλάδα ήταν ένας από τους πρωτοπόρους στην ανάπτυξη της ΕΠΓ και υποστηρίζει τόσο τη Συνέργεια του Ευξείνου Πόντου όσο και την Ανατολική Εταιρική Σχέση που δημιουργήθηκαν σχετικά πρόσφατα.

Η Ελλάδα αποτελεί από τους κύριους χρηματοδότες των τμημάτων του Οργανισμού. Η οικονομική της συνεισφορά έγινε ακόμη πιο σημαντική μετά την απόφαση για τη δημιουργία Ελληνικού Ταμείου Ανάπτυξης του ΟΣΕΠ, το 2009. (www.hellenicparliament.gr). Επιπλέον, στην Ελλάδα όπως προαναφέρθηκε λειτουργούν δύο από τα συνδεδεμένα όργανα του ΟΣΕΠ: η Τράπεζα Εμπορίου και Ανάπτυξης Ευξείνου Πόντου (Θεσσαλονίκη) και το Διεθνές Κέντρο Ερευνών Μαύρης Θάλασσας (Αθήνα). Στο πλαίσιο του ΟΣΕΠ, η Ελλάδα αναλαμβάνει σημαντικές πρωτοβουλίες και υποστηρίζει την ανάπτυξη σημαντικών περιφερειακών έργων για τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Έργα όπως ο περιφερειακός αυτοκινητόδρομος Μαύρης Θάλασσας και η επέκταση των θαλάσσιων αυτοκινητοδρόμων, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Το 2004 η Ελλάδα ανέλαβε την προεδρία του ΟΣΕΠ όπου και επιχείρησε μια ουσιαστική αλληλεπίδραση μεταξύ της ΕΕ και ΟΣΕΠ. Με την ένταξη των κρατών της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας η Ελλάδα ανέπτυξε μια πιο σφαιρική οπτική για τον Εύξεινο Πόντο καθώς η ΕΕ μοιραία διευρυνόταν

ανατολικά. Από το 2007 και έπειτα, η περιοχή του Εύξεινου Πόντου έγινε το εξωτερικό όριο της ΕΕ και κατά κάποιο τρόπο αλλάζει τη γειτονία της Ελλάδας στα βορειοανατολικά της σύνορα με τις μη κοινοτικές χώρες.

Αξίζει να σταθούμε λίγο στην ελληνική προεδρεία του ΟΣΕΠ (1.7-31.12.2014) (mfa.gr).

Η Ελλάδα ανέλαβε την Προεδρία του ΟΣΕΠ, μετά την Προεδρία της στο Συμβούλιο της ΕΕ -η επιτυχία της οποίας έχει γίνει κοινή παραδοχή- καθώς είχε επικεντρώσει την προσοχή της, από θεματικής απόψεως, στα μέσα που θα επέτρεπαν στην Ευρώπη να εξέλθει από την οικονομική κρίση μέσω της ανάπτυξης και της δημιουργίας θέσεων εργασίας.

Ενώ εμπνέεται από αυτές τις ανησυχίες, το επιλεγμένο «σύνθημα» Building Support for Economic Cooperation»⁴⁸ επιβεβαιώνει τη σαφή βούληση της Ελλάδας να δημιουργήσει ένα σύστημα υποστήριξης εντός του ΟΣΕΠ με στόχο την αποτελεσματικότερη οικονομική συνεργασία μεταξύ των καρτών - μελών.

Το έμβλημα της Προεδρίας αποφασίζεται να αναπαριστά η αρχαία τριήρης που συμβολίζει το κύριο μέσο επικοινωνίας μεταξύ των λαών της Μαύρης Θάλασσας που χρονολογούνται ήδη από την αρχαιότητα, με στόχο την ανάπτυξη του εμπορίου και τη διάδοση του πολιτισμού.

Οι προσπάθειες της Ελληνικής Προεδρίας εν συντομία θα επικεντρωθούν στα εξής:

- Η ανάδειξη του ΟΣΕΠ ως κατάλληλου φόρουμ οικονομικής συνεργασίας, μέσω της δημιουργίας συγκεκριμένων επιτροπών.
- Η μεταφορά σχετικής εμπειρίας και τεχνογνωσίας για τη διαμόρφωση της επιχειρησιακής διάστασης του Οργανισμού και ειδικότερα της Μονάδας Διαχείρισης Έργων και Προγραμμάτων⁴⁹, η δημιουργία της οποίας

---

⁴⁸ Το μόντο της Ελληνικής προεδρείας, προέρχεται από το ακρωνύμιο του ΟΣΕΠ στην αγγλική γλώσσα BSEC Building Support for Economic Cooperation στα ελληνικά «Δημιουργία Υποστήριξης για Οικονομική Συνεργασία», εμπνέεται από την οικονομική κρίση φιλοδοξώντας να αναπτύξει νέες θέσεις εργασίας, αντανakλώντας την ισχυρή βούληση της Ελλάδας να οικοδομήσει αποτελεσματική οικονομική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών του ΟΣΕΠ.

⁴⁹Με σκοπό την ενίσχυση της επιχειρησιακής διάστασης του Οργανισμού και της υπό διαμόρφωση μονάδας διαχείρισης προγραμμάτων στη Μόνιμη Διεθνή Γραμματεία του ΟΣΕΠ.

βρίσκεται σε εξέλιξη.

- Η κινητοποίηση των οικονομικών πόρων που απαιτούνται για την υποστήριξη αυτής της επιχειρησιακής διάστασης σε συνεννόηση με τα κράτη μέλη, την ΕΕ και άλλους διεθνείς χρηματοδοτικούς οργανισμούς.

Πιο συγκεκριμένα, αυτές οι προτεραιότητες που αφορούν την κλαδική συνεργασία, στο πλαίσιο των οποίων θα πραγματοποιηθούν οι σχετικές Υπουργικές Συναντήσεις, θα επικεντρωθούν στην:

- Ορθή διαχείριση των κρίσεων επί θεμάτων υγείας, μέσω της δημιουργίας δικτύου συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών του ΟΣΕΠ.

- Αναζωογόνηση της συνεργασίας με στόχο την ανάπτυξη των «πράσινων» με σεβασμό στο περιβάλλον μεταφορών, οδικών και θαλάσσιων, (ιδίως μέσω της ολοκλήρωσης των έργων του Οδικού Δακτυλίου της Μαύρης Θάλασσας και των θαλασσίων διαδρόμων).

- Ανάπτυξη και προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο κινηματογραφικός τουρισμός και ο γαστρονομικός τουρισμός, με στόχο την προώθηση της τουριστικής συνεργασίας και την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Η ελληνική προεδρία του ΟΣΕΠ ήταν η πιο ενεργή από την έναρξη του Οργανισμού όσον αφορά τις συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν αλλά και σε σχέση με την ατζέντα των θεμάτων. Έλαβαν χώρα επτά συναντήσεις υπουργών για την ενέργεια και το οργανωμένο έγκλημα αναζητώντας μεθόδους και πολιτικές για την εξάλειψη της εν λόγω μαστίγας. Εξετάστηκαν επίσης θέματα αφορώσα την εκπαίδευση, την έρευνα και την τεχνολογία και μάλιστα υλοποιήθηκαν προσπάθειες ενίσχυσης των εσωτερικών δομών του οργανισμού προκειμένου να μεταρρυθμιστούν και αναβαθμιστούν οι μηχανισμοί λήψης αποφάσεων.

Δε συνέβη όμως το ίδιο και κατά την πρόσφατη ελληνική προεδρεία της περιόδου Ιουλίου – Δεκεμβρίου 2019 κατά την οποία η παρουσία της Ελλάδας ήταν σαφώς πιο υποτονική και η οποία επικεντρώθηκε στην συνεργασία στον τομέα των μεταφορών, της πράσινης ενέργειας και στην ενίσχυση της

προσπάθειας προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, με την επίσημη αντζέντα να περιλαμβάνει ελάχιστες συναντήσεις υψηλού επιπέδου (www.mfa.gr).

Συμπερασματικά η Ελλάδα ως χώρα μέλος της Ευρώπης έχει βαρύνουσα σημασία στην παρευξείνια οικονομική συνεργασία. Η πλεονεκτική της θέση μέσα στην παρευξείνια ως διασφαλιστής της σταθερότητας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη συνεργασία, έγκειται στο γεγονός ότι είναι η μοναδική βαλκανική χώρα, η οποία συμμετέχει στην ΕΕ. Κατά μία έννοια αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ της Ευρώπης και των βαλκανικών χωρών και μπορεί να απολαύσει οικονομικές ευκαιρίες, να συμμετάσχει σε έργα υποδομής και να συμβάλλει στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

4.3. Η Συνέργεια της Μαύρης Θάλασσας και οι Τομείς Συνεργασίας με τον ΟΣΕΠ

Η συνέργεια της Μαύρης Θάλασσας από τις αρχές του 2007 (Black Sea Synergy) έχει σχεδιαστεί ως ένα ευέλικτο πλαίσιο για τη διασφάλιση μεγαλύτερης συνοχής και καλύτερων στρατηγικών προσανατολισμών. Επικεντρώνεται ειδικά στα κοινά συμφέροντα της ΕΕ και των χωρών του Ευξείνου Πόντου. Αποτελεί μια πρωτοβουλία της ΕΕ η οποία έρχεται να συμπληρώσει την ΕΠΓ και μαζί με την Ανατολική Εταιρική Σχέση⁵⁰ αποτελούν το τρίπτυχο της προσπάθειας της ΕΕ να προσεγγίσει τις χώρες που βρίσκονται στη γειτονία της (eeas.europa.eu).

Σε δύο αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 2008 και 2011 αντίστοιχα, επισημάνθηκε η σπουδαιότητα προώθησης από την ΕΕ της Συνέργειας, καθώς αναγνωρίστηκε ο ρόλος της ως συνεκτικός κρίκος μεταξύ της ΕΕ και της παρευξείνιας περιοχής. Επιπροσθέτως αποτελεί στήριγμα της Ευρωπαϊκής Παγκόσμιας Στρατηγικής⁵¹.

Το πεδίο των δράσεων θα μπορούσε να επεκταθεί σε μια ευρύτερη περιοχή, καθώς αρκετές είναι οι δραστηριότητες που επηρεάζουν στενά γειτονικές περιοχές, ιδιαίτερα της Κασπίας Θάλασσας, της Κεντρικής Ασίας και

---

⁵⁰ Αποτελεί πολιτική της ΕΕ που στοχεύει στην πολιτικοοικονομική σύνδεση της ΕΕ και έξι χωρών της ΝΑ Ευρώπης (Αρμενίας, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσίας, Γεωργίας, Μολδαβίας, Ουκρανίας) (www.consilium.europa.eu).

⁵¹ EU Global Strategy

της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η συνεργασία στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας θα περιλαμβάνει επομένως σημαντικά διαπεριφερειακά στοιχεία. Θα αλληλεπιδράσει και με άλλα προγράμματα περιφερειακής συνεργασίας υποστηριζόμενα από διεθνείς οργανισμούς και τρίτες χώρες (Joint Staff Working Document 2019).

Η Συνέργεια της Μαύρης Θάλασσας αποτελεί την πλέον τολμηρή πολιτική της ΕΕ για προσέγγιση αυτής της κρίσιμης περιοχής. Μέσω της πολυμέρειας που προσφέρει ο ΟΣΕΠ μπορεί να επιτευχθούν πιο γρήγορα και συντονισμένα απτά αποτελέσματα από ότι αν αυτές οι προσεγγίσεις περιορίζονταν σε διμερές επίπεδο. Αρχικά, η Συνέργεια του Ευξείνου Πόντου κατευθύνεται σε τομείς που αντανakλούν κοινές προκλήσεις και στους οποίους η παρουσία και η υποστήριξη της ΕΕ είναι ήδη σημαντική. Σε αυτούς τους τομείς ανοίγεται διάπλατα η προοπτική αμοιβαίας διαπεριφερειακής συνεργασίας μεταξύ ΟΣΕΠ και ΕΕ, η οποία ενδεχομένως να παράξει σημαντικά οφέλη για τον οργανισμό, αναβαθμίζοντας το κύρος του και ενισχύοντας έτι περαιτέρω τις προσπάθειες προς την περιφερειακή ολοκλήρωση των κρατών – μελών του. Οι κυριότεροι από αυτούς τους τομείς έχουν ως κάτωθι (Joint Staff Working Document 2019):

Δημοκρατία, σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και χρηστή διακυβέρνηση

Το Συμβούλιο της Ευρώπης και ο Οργανισμός Ασφάλειας και Συνεργασίας στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) έχουν θέσει πρότυπα στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας, που ισχύουν και για όλα τα κράτη της Μαύρης Θάλασσας. Οι δραστηριότητες της ΕΕ από την άποψη αυτή είναι κυρίως διμερούς χαρακτήρα. Ωστόσο, τα μέτρα που λαμβάνονται σε περιφερειακό επίπεδο μπορούν να συμβάλουν πραγματικά στη διατήρηση και την ενεργοποίηση εθνικών μέτρων. Τα τελευταία χρόνια οι περιφερειακές οργανώσεις της Μαύρης θάλασσας έχουν αναλάβει δεσμεύσεις σχετικά με την εγκαθίδρυση δημοκρατικών θεσμών για την αποτελεσματική προώθηση της χρηστής διακυβέρνησης και του κράτους δικαίου. Η ΕΕ μπορεί να υποστηρίξει αυτές τις περιφερειακές πρωτοβουλίες μοιράζοντας την εμπειρία που έχει αποκτήσει σε αυτό το πεδίο των μέτρων για την προαγωγή, την υπεράσπιση

των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας, με προγράμματα κατάρτισης και τόνωση του διαλόγου στην περιφερειακή κοινωνία των πολιτών.

Διαχείριση της μετακίνησης των πληθυσμών και βελτίωση της ασφάλειας

Η βελτίωση της διαχείρισης των συνόρων και της τελωνειακής συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο έχει ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της ασφάλειας, την προώθηση της καταπολέμησης του διασυνοριακού οργανωμένου εγκλήματος, ιδίως της εμπορίας ανθρώπων και του λαθρεμπορίου όπλων και ναρκωτικών και συμβάλλει στην πρόληψη και διαχείριση της παράνομης μετανάστευσης. Η κοινοτική αποστολή θα βοηθήσει στη διαχείριση των συνόρων, στη Μολδαβία και την Ουκρανία καθώς και με μέτρα για την επίλυση των συγκρούσεων (www.bsec.gov.tr/charter.html).

Η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας διασχίζεται από σημαντικούς μεταναστευτικούς διαδρόμους, γεγονός που δικαιολογεί περαιτέρω την περιφερειακή συνεργασία σε αυτά τα ζητήματα. Ενθαρρύνεται η συνεργασία για την καταπολέμηση του διασυνοριακού εγκλήματος γενικά, μεταφέροντας την εμπειρία που αποκτήθηκε στο πλαίσιο άλλων παρόμοιων πρωτοβουλιών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και στην περιοχή της Βαλτικής. Η εντατική περιφερειακή συνεργασία θα συμβάλλει στην ενίσχυση της δικαιοσύνης, ιδίως μέσω της καταπολέμησης της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος. Στη Μαύρη Θάλασσα μπορούν να αναπτυχθούν βέλτιστες πρακτικές και να εισαχθούν κοινά πρότυπα για την αποθήκευση και την ανταλλαγή πληροφοριών και να δημιουργηθούν παράλληλα συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης για το διακρατικό έγκλημα.

«Παγωμένες» συγκρούσεις

Η ΕΕ θα μπορούσε να διαδραματίσει πιο ενεργό ρόλο συμμετέχοντας με μια περισσότερο ενεργητική πολιτική στις τρέχουσες προσπάθειες επίλυσης των συγκρούσεων (Υπερδνειστερία, Αμπχαζία, Νότια Οσετία και Ναγκόρνο-Καραμπάχ). Για παράδειγμα, μπορεί να εξετάσει τρόπους ενίσχυσης της συμμετοχής της στον τομέα της επιτήρησης. Η Συνέργεια της Μαύρης Θάλασσας θα μπορούσε να συμβάλει την αντιμετώπιση της γενικής κατάστασης στοχεύοντας τις υποκείμενες πτυχές της διακυβέρνησης και της αδύναμης

οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και την έλλειψη κοινωνικής συνοχής, ασφάλειας και σταθερότητας. Ειδικότερα, θα πρέπει να προωθηθούν μέτρα για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στις πληγείσες περιφέρειες, μεταξύ άλλων μέσω προγραμμάτων συνεργασίας που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για να φέρουν σε επαφή τα διαφορετικά ενδιαφερόμενα μέρη.

Ενέργεια

Αναμφισβήτητα, η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας είναι μια περιοχή πλούσια σε ενεργειακούς πόρους, στρατηγικής σημασίας για την ενεργειακή τροφοδότηση της ΕΕ. Παρέχει σημαντικές προοπτικές για διαφοροποίηση του τρόπου ενεργειακού εφοδιασμού της με επακόλουθη συνέπεια να συνιστά σημαντικό στοιχείο της εξωτερικής στρατηγικής της ΕΕ στον τομέα αυτό. Αυτή η διαφοροποίηση πιθανόν να εξελιχθεί και προς όφελος των κρατών – μελών του ΟΣΕΠ της περιοχής.

Η Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία επιδιώκει να βελτιώσει τις σχέσεις των χωρών παραγωγής ενέργειας, τις χώρες διέλευσης και τις χώρες κατανάλωσης, στο πλαίσιο ενός διαλόγου για την ενεργειακή ασφάλεια. Στόχος είναι η προώθηση της νομικής και κανονιστικής εναρμόνισης μέσω της Πρωτοβουλίας του Μπακού⁵² και στο πλαίσιο της ΕΠΓ και του ενεργειακού διαλόγου μεταξύ της ΕΕ και της Ρωσίας. Ήδη έχουν ή αναμένεται να υλοποιηθούν σημαντικά ενεργειακά προγράμματα όπως ο Νότιος Διάδρομος Φυσικού Αερίου⁵³ και τμήμα του αγωγού BRUA⁵⁴. Ωστόσο ανοίγονται πολλές προοπτικές συνεργασίας σε θέματα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας απαλλαγμένων από παράγωγα του άνθρακα καθώς και σε θέματα θαλάσσιων ενεργειακών μεταφορών προκειμένου να δημιουργηθεί ένα σαφές, διαφανές και αμερόληπτο πλαίσιο, σύμφωνα με το κοινοτικό κεκτημένο, για την παραγωγή, τη μεταφορά και τη διαμετακόμιση ενέργειας.

Μεταφορές

---

⁵²Ο διάλογος για την ενεργειακή ασφάλεια, γνωστός ως Πρωτοβουλία του Μπακού, ελλείπει νομικού πλαισίου που απομένει να οικοδομηθεί (Baku Initiative)

⁵³ Southern Gas Corridor

⁵⁴ Bulgaria – Romania – Hungary – Austria. Το τμήμα του αγωγού αφορά στη διασύνδεση περιοχών της Ρουμανίας.

Η ΕΕ στηριζόμενη στην πείρα που έχει αποκτήσει από ανάλογες πρωτοβουλίες και προγράμματα μεταφορών πρέπει να συνεχίσει να υποστηρίζει ενεργά την περιφερειακή συνεργασία στον τομέα των μεταφορών προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα, η ταχύτητα και η ασφάλεια τους για την περιοχή του Ευξείνου Πόντου. Υπάρχουν προοπτικές για στενό συντονισμό με τις τρέχουσες πρωτοβουλίες ανάπτυξης των αξόνων μεταφορών, που ενδεχομένως να οδηγήσουν σε περαιτέρω καταμερισμό εργασίας ή ακόμη και σε μερική συγχώνευση των ήδη υπάρχουσών δομών. Ο Οδικός Δακτύλιος Ευξείνου Πόντου⁵⁵ και οι Θαλάσσιοι Διάδρομοι αποτελούν πεδία για την εξέλιξη της συνεργασίας. Επιπλέον η συνέχιση της κατασκευής του διασυνοριακού διαδρόμου Ευρώπης – Καυκάσου [Transport Corridor Europe – Caucasus – Asia (TRACECA)], αποτελεί μια στρατηγικής αξίας πρωτοβουλία και μια σταθερή βάση για την ανάπτυξη των περιφερειακών μεταφορών.

Ο διάλογος για την πολιτική των μεταφορών, με στόχο την καθιέρωση των κανονισμών, θα παραμείνει κεντρικός και επίκαιρος. Η ανταγωνιστικότητα, η ασφάλεια, η διαλειτουργικότητα και η διατροπικότητα θα πρέπει να είναι καθοριστικοί παράγοντες για τον σχεδιασμό μελλοντικών σχεδίων. Η αεροπορική ασφάλεια και η επέκταση του κοινού εναέριου χώρου αντιπροσωπεύουν σημαντικούς στόχους. Δεδομένων των αυξανόμενων αναγκών στον τομέα των μεταφορών υδρογονανθράκων, η θαλάσσια ασφάλεια θα είναι μία από τις πτυχές προτεραιότητας. Ειδικότερα, οι πρακτικές και οι διαδικασίες για τον έλεγχο των λιμένων θα πρέπει να εναρμονιστούν με στόχο την επίτευξη του υψηλότερου επιπέδου απόδοσης. Η Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία προτείνει να αξιοποιηθούν πλήρως τα πλεονεκτήματα των θαλάσσιων μεταφορών μικρών αποστάσεων και των εσωτερικών πλωτών οδών, ιδίως του Δούναβη.

Περιβάλλον

Υπάρχουν πολλές περιφερειακές διαδικασίες σε αυτόν τον τομέα, αλλά η εφαρμογή τους έχει καθυστερήσει. Η κοινοτική στρατηγική για την προστασία και τη διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος καθώς και η πρόταση οδηγίας

---

⁵⁵ Black Sea Ring Highway

«Στρατηγική για το θαλάσσιο περιβάλλον⁵⁶» που εγκρίθηκε από την Επιτροπή το 2005 αναγνωρίζουν την ανάγκη αντιμετώπισης των προβλημάτων που θέτει το θαλάσσιο περιβάλλον σε περιφερειακό επίπεδο. Για τον σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη θα ενθαρρυνθούν να διεξάγουν δραστηριότητες στο πλαίσιο των περιφερειακών συμβάσεων για τις θάλασσες. Η ενεργή προσχώρηση της Κοινότητας στη Σύμβαση για την προστασία της Μαύρης Θάλασσας από τη ρύπανση αποτελεί προτεραιότητα⁵⁷

Οι χώρες της περιοχής του Ευξείνου Πόντου πρέπει να βελτιώσουν την εφαρμογή των πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών και να καθιερώσουν πιο στρατηγική συνεργασία σε περιβαλλοντικά θέματα στην περιοχή. Από την άποψη αυτή, η προσέγγιση που υιοθετήθηκε από την ομάδα εργασίας Δούναβη – Ευξείνου Πόντου [Danube – Black Sea (DABLAS)], η οποία συνίσταται στη συνεργασία για τη βελτίωση των επενδύσεων στον τομέα των υδάτων, θα μπορούσε να εφαρμοστεί και σε άλλα περιβαλλοντικά ζητήματα σε περιφερειακό επίπεδο, όπως η προστασία της φύσης, η διαχείριση των αποβλήτων, η βιομηχανική ή ατμοσφαιρική ρύπανση. Επιπλέον, η Επιτροπή θα πρέπει να προωθήσει περιφερειακές δραστηριότητες που στοχεύουν στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, ιδίως μέσω της κοινής εφαρμογής του Μηχανισμού Καθαρής Ανάπτυξης που θεσπίστηκε με το Πρωτόκολλο του Κιότο, και να εμπλέξει τις χώρες της περιοχής της Μαύρης Θάλασσας στις διεθνείς συζητήσεις σχετικά με μελλοντικές δράσεις που θα διεξαγάγει. Επίσης, θα μπορούσαν να εξεταστούν και άλλοι μηχανισμοί, όπως η μακροπρόθεσμη ανάπτυξη εθνικών συστημάτων εμπορίας εκπομπών στην περιοχή.

Ναυτιλιακή πολιτική

Η συνέργεια της Μαύρης Θάλασσας παρέχει ευκαιρία για διάλογο σχετικά με την εμφάνιση μιας συνολικής θαλάσσιας πολιτικής εντός της Ευρώπης, η οποία στοχεύει στη μεγιστοποίηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της δημιουργίας θέσεων εργασίας σε τομείς που σχετίζονται με τις θαλάσσιες και τις παράκτιες περιοχές. Δεν πρόκειται μόνο για τη δημιουργία ενός διατομεακού δικτύου θαλάσσιας συνεργασίας μεταξύ υπηρεσιών, εταιρειών και

---

⁵⁶ <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005PC0505&from=ES>

⁵⁷ <https://nomosphysis.org.gr/9748/europaiki-politiki-prostasias-thalassiou-periballontos-ioulios-2005/>

επιστημονικών οργανισμών, αλλά και για τη βελτίωση της συνεργασίας και της ολοκλήρωσης σε θέματα θαλάσσιας επιτήρησης προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλεια των θαλάσσιων μεταφορών και η προστασία του περιβάλλοντος.

Αλιεία

Η Μαύρη Θάλασσα είναι μια περιοχή πλούσια σε αλιευτικούς πόρους με την πλειονότητα των αποθεμάτων⁵⁸ της να συνιστούν διασυνοριακά αγαθά. Καθώς ορισμένα από αυτά τα αποθέματα βρίσκονται σε μικρές ποσότητες, πρέπει να ληφθούν μέτρα σε περιφερειακό επίπεδο προκειμένου να βοηθηθούν στην ανασυγκρότησή τους. Στόχος είναι να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη ανάπτυξη μέσω της διαχείρισης των αλιευτικών πόρων, της έρευνας, της συλλογής δεδομένων και της αξιολόγησης των αποθεμάτων στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας. Θα πρέπει επίσης να διερευνηθούν νέοι τρόποι για τη διασφάλιση της βιώσιμης και υπεύθυνης χρήσης των αλιευτικών πόρων στην περιοχή. Η διμερής συνεργασία στο πλαίσιο των εργασιών και δραστηριοτήτων της Γενικής Επιτροπής Αλιείας για τη Μεσόγειο⁵⁹, αποτελεί το σημαντικότερο πεδίο προώθησης καινοτόμων πρακτικών. Μπορεί να συμβάλει στην ευόδωση των προαναφερόμενων στόχων με την επίτευξη δημιουργικής συνεργασίας και συντονισμού σε θέματα θαλάσσιας ασφάλειας και διασφάλισης του θαλάσσιου έμβιου πλούτου.

Εμπορικές συναλλαγές

Η ΕΕ αποτελεί σημαντικό οικονομικό και εμπορικό εταίρο των χωρών της Μαύρης Θάλασσας και η στενότερη οικονομική συνεργασία και οι εμπορικές σχέσεις αποτελούν σημαντικό μέρος της συνεργασίας τους.

Η εφαρμογή των εμπορικών και οικονομικών διατάξεων που προβλέπονται στα σχέδια δράσης της ΕΠΓ, ιδίως η επιδίωξη μεταρρυθμίσεων υπέρ της οικονομίας της αγοράς και η σταδιακή προσέγγιση των νομοθεσιών και πρακτικών σε σχέση με το κοινοτικό κεκτημένο στο εμπόριο, συνεχίζουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διευκόλυνση και την ολοκλήρωση του περιφερειακού εμπορίου.

---

⁵⁸ Η συνολική αξία των ιχθυοαποθεμάτων στη Μαύρη Θάλασσα ανέρχεται στα 700 εκ. USD (<http://www.fao.org/3/a-i7109e>)

⁵⁹ General Fisheries Commission for the Mediterranean (GFCM)

Οι οργανώσεις περιφερειακής συνεργασίας του Ευξείνου Πόντου έχουν αναπτύξει διάφορες πρωτοβουλίες με στόχο τη δημιουργία ζωνών ελεύθερων συναλλαγών (Siverekli 2004). Κατ' αρχήν, η ΕΕ είναι υπέρ των ενεργειών που συμβάλλουν στην πραγματική απελευθέρωση του εμπορίου, στον βαθμό που είναι συμβατές με το πολυμερές εμπορικό σύστημα και όταν αντικατοπτρίζουν τις συμφωνίες που έχουν συναφθεί μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των ενδιαφερόμενων κρατών. Οποιαδήποτε πρωτοβουλία θα πρέπει να λαμβάνει δεόντως υπόψη το γεγονός ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ και οι χώρες που συνδέονται με την κοινή εμπορική πολιτική της μέσω της τελωνειακής ένωσης δεν μπορούν να συμμετέχουν αυτόνομα στα περιφερειακά συστήματα ελεύθερων συναλλαγών.

Δίκτυα έρευνας και εκπαίδευσης

Η Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία σκοπεύει να τονώσει τη διασύνδεση όλων των χωρών της περιοχής με το πανευρωπαϊκό ερευνητικό δίκτυο GEANT (European Data Network). Υπάρχει αμοιβαίο ενδιαφέρον για τη διασφάλιση σύνδεσης υψηλής ταχύτητας μεταξύ των κοινοτήτων στους τομείς έρευνας και εκπαίδευσης και για την προώθηση της εναρμόνισης μεταξύ των νομικών και κανονιστικών πλαισίων αυτών των χωρών και του κοινοτικού πλαισίου. Για να επιτευχθεί αυτό, είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν ανεξάρτητες και αποτελεσματικές εποπτικές αρχές. Είναι επίσης απαραίτητο να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη ευρυζωνικής υποδομής και η εισαγωγή διαδικτυακών υπηρεσιών στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, του ηλεκτρονικού εμπορίου και των υπηρεσιών ηλεκτρονικής υγείας, καθώς και η χρήση των εργαλείων έρευνας και πληροφορικής στον τομέα της διδασκαλίας.

Το πρόγραμμα Tempus (Trans European Cooperation Scheme for Higher Education Between Central and Eastern Europe) δύναται να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για τη δημιουργία έργων συνεργασίας μεταξύ πανεπιστημίων της ΕΕ και της περιοχής του Ευξείνου Πόντου, με επίκεντρο τη μεταρρύθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Επιστήμη και Τεχνολογία

Στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας, η ΕΕ ενθαρρύνει τη δημιουργία ικανοτήτων και τον στρατηγικό διάλογο με τα κράτη της Μαύρης

Θάλασσας, ιδίως μέσω των νέων μέσων που διατίθενται στο πλαίσιο 7ου προγράμματος-πλαisiού έρευνας⁶⁰ θα διασφαλίσει ότι συγκεκριμένες ερευνητικές δραστηριότητες και θέματα κοινού ενδιαφέροντος που περιλαμβάνονται στα προγράμματα εργασίας του πλαισιού και θα ενθαρρύνει τις συνέργειες μεταξύ των δραστηριοτήτων που χρηματοδοτούνται από αυτόν τον τομέα και εκείνων που επωφελούνται από άλλα κατάλληλα χρηματοδοτικά μέσα της Κομισιόν.

Απασχόληση και κοινωνικές υποθέσεις

Τα κράτη – μέλη του ΟΣΕΠ στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας αντιμετωπίζουν παρόμοιες προκλήσεις, όπως η υψηλή ανεργία, η εκτεταμένη οικονομική διαφθορά και πλείστα ζητήματα που αφορούν την ισότητα εργασίας, όπως ο κοινωνικός διάλογος, η κοινωνική προστασία και η ισότητα των φύλων. Η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού βρίσκεται ήδη στο επίκεντρο πολλών σχεδίων δράσης της ΕΠΓ. Η αποδοτικότερη ενσωμάτωση των εθνικών μειονοτήτων και η καταπολέμηση των διακρίσεων αποτελούν στόχους για την εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής των χωρών. Η περιφερειακή συνεργασία σε αυτούς τους τομείς θα μπορούσε να προσφέρει προστιθέμενη αξία, ιδίως όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών και βέλτιστων πρακτικών, καθώς και πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης, όπως προγράμματα κατάρτισης για αρμόδιους υπαλλήλους, εταίρους κοινωνικές οργανώσεις και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Η ΕΕ θα πρέπει να υποστηρίξει αυτό το είδος δραστηριότητας μέσω κατάλληλων προγραμμάτων τεχνικής βοήθειας.

Περιφερειακή ανάπτυξη

Με την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ, οι οικονομικοί πόροι των προγραμμάτων ενίσχυσης της πολιτικής περιφέρειας της ΕΕ έγιναν διαθέσιμοι και για την ακτογραμμή της Μαύρης Θάλασσας. Τα Προγράμματα περιφερειακής πολιτικής σε αυτά τα δύο κράτη μέλη συμβάλλουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης των

---

⁶⁰ Το 7^ο πρόγραμμα πλαίσιο 2007-2013 της ΕΕ εστιάζει στην τεχνολογία και στην έρευνα η οποία αποτελεί μια από τις κορυφές του «τριγώνου της γνώσης», το οποίο αναμένεται να ενισχύσει την ανάπτυξη και την απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία.

παράκτιων περιοχών, με ιδιαίτερη προσοχή στις ατζέντες της Λισσαβόνα και του Γκέτεμποργκ⁶¹. Τα διδάγματα που αντλήθηκαν από αυτά τα προγράμματα μπορούν να κοινοποιηθούν σε όλα τα κράτη - μέλη του ΟΣΕΠ μέσω των προγραμμάτων συνεργασίας.

---

⁶¹Ο κανονισμός της Λισσαβόνας (Μάρτιος 2000) και του Γκέτεμποργκ (Ιούνιος 2001) στοχεύει στην πολιτική συνοχής και εμπεριέχει στόχους για την επίτευξή της μέσω εθνικών αναπτυξιακών προγραμμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1 Προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει ο ΟΣΕΠ

Διασυνδέοντας τη νότια και την ανατολική περιφέρεια της Ευρώπης, η λεκάνη της Μαύρης Θάλασσας παρουσιάζει πολλές ιδιαίτερες πτυχές, που κυμαίνονται από την πολυμορφική γεωλογική ιστορία της έως τις οικονομικές της προοπτικές, ριζικά τροποποιημένες από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Αφού υπήρξε ένας από τους κρίκους στη γραμμική γεωπολιτική των συγκρούσεων μεταξύ της Ρωσίας και των γειτόνων της, βρίσκεται για πρώτη φορά στην ιστορία της στο επίκεντρο ενός ανοιχτού και πολυκεντρικού χώρου, συμμετέχοντας ταυτόχρονα στην Ευρώπη, στη Μέση Ανατολή και στη Ρωσία. Το μέλλον της είναι γεμάτο ευκαιρίες, αλλά το παρόν της επηρεάζεται από μια κοινότητα προβλημάτων που αφορούν σε δυσμενείς περιβαλλοντικές συνθήκες μέχρι συνοριακές διαφορές και οικονομική υστέρηση. Νέα στην περιοχή, η ΕΕ επιθυμεί να βοηθήσει στην επίλυση των προκλήσεων, αναπτύσσοντας διακρατική συνεργασία γύρω από τη θαλάσσια λεκάνη.

Η Μαύρη Θάλασσα αποτελεί ένα πρωτότυπο και εύθραυστο φυσικό περιβάλλον. Σχηματίζει μια έκταση περίπου 430.000 km², όπου συγκλίνουν πολλές μεγάλες υδρογραφικές λεκάνες, καλύπτοντας περισσότερα από 2,3 εκατομμύρια km² και όπου ζουν 160 εκατομμύρια κάτοικοι σε περισσότερες από είκοσι χώρες. Ο ΟΣΕΠ καλείται να διαχειριστεί προκλήσεις οι οποίες έχουν άρρηκτη σχέση με τη μακρόχρονη ιστορία της περιοχής αλλά και το γεωλογικό της υπόβαθρο που βρίθει φυσικών πόρων.

Μια σύντομη αναδρομή στη νεότερη ιστορία της κρίνεται απαραίτητη για την κατανόηση των δυσκολιών, αρρυθμιών και αντιξοοτήτων που καλείται να δράσει ή/και να επιλύσει ο ΟΣΕΠ.

Διάδοχος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν άργησε να αποκτήσει τον πλήρη έλεγχο της Μαύρης Θάλασσας. Από την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολη το 1453 έως την ταπεινωτική Συνθήκη ειρήνης του Κάρλοβιτς το 1699, αποτελούσε την «Τουρκική λίμνη» που συνόρευε εξ ολοκλήρου με τις άμεσες κτήσεις της Υψηλής Πύλης (σημερινή Τουρκία, Βουλγαρία, Γεωργία) ή τα προτεκτοράτα της. (ρουμανικές επαρχίες της Κριμαίας, Κιρκασικά κράτη). Δεν επιτρεπόταν η ανεμπόδιστη είσοδος σε

πλοία άλλων εθνών και τα κλειστά στενά επέτρεψαν στον Σουλτάνο να εξασφαλίσει τον απόλυτο έλεγχο της ναυσιπλοΐας, όμως αυτή η μονοπωλιακή κατάσταση προκάλεσε την απότομη πτώση της. Ο 18^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται από την ακαταμάχητη προέλαση της Ρωσίας από τη θάλασσα του Αζόφ το 1699, αποκτώντας σταδιακά τον έλεγχο της βόρειας ακτής με την υποταγή των κρατών της νότιας Ρωσίας και του Χανάτου της Κριμαίας, ιδρύοντας παράλληλα στη Σεβαστούπολη ναυτική βάση. Η κατάκτηση των ακτών του Καυκάσου αποδείχθηκε πιο δύσκολη περίπτωση και δεν ολοκληρώθηκε παρά μόλις τον 19ο αιώνα με τίμημα αιματηρούς πολέμους και ευρείες μετατοπίσεις πληθυσμών που κατέφυγαν στην Τουρκία. Παρά τη συχνότητα των συγκρούσεων μεταξύ των δύο αυτοκρατοριών, το εμπόριο και η ναυσιπλοΐα αναπτύχθηκαν ξανά και η ευημερία επέστρεψε στα λιμάνια της Μαύρης Θάλασσας (www.el.wikipedia.org).

Για τη Ρωσία η κατάκτηση δεσπόζουσας θέσης στη Μαύρη Θάλασσα ήταν το πρώτο βήμα προς την επίτευξη απώτερων σκοπών. Το πραγματικό της επίκεντρο ήταν η Μεσόγειος διαμέσου των Δαρδανελλίων, τα οποία ο ρωσικός στόλος επιχείρησε στα τέλη του 18ου αιώνα να καταλάβει κατανικώντας τον αντίστοιχο τούρκικο στη ναυμαχία του Τσεσμέ (1771) και να βοηθήσει τους ορθόδοξους φίλους της, τους Έλληνες και τους Σέρβους σε εξέγερση κατά της Τουρκίας (εποχή Ορλωφικών). Εκείνη την εποχή, οι Ρομανόφ δεν έκρυβαν την ελπίδα τους να αντικαταστήσουν την παρακμάζουσα Οθωμανική αυτοκρατορία εγκαθιστώντας μια δική τους στην Κωνσταντινούπολη, εκπληρώνοντας την επιθυμία τους για κυριαρχία σε ένα νεοβυζαντινό κράτος που συσπειρώνει τα ορθόδοξα έθνη των Βαλκανίων.

Αυτή η φιλοδοξία των Ρώσων επιβεβαιώνεται από την ολοένα και περισσότερο αυξανόμενη παρουσία του ρωσικού στόλου στη Μεσόγειο και την Αδριατική, γεγονός που έβρισκε αντίθετη την Αγγλία, που μόλις είχε θριαμβεύσει επί της Γαλλίας και είχε κατακτήσει ισχυρές θέσεις στη Μεσόγειο. Για σχεδόν έναν αιώνα, στην πολιτική του Λονδίνου κυριαρχούσε η μέριμνα για το κλειδί των Στενών για τον εγκλεισμό του ρωσικού στόλου στη Μαύρη Θάλασσα, όπου η υπεροχή του δεν αμφισβητήθηκε παρά μόνο κατά τον Κριμαϊκό πόλεμο (1854-1856), όταν ο γαλλο - αγγλικός στρατός κατάφερε να καταλάβει τη Σεβαστούπολη (www.el.wikipedia.org).

Για να απαγορεύσει στη Ρωσία να περάσει τα Στενά, η Αγγλία και οι σύμμαχοί της κράτησαν τεχνητά ζωντανή την παρηκμασμένη Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αυτή η θεραπευτική συμπεριφορά προς τον «μεγάλο ασθενή» της Ευρώπης απέφερε στους βαλκανικούς λαούς μια συνεχιζόμενη υποταγή, η οποία αποδείχθηκε ότι ούτε τους ίδιους τους Οθωμανούς εξυπηρετούσε, από την άποψη ότι και η αυτοκρατορία δεν μπόρεσε να ανασυγκροτηθεί. Μερικά άλυτα επί του παρόντος προβλήματα στα Βαλκάνια, τον Καύκασο και την Κύπρο έχουν τις ρίζες τους σε αυτή τη μακρά περίοδο παρακμής.

Όταν τελικά η Οθωμανική Αυτοκρατορία «έπεσε» στην αγκαλιά της Γερμανίας λαμβάνοντας το μέρος της το 1914 κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, οι ίδιοι Σύμμαχοι που την είχαν αρχικά υπερασπιστεί, τελικά αποφάσισαν να την αφήσουν να καταρρεύσει. Η Νέα Τουρκία χτίστηκε πάνω στα ερείπια της πάλαι ποτέ Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δημιουργώντας ένα έθνος - κράτος αρκετά δυναμικό ώστε να απορρίψει όλη την κηδεμονία της παλιάς αυτοκρατορίας από τις μεγάλες δυνάμεις της εποχής. Από την άλλη πλευρά, τα διάδοχα κράτη χρειάστηκαν πολύ χρόνο για να ξεπεράσουν τους ανταγωνισμούς τους και να δημιουργήσουν βιώσιμες πολιτικές κατασκευές. Από την αυτοκρατορία, παραμένουν τουρκόφωνες ή μουσουλμανικές μειονότητες ενσωματωμένες λίγο πολύ στην περιφέρεια της Τουρκίας με πολυάριθμες συνοριακές συγκρούσεις που μόνο η ένταξη στην ΕΕ της νοτιοανατολικής Ευρώπης άρχισε να τις περιορίζει. Η εξαφάνιση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας συνέπεσε με τη γέννηση της ΕΣΣΔ και οι συγκρούσεις στη Μαύρη Θάλασσα άλλαξαν φύση.

Μένοντας μόνη απέναντι σε έναν συνασπισμό εχθρικών κρατών που συσπειρώνονταν γύρω από την ΕΣΣΔ, η Τουρκία αναζήτησε και έλαβε την υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών. Έτσι κατόρθωσε να απωθήσει τις νεοϊμπεριαλιστικές απαιτήσεις του Στάλιν και να αποτελέσει έναν σταθερό κρίκο στην αλυσίδα των δυτικών συμμαχιών που περικύκλωναν την ΕΣΣΔ (αρχικά του ΝΑΤΟ και μετέπειτα του Συμφώνου της Βαγδάτης ή Οργανισμού Συνθήκης Μέσης Ανατολής-CENTO). Εν τω μεταξύ, η Μαύρη Θάλασσα υπήρξε μια περιοχή αποστειρωμένη εξαιτίας του Ψυχρού Πολέμου, όπου οι στρατιωτικές αναταραχές δεν έχουν επηρεάσει την οικονομική της ανάπτυξη. Το τέλος της ΕΣΣΔ οδήγησε σε ένα άνευ προηγουμένου οικονομικό και πολιτικό άνοιγμα, στο οποίο η ρωσοτουρκική διμερής αντιπαράθεση αντικαταστάθηκε από ένα

παιχνίδι αντιπαραθέσεων μεταξύ αρκετών μεσαίων δυνάμεων που εξακολουθούσαν να είναι ασταθείς και υπανάπτυκτες, αλλά δυνητικά ικανές να εκμεταλλευτούν νέες οικονομικές ευκαιρίες.

Επιχειρώντας μια τολμηρή διασύνδεση του ιστορικού γίνεσθαι με το γεωμορφολογικό και κατ' επέκταση τα ενεργειακά ζητήματα θα επιχειρηθεί να αναλυθεί εν' συντομία το πολύπλοκο ενεργειακό ζήτημα της παρευξείνιας περιοχής.

Η Σύμβαση του Μοντρέ του 1936, η οποία έθεσε το νομικό πλαίσιο για τη διαχείριση των Στενών, δεν καλύπτει επαρκώς θέματα αφορώσα στην περιβαλλοντική ασφάλεια, η οποία στις μέρες μας, έχει αποκτήσει κρίσιμη σημασία, τόσο από την άποψη της ναυσιπλοΐας όσο και από την άποψη της ποιότητας των υδάτων. Η Τουρκία ως κυρίαρχη των Στενών εφάρμοσε σε αρκετές περιπτώσεις τις δικές της απόψεις. Ωστόσο, η Ρωσία αντιτάχθηκε, υποπτευόμενη ότι Άγκυρα επιθυμούσε μέσω των περιβαλλοντικών προσχημάτων να υποβαθμίσει τη δυναμικότητα των Στενών, σε συνάρτηση και με την κατασκευή του χερσαίου αγωγού Μπακού – Τσεϊχάν⁶², που προσφέρει εναλλακτικές μεταφορικές επιλογές παρακάμπτοντας τα Στενά (Μάζης 2009). Ο στόχος της Ρωσίας είναι να διατηρηθεί η μεγαλύτερη δυνατή ελευθερία πλοήγησης, καθόσον το Novorossisk έχει μετεξελιχθεί στο πρώτο ρωσικό λιμάνι, κυρίως λόγω της διακίνησης των υδρογονανθράκων και η Μόσχα εξακολουθεί να θέλει να αναπτύξει τη θαλάσσια οδό διαμέσου των Στενών, η οποία είναι πιο ευνοϊκή σε σχέση με τις εξαγωγές της μέσω των χερσαίων – υποθαλάσσιων αγωγών της.

Η δημιουργία ενός διαδρόμου πετρελαίου σε μια διαδοχή ευαίσθητων χωρών παρουσιάζει σημαντικούς κινδύνους. Οι θάλασσες είναι κλειστές και μικρές (η Θάλασσα του Αζόφ έχει μόνο 37.600 km² και η Θάλασσα του Μαρμαρά είναι ακόμη μικρότερη με 11.500 km²), τα στενά του Βοσπόρου και των Δαρδανελίων είναι ακατάλληλα για τη ναυσιπλοΐα μεγάλων δεξαμενόπλοιων. Το Αιγαίο είναι επίσης πολύ ευάλωτο λόγω της αφθονίας των νησιών, των οποίων η τουριστική κίνηση θα κατέρρεε σε περίπτωση σοβαρού

---

⁶² Εγκαινιάστηκε το 2006 μεταφέροντας τους υδρογονάνθρακες του Αζερμπαϊτζάν από την Κασπία στην ανατολική ακτή της Μεσογείου, παρακάμπτοντας τη Ρωσία.

θαλάσσιου πετρελαϊκού ατυχήματος. Ωστόσο, από το 1999 έως το 2002, διπλασιάστηκε ο αριθμός των δεξαμενόπλοιων που διήρχοντο τα Στενά. Επιπλέον η εκκένωση του εξαγόμενου τμήματος της παραγωγής υδρογονανθράκων δεν είναι εύκολη μόνο από θαλάσσης. Σε αντίθεση με τα κοιτάσματα της Μέσης Ανατολής, αυτά της Κασπίας απέχουν πολύ από τις ανοιχτές θάλασσες (ΙΑΑ 2005). Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να γίνουν αποδεκτές σημαντικές επενδύσεις μέσω ασταθών χωρών που επιδιώκουν να ενισχύσουν τον ρόλο τους στη διέλευση των αγωγών και να επιχειρηθούν να βρεθούν λύσεις σε πολλά τεχνικά και νομικά προβλήματα που ανακύπτουν.

Πέρα από τα προαναφερθέντα θέματα που καλείται να διαχειριστεί και εξισορροπήσει ο ΟΣΕΠ και τα οποία έχουν την πηγή τους στα σύνθετα ιστορικά αλλά και ενεργειακά ζητήματα που ταλανίζουν τα κράτη – μέλη του, ο ίδιος καλείται να ισορροπήσει μεταξύ του διπόλου ΕΕ και ΝΑΤΟ. Το μεγάλο αγκάθι σε αυτή τη σχέση αναμφισβήτητα παραμένει η στάση της Ρωσίας που αποτελεί το μεγαλύτερο μέλος του ΟΣΕΠ και η οποία ποτέ δεν έπαψε να θεωρεί το ΝΑΤΟ ως απειλή όπως επίσης και τη διεύρυνση της ΕΕ, την οποία αποτιμά ως όργανο άσκησης της εξωτερικής πολιτικής του και κατ' επέκταση των ΗΠΑ. Χαρακτηριστικά η Ρωσία αρνήθηκε να υπογράψει την κοινή δήλωση της Συνέργειας για τον Εύξεινο Πόντο μεταξύ ΕΕ και ΟΣΕΠ, στο Κίεβο το 2008 (ΔΙΚΕΜΕΠ 2008, 85). Περαιτέρω οι σχέσεις ΝΑΤΟ – Ρωσίας ολοένα και χειροτερεύουν με αποτέλεσμα να αναβιώνουν σταδιακά στις μέρες μας, όλο και εντονότερα περιστατικά ομοιάζοντα με αυτά του Ψυχρού Πολέμου.

Η εγγύτητα της Μαύρης Θάλασσας με τη γεμάτη από συγκρούσεις περιοχή της Μέσης ανατολής την επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό. Σύγχρονες αναδυόμενες προκλήσεις από τη συνεχιζόμενη αστάθεια στη Μέση Ανατολή επιφέρουν πολλαπλά προβλήματα: Διακίνηση όπλων, τρομοκρατία, οργανωμένο έγκλημα, λαθρομετανάστευση, προσφυγικές ροές αποτελούν ορισμένα από αυτά που προκαλεί η γειτνίαση. Επιπλέον, εξετάζοντας τη δυναμική των τρίτων πρωταγωνιστών στη Μεσόγειο, η Μαύρη Θάλασσα προσφέρει μια ενδιαφέρουσα αντίστιξη: Αφενός, η Μαύρη θάλασσα θεωρείται προέκταση της Μεσογείου, αφετέρου, τα πολιτικά παιχνίδια των πρωταγωνιστών που λαμβάνουν χώρα σε αυτή, ακόμα και οι αντιπαλότητές τους, δεν είναι άσχετα με τα τεκταινόμενα που διαδραματίζονται στη Μεσόγειο.

Εύξεινος Πόντος, Μεσόγειος Θάλασσα και Μέση Ανατολή αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία που διαχέουν αναμεταξύ τους θετικά και αρνητικά ερεθίσματα. Ο ΟΣΕΠ καλείται ως δέκτης αυτών των πολλαπλών και επικίνδυνων τις περισσότερες φορές ερεθισμάτων, να προβεί στην κατάλληλη αντίδραση.

5.1 Η στάση της Τουρκίας στον Εύξεινο Πόντο

Οι μεταβολές στο σύγχρονο περιβάλλον ασφαλείας που επήλθαν μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και οι αυξανόμενες εντάσεις μεταξύ Ρωσίας και ΝΑΤΟ ώθησαν την Τουρκία να ακολουθήσει μια πολιτική σύνεσης όσον αφορά την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας (Aydin 2009, 277). Η Τουρκία υπερασπίζεται το status quo στην περιοχή διατηρώντας, σε γενικές γραμμές, το νομικό καθεστώς των Στενών που θεσπίστηκε με τη Σύμβαση του Μοντρέ του 1936. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι Ηνωμένες Πολιτείες και το ΝΑΤΟ ήταν υπέρ της συμφωνίας επειδή αυτή περιόρισε τη σοβιετική θαλάσσια δύναμη και την εμπόδιζε να κατευθύνει τις δυνάμεις της προς τη Μεσόγειο μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Ωστόσο, με τη δυναμική ασφάλειας που έχει αλλάξει, η Βουλγαρία και η Ρουμανία έχουν διερευνήσει τη δυνατότητα χαλάρωσης των όρων του Μοντρέ υπέρ μιας σημαντικής θαλάσσιας παρουσίας των ΗΠΑ στη Μαύρη Θάλασσα (Jackson 2006). Η Τουρκία αντιτάχθηκε σε αυτήν την προοπτική καθώς εγκυμονούσε κινδύνους για υπονόμευση της ισορροπίας και σταθερότητας στην περιοχή , λόγω και της αναμενόμενης Ρωσικής αντίδρασης.

Για την Τουρκία θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η διαχείριση των Στενών την έφερε αντιμέτωπη με αντικρουόμενες πολιτικές: Από τη μια επιχειρείται να προωθηθεί η θαλάσσια κυκλοφορία ως εναλλακτική της χερσαίας μεταφοράς, από την άλλη επιβάλλεται να τεθούν περιορισμοί ή και η παράκαμψή της λόγω των σημαντικών οικολογικών κινδύνων που ενέχει η θαλάσσια ροή των υδρογονανθράκων. Μια σειρά από δύσκολες και τολμηρές επιλογές πρέπει να πραγματοποιηθούν, ώστε να διασφαλίζεται τόσο η ανάπτυξη της περιοχής όσο και ο σεβασμός στο περιβάλλον της. Οποιαδήποτε ρύθμιση ασφαλείας στην περιοχή πρέπει να γίνει αποδεκτή από όλα τα παράκτια κράτη για να διατηρηθεί η ισορροπία και σίγουρα από την Ρωσία (Jackson 2006).

Προκειμένου να υπερασπιστεί το status quo, η Τουρκία ήταν ο υποκινητής της δημιουργίας της Ομάδας Εργασίας με την επωνυμία BLACKSEAFOR, το 1998. Η ομώνυμη συμφωνία υπογράφηκε το 2001 με τη Βουλγαρία, τη Γεωργία, τη Ρουμανία, τη Ρωσία, την Τουρκία και την Ουκρανία με σκοπό τη συγκρότηση μιας πολυεθνικής δύναμης, η οποία θα αναλάμβανε επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης, ανθρωπιστικής βοήθειας, μέτρα καταπολέμησης των ναρκών και μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος (Simon 2006).

Μια άλλη παρόμοια πρωτοβουλία της πολυμερούς προσέγγισης της Τουρκίας αποτελεί η επιχείρηση Black Sea Harmony που υπογράφηκε το 2004 και συνιστά μια μόνιμη ναυτική επιχείρηση στα πλαίσια των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα, ο κύριος σκοπός της επιχείρησης είναι η καταπολέμηση του εξαπλούμενων και πολλαπλασιαζόμενων τρομοκρατικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παράνομη διακίνηση υλικών και όπλων μαζικής καταστροφής στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας. Η Ρωσία, η Ουκρανία και η Ρουμανία αποτελούν συμμετέχοντα μέρη. Βασικός στόχος είναι η ενίσχυση αυτής της επιχείρησης με τη συμμετοχή όλων των παράκτιων κρατών (η Βουλγαρία και Γεωργία διαπραγματεύονται τη συμμετοχή τους) και η μετατροπή της σε πολυεθνική προσπάθεια (Babaoglu 2005). Η Black Sea Harmony είναι παρόμοια με την επιχείρηση Active Endeavour⁶³ του NATO στη Μεσόγειο. Η επιφυλακτική στάση της Τουρκίας στους μακροπρόθεσμους στόχους των ΗΠΑ στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας έγινε εμφανής τους πρώτους μήνες του 2006, όταν έγιναν προτάσεις για την επέκταση των δραστηριοτήτων του NATO μέσω της Επιχείρησης Active Endeavour στη Μαύρη Θάλασσα (Karadeniz 2007).

Η Τουρκία θεωρείται ένας κρίσιμος παίκτης στον αγώνα ενάντια στις νέες απειλές για την ασφάλεια όχι μόνο ως ένα παρεμβαλλόμενο τείχος απομόνωσης μεταξύ της Ευρώπης και των παρευξείνιων συγκρούσεων αλλά και ως «παίκτης» που μπορεί να διαδραματίσει επιτακτικό ρόλο προκειμένου να δημιουργηθεί μια πιο ασφαλή γειτονιά για την Ευρώπη. Μετά τον πόλεμο του

---

⁶³ Αντικαταστάθηκε το 2016 από την επιχείρηση Operation Sea Guardian (www.nato.int)

2008 στη Γεωργία, η Τουρκία έκανε βήματα προς τη σταθερότητα προτείνοντας τη θέσπιση του Συμφώνου Σταθερότητας του Καυκάσου υπό την εποπτεία του ΟΑΣΕ, το οποίο θα μπορούσε να συνδεθεί και με τον ΟΣΕΠ, το οποίο τελικά παρέμεινε μόνο στα χαρτιά καθώς δεν κατάφερε να ξεπεράσει τον σκόπελο των παγωμένων συγκρούσεων στην περιοχή (www.icrcenter.org, 2021).

Η Τουρκία θεώρησε ότι η ευνοϊκή ατμόσφαιρα που δημιουργήθηκε μετά τη δημοσίευση της Black Sea Synergy, θα εξασθενούσε όταν η ΕΕ δημοσίευσε την ανακοίνωσή της για την Ανατολική Εταιρική Σχέση, με την οποία η Ρωσία και η ίδια αποκλείονταν από τις διμερείς και πολυμερείς πρωτοβουλίες που προέβλεπε. Η νέα πρωτοβουλία της Ένωσης ενίσχυσε τους διαχωρισμούς μεταξύ περιφερειακών κρατών που ήδη διχάζονταν από συγκρούσεις συμφερόντων (Ustun 2010, 235). Η Black Sea Synergy και η Eastern Partnership έχουν διαφορετικούς στόχους: Η Black Sea Synergy αποτελεί μια προσπάθεια αναβίωσης της συνεργασίας μεταξύ των χωρών του Εύξεινου Πόντου, ενώ η Eastern Partnership συνιστά μια ανανεωμένη διαδικασία εξευρωπαϊσμού για τις χώρες του Ευξείνου Πόντου που δεν έχουν άμεση προοπτική την ένταξή τους στην ΕΕ μέσω έντονης διμερούς συνεργασίας. (Manoli 2010, 326). Υπήρξαν σημαντικά εμπόδια σε αυτές τις δύο προσπάθειες. Οι περιφερειακές αντιπαλότητες και οι τεταμένες διμερείς σχέσεις κυριάρχησαν έναντι των σχέσεων της αναζήτησης ευκαιριών συνεργασίας. Ένα άλλο βασικό πρόβλημα διαφάνηκε εξαιτίας της έλλειψης θεσμικής ικανότητας για τον καθορισμό της περιφερειακής πολιτικής και την εφαρμογή της (Tassinari 2006, 1).

Μεταξύ των έργων που ανέλαβε η ΕΕ στην περιοχή, η Τουρκία έδειξε ενδιαφέρον για το πρόγραμμα διεθνών μεταφορών TRACECA και έγινε μέλος του το 2002. Με αυτόν τον τρόπο, ήθελε να ενισχύσει τον ρόλο της στις περιφερειακές μεταφορές και να μειώσει την κυκλοφορία στα στενά (Kaya 2003) Το πρόγραμμα αποτελεί μια ευκαιρία για την αύξηση του μεριδίου των λιμανιών της Μαύρης Θάλασσας στις παγκόσμιες αγορές και κατέστησε την Τουρκία κόμβο διασύνδεσης τριών περιοχών (Μέση Ανατολή-Καύκασος-Κεντρική Ασία) (Ustun 2010, 231).

Η έμπνευση της Τουρκίας και ο πρωταγωνιστικός της ρόλος για τη δημιουργία του ΟΣΕΠ προφανώς και εντάσσεται στο ευρύτερο σχεδιασμό της

για την εδραίωση της ως πρωταγωνιστή στην περιοχή. Αποτελεί μια πρωτοβουλία η οποία παρότι οικονομικού προσανατολισμού συμπλέκεται και με τις υπόλοιπες που έχει αναλάβει στα πλαίσια της ασφάλειας και σταθερότητας. Βασικός στόχος της Τουρκίας αποτέλεσε η καθιέρωσή της ως κεντρικός πόλος επενδύσεων και μετάγγισης τεχνογνωσίας στην παρευξείνια περιοχή. Επιπροσθέτως αποτελεί και μια καλή ευκαιρία να αποδείξει στην ΕΕ ότι διαθέτει τις προοπτικές να ενταχθεί σε αυτήν (Λέκκα 2000, 190).

Οι προσπάθειες της Τουρκίας για την ενίσχυση της συνεργασίας στη Μαύρη Θάλασσα περνούν από ειρηνικές λύσεις σε παγωμένες συγκρούσεις (πόλεμος στο Ναγκόρνο – Καραμπάχ), ενώ αντιφατικά τονίζουν την αξία της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μετά την κατασκευή του αγωγού Μπακού-Τιφλίδα-Τσειχάν (BTC), η ασφάλεια της περιοχής της Γεωργίας έγινε σημαντική για την Τουρκία (Hunter 2006).

Η πτώση της ΕΣΣΔ άνοιξε μια τεράστια αγορά για την Τουρκία η οποία παρήγαγε σε αφθονία τα αγαθά μέσης ποιότητας που είναι περιζήτητα στους βόρειους γείτονές της με πολλούς από τους οποίους διαθέτει κοινές γλωσσικές, θρησκευτικές και πολιτιστικές καταβολές. Ακόμα κι αν δεν κατέχει την οικονομική δυνατότητα να εκμεταλλευτεί όλο αυτό το δυναμικό, μέσω πρωτοβουλιών στο πλαίσιο του ΟΣΕΠ δύναται να το επιτύχει. Επιπλέον, σε μια ενδεχόμενη τελωνειακή ένωση με την ΕΕ, επωφελείται από το άνοιγμα των νέων κρατών - μελών της, στην Κεντρική Ευρώπη (συμπεριλαμβανομένης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας) και από την πρόοδο του ελεύθερου εμπορίου μεταξύ τα ΕΕ και των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών.

Σε πολιτικό επίπεδο, η Τουρκία απαιτείται να βελτιώσει τις γειτονικές της σχέσεις, αλλά για να πραγματοποιηθεί αυτό οφείλει να ξεπεράσει την εξωτερική πολιτική ασφάλειας που κληρονόμησε από τον Ψυχρό Πόλεμο. Με τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, τη Γεωργία και ιδιαίτερα την Αρμενία, οι σχέσεις παρεμποδίζονται από μια ξεπερασμένη αντίληψη του εθνικισμού. Δεν είναι λογικό να χαρακτηρίζει ως γενοκτονία την κινεζική καταστολή στο Xinjiang-Uyghur αλλά να την αρνείται έντονα απέναντι στους Αρμένιους. Ο πειρασμός να χρησιμοποιήσει την εθνοτική (τουρκόφωνοι πληθυσμοί) και τη θρησκευτική αλληλεγγύη (υποστήριξη στους Τσετσένους Μουσουλμάνους) επαναφέρει τη

σκιά του παντουρκισμού και βαραίνει αρνητικά τις σχέσεις με τις Παρευξείνιες χώρες.

Κατά μία έννοια, η τρέχουσα πολιτική της Τουρκίας φαίνεται να είναι ασαφής και αντιφατική. Παράδειγμα αποτελεί η συμφωνία για την εφαρμογή της τελωνειακής ένωσης με την ΕΕ το 2005, την οποία η κυβέρνηση Ερντογάν την υπέγραψε αλλά η πίεση από τον σκληρό στρατιωτικό πυρήνα την μπλόκαρε. Παρομοίως με την Αρμενία, υπεγράφη το 2009 πρωτόκολλο που στοχεύει στο άνοιγμα των συνόρων τα οποία ήταν κλειστά από το 1993, αλλά η επικύρωσή του παραμένει προβληματική. Επιπλέον, η Τουρκία διακήρυξε ότι οι συγκρούσεις είχαν τη δυνατότητα να αποσταθεροποιήσουν τον Καύκασο με αρνητικές συνέπειες που θα απλώνονταν πέρα από την περιοχή καθώς επίσης και για την επείγουσα ανάγκη συνεργασίας σε περιφερειακό και σε διεθνές επίπεδο (Hunter 2006, 123), όμως η συμμετοχή της στην πρόσφατη αναζωπύρωση της διαμάχης του Ναγκόρνο – Καραμπάχ, ήταν εντυπωσιακή. Αυτή αναντιστοιχία και ανακολουθία λόγων – έργων της Τουρκίας, επιδρά αρνητικά στις σχέσεις που επιχειρεί να αναπτύξει στους κόλπους του ΟΣΕΠ με τα άλλα κράτη – μέλη.

5.2 Η στάση της Ρωσίας στον Εύξεινο Πόντο

Στα παρευξείνια παράλια της, η Ρωσία έχει απωλέσει κάποια από τα «παράθυρα» που ανοίχθηκαν επί εποχής του Μεγάλου Πέτρου και διευρύνθηκαν από τους διαδόχους του, από τις εκβολές του Δούναβη μέχρι το Βατούμ. Μεταξύ Ουκρανίας και Γεωργίας, η πρόσβασή της στη Μαύρη Θάλασσα περιορίζεται πλέον στα δύο λιμάνια του Ροστόφ και του Νοβοροσίσκ και στην ακτή του Σότσι, η οποία αναβαθμίστηκε εξαιτίας της διεξαγωγής των χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων του 2014.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ακόμη περισσότερο από την Τουρκία, η πολιτική της Ρωσίας κυριαρχείται από το βάρος του παρελθόντος. Ενώ η Μόσχα είναι πιο ευέλικτη με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, αυτό δε συμβαίνει με τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, οι οποίες βρίσκονται υπό καθεστώς συνεχής πίεσης. Η ρωσική στρατιωτική παρουσία της «Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», στη Σεβαστούπολη, όπου βρίσκεται η Μοίρα της Μαύρης Θάλασσας, έχει γίνει πιο έντονη και απειλητική μετά τις επιχειρήσεις

που πραγματοποιήθηκαν στη Γεωργία το 2008. Ο προσεταιρισμός των ρωσόφωνων μειονοτήτων (η πλειοψηφία τους βρίσκονται στην Κριμαία ή κατά μήκος του Δνεύστερου) ή οι ρωσόφιλοι (οι Αμπχάζιοι και οι Οσσετοί της Γεωργίας) δεν έπαψε από την πτώση της ΕΣΣΔ, όπως επίσης και ο ενεργειακός εκβιασμός στις χώρες εισαγωγής ή διασφάλισης της διέλευσης των υδρογονανθράκων. Τα πρόσφατα γεγονότα του 2014 με τη βίαιη προσάρτηση της Κριμαίας, υποδηλώνουν ξεκάθαρα ότι η παρεμβατική πολιτική της Ρωσίας, τουλάχιστον στην εγγύς γειτονία της, δε θα σταματήσει.

Αυτή η πολιτική εκφοβισμού είναι ένας μόνιμος αποσταθεροποιητικός παράγοντας για τις χώρες του «εγγύς εξωτερικού», στις οποίες τα σύνορα δεν γίνονται σεβαστά και οι συμφωνίες είναι επισφαλείς. Οι προσπάθειες παρέμβασης, που ξεκίνησαν με τη Μολδαβία, συνεχίζονται στη Γεωργία στην Κριμαία, στο Ναγκόρνο – Καραμπάχ και πιθανώς θα μπορούσαν να αναπτυχθούν και στην Ουκρανία. Όσο η Ρωσία χρησιμοποιεί τη «σκληρή της ισχύ», οι προοπτικές συνεργασίας στη Μαύρη Θάλασσα θα είναι περιορισμένες και επισφαλείς. Ένα ερώτημα που γεννάται είναι αν θα καταφέρει να διατηρήσει αυτή τη στάση μακροπρόθεσμα, δεδομένων των διαρθρωτικών δημογραφικών και οικονομικών αδυναμιών της.

Ο Εύξεινος Πόντος αποτελεί μια περιοχή μείζονος σημασίας για τη Ρωσία, έστω και αν ένα μικρό της κομμάτι, σε σχέση με την τεράστια έκτασή της ανήκει γεωγραφικώς σε αυτόν. Από τη μια της εξασφαλίζει την έξοδο στη Μεσόγειο θάλασσα με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις κάθε είδους μεταφορές και συγκοινωνίες, από την άλλη αποτελείται από χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ, τις οποίες επιθυμεί να τις έχει προσδεμένες. Η αυξανόμενη διείσδυση του δυτικού πολιτισμού στην παρευξείνια περιοχή εύλογα προκάλεσε την ανησυχία της που εκφράστηκε με ποικίλες αντιδράσεις. Η πρόταση της Τουρκίας για τη δημιουργία του ΟΣΕΠ, σίγουρα δεν μπορούσε να περάσει απαρατήρητη. Η συμμετοχή της και η δραστηριότητές της στους κόλπους του οργανισμού, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως πρωταγωνιστικές, παρά μάλλον ως χαλαρές, έχοντας ένα περισσότερο παρακολουθητικό χαρακτήρα. Ο ΟΣΕΠ γι' αυτήν αποτελεί ένα ωφέλιμο περιφερειακό εργαλείο το οποίο ενδεχομένως να εξελιχθεί με πιο δυναμική προοπτική (Λέκκα 2000).

Εν κατακλείδι η Ρωσία προσπαθεί να διατηρήσει τη θέση της υπερδύναμης που κληρονόμησε από την ΕΣΣΔ και τη σφαίρα επιρροής της στον Εύξεινο Πόντο. Οι δυσκολίες που συνάντησε κατά τη διάρκεια του εσωτερικού μετασχηματισμού της και οι λιγοστοί της πόροι, αρχικά είχαν περιορίσει τις φιλοδοξίες αυτές κυρίως στην περιοχή της Κοινοπολιτείας των Ανεξάρτητων Κρατών⁶⁴ (ΚΑΚ) αποτελώντας κύριο λόγο για τον οποίο είχε τηρήσει σχετικά παθητική στάση αναφορικά με τις δράσεις του ΟΣΕΠ τα πρώτα έτη από ιδρύσεώς του (Λέκκα 2000, 192). Η Ρωσία ανέπτυξε ουσιαστικά μια συγκροτημένη, ξεχωριστή πολιτική για την περιοχή με την ανέλιξη του Βλαντιμίρ Πούτιν στην προεδρεία, μετά το 2000, στοχεύοντας στη διατήρηση των κεκτημένων στρατηγικών της συμφερόντων στην περιοχή, γεγονός που μεταφράζεται σε υπαγόρευση όρων προς τις άλλες χώρες της στενής και ευρύτερης γειτονίας. Η Ρωσική Ομοσπονδία έχει καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να αποτρέψει ή για να ελέγξει τις πολιτικές, οικονομικές και στρατιωτικές πρωτοβουλίες στην περιοχή από τρίτες χώρες.

5.3 Η στάση των ΗΠΑ στον Εύξεινο Πόντο

Οι Ηνωμένες Πολιτείες θεωρητικά δεν έχουν σχέση με τον ΟΣΕΠ καθώς δεν αποτελούν ενεργό κράτος – μέλος του. Ωστόσο, έχοντας αποκτήσει το καθεστώς του παρατηρητή σε συνδυασμό με τη διακριτική τους παρουσία στην περιοχή, μπορούν και επηρεάζουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών – μελών του Οργανισμού. Οι ΗΠΑ νεοφερμένες στην περιοχή, προβάλλουν στη Μαύρη θάλασσα με τις παγκόσμιες ανησυχίες τους οι οποίες είναι κληροδότημα του ψυχρού πολέμου και αφορούν κυρίως στην πρόσβαση επί της ενεργειακής πίτας των υδρογονανθράκων και δευτερευόντως στην καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας. Μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, βλέποντας ότι η εμπειρία της Κεντρικής Ευρώπης (αποκατάσταση της δημοκρατίας, μετά την ένταξη στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ) μεταβιβαζόταν σταδιακά στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, η Ουάσιγκτον συνέχισε να προωθεί το δυτικό μοντέλο, παρά την αντίθεση της Μόσχας, ωστόσο χωρίς επιτυχία τόσο στη Γεωργία όσο και στην Ουκρανία. Ως μεγάλος εισαγωγέας πετρελαίου, οι Ηνωμένες Πολιτείες ήθελαν να είναι παρούσες στον διαμοιρασμό των νέων ενεργειακών πόρων της

---

⁶⁴ Διεθνής Περιφερειακός Οργανισμός με τη συμμετοχή των κρατών της πρώην ΕΣΣΔ

Κασπίας και στον έλεγχο των προσβάσεων της, γεγονός που οδήγησε σε ένα νέο «μεγάλο παιχνίδι» για την κατασκευή πετρελαιαγωγών και αγωγών φυσικού αερίου, σε ανταγωνισμό με την ΕΕ και την Κίνα. Η δράση τους υπέστη παρόμοιο τίμημα με αυτό της Μέσης Ανατολής: Η Ουάσιγκτον είναι απαραίτητο να είναι παρούσα στη Μαύρη Θάλασσα για να κρατήσει την Τουρκία στην Ατλαντική Συμμαχία, να εξασφαλίσει τον κλοιό γύρω από το Ιράν και να προσπαθήσει να απεγκλωβιστεί από τα ενεργά μέτωπα στη Μέση Ανατολή. Στον αγώνα τους κατά της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, οι Ηνωμένες Πολιτείες φαίνεται να έχουν κοινά συμφέροντα με τη Ρωσία και την Κίνα, τα οποία αγγίζουν οριακά τη Μαύρη Θάλασσα, και ενδεχομένως να μπορούν να επηρεάσουν την πολιτική των κρατών της.

Αναλυτικότερα κατά τη δεκαετία μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, οι ΗΠΑ διατήρησαν μια διακριτική πολιτική στα ζητήματα της Μαύρης Θάλασσας. Ωστόσο, μετά τα γεγονότα του Σεπτεμβρίου 2001, αυτή διαφοροποιήθηκε καθώς το ενδιαφέρον της διατλαντικής ασφάλειας των ΗΠΑ μετατοπίστηκε πρώτιστα στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή περιλαμβάνοντας και την ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου Πόντου. Σύμφωνα με τις ΗΠΑ, η διεύρυνση της ΕΕ και του NATO δεν θα έπρεπε να σταματήσει στη δυτική ακτή της Μαύρης Θάλασσας αλλά να συνεχιστεί προς το ανατολικό τμήμα της περιοχής. Οι επαναστάσεις στην Ουκρανία και τη Γεωργία είχαν ενισχύσει αυτήν την άποψη και είχαν δημιουργήσει ελπίδες για παρόμοιους εκδημοκρατισμούς στα υπόλοιπα μέρη της περιοχής (Tsantoulis 2009, 249-251).

Οι Ηνωμένες Πολιτείες αναγνώρισαν την περιοχή του Ευξείνου Πόντου ως στρατηγική για τον έλεγχο της «Ευρύτερης Μέσης Ανατολής». Ο έλεγχος της περιοχής της Μαύρης Θάλασσας θεωρήθηκε απαραίτητος για την ευόδωση των επιχειρήσεων στον Κόλπο. Αυτοί οι στόχοι μπορούσαν να επιτευχθούν μόνο μέσω μιας αυξημένης πολιτικής και στρατιωτικής παρουσίας στην περιοχή. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν προηγουμένως επιχειρήσει να επεκτείνουν την «Επιχείρηση Ενεργής Προσπάθειας» (Active Endeavour)⁶⁵ στην περιοχή της

---

⁶⁵Active Endeavour: Θαλάσσια επιχείρηση η οποία λαμβάνει χώρα από τις 26/10/2001, κατά την οποία μόνιμες ναυτικές δυνάμεις του NATO περιπολούν την ανατολική Μεσόγειο και ελέγχουν ύποπτα εμπορικά πλοία. Αντικαταστάθηκε το 2016 από την Operation Sea Guardian.

Μαύρης Θάλασσας (ως άμεση απάντηση του ΝΑΤΟ στις επιθέσεις του Σεπτεμβρίου 2001) (Larrabee 2009).

Κατά τον Larrabee, η αμερικανική πολιτική απέναντι στην περιοχή τροφοδοτείται από τρία στοιχεία: τη δημοκρατία σε συνδυασμό με τη μεταρρύθμιση της αγοράς, το ενεργειακό εμπόριο και την ασφάλεια (Larrabee 2009, 302) Η πρόσβαση στον ενεργειακό πλούτο της Κασπίας και της Κεντρικής Ασίας χωρίς τη συμμετοχή της Ρωσίας ήταν το κύριο μέλημα των Ηνωμένων Πολιτειών. Κατά τον I. Lesser, «με τον 21ο αιώνα, η αμερικανική στρατηγική έχει εισέλθει σε μια περίοδο εμπλοκής και παρουσίας γύρω από τη Μαύρη Θάλασσα» (Lesser, 2007) Αυτό προκάλεσε την ευαισθησία της Ρωσίας και είχε ως αποτέλεσμα μια νέα γεωπολιτική αντιπαλότητα με επίκεντρο την περιοχή. Οι αντιπαραθέσεις στην επέκταση του ΝΑΤΟ και οι πολιτικές προστριβές λόγω των γεγονότων στη Γεωργία και στην Ουκρανία από το 2000, αποτελούν παραδείγματα αυξανόμενης περιφερειακής έντασης και αντιπαλότητας μεταξύ Ρωσίας και ΗΠΑ. Η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας είναι σημαντική ως οδός μεταφοράς ενέργειας. Στο πλαίσιο αυτό, υπήρξαν σημαντικές συζητήσεις σχετικά με τον αγωγό Μπακού-Τιφλίδα-Τσεϊχάν (BTC), την κυκλοφορία δεξαμενόπλοιων μέσω των στενών, τη Συνθήκη του Μοντρέ, την ασφάλεια της Μαύρης Θάλασσας και τις εναλλακτικές οδούς ενέργειας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες αποσκοπούν στο να παρακάμψουν έργα υπό την εποπτεία της Μόσχας, όπως οι αγωγοί SouthStream και το BlueStream II, υποστηρίζοντας έργα παρόμοια με τον αγωγό BTC όπως ο αγωγός φυσικού αερίου του Nabucco⁶⁶. Στόχος είναι η δημιουργία μιας νέας γεωγραφικής διαδρομής για την ενέργεια από την Κεντρική Ασία προς την Ευρώπη, η οποία και θα παρακάμπτει τη Ρωσία.

Η ασφάλεια αποτελεί έναν σημαντικό πυλώνα για την προσέγγιση των ΗΠΑ στην περιοχή με επίκεντρο την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος, των Όπλων Μαζικής Καταστροφής (ΟΜΚ). Η θαλάσσια ασφάλεια απαρτίζει ένα ακόμη σκέλος αυτού του πυλώνα. Οι ΗΠΑ υποστηρίζοντας ενεργότερο ρόλο του ΝΑΤΟ στην περιοχή, έχουν αναπτύξει στενούς διμερείς δεσμούς ασφαλείας με τα περιφερειακά κράτη (Γεωργία,

---

⁶⁶ Πρόγραμμα κατασκευής αγωγού μεταφοράς πετρελαίου της Κασπίας στην Κεντρική Ευρώπη, που δεν υλοποιήθηκε

Βουλγαρία, Ουκρανία, Ρουμανία) (Larrabee 2008, 297) Η προσπάθεια ανάπτυξης μιας ευρύτερης στρατηγικής προς την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας έδωσε ώθηση για τη διεύρυνση του NATO. Η Ουάσιγκτον υποστήριξε ένθερμα την ένταξη της Γεωργίας και της Ουκρανίας στο NATO. Ωστόσο, ο πόλεμος του Αυγούστου 2008 μεταξύ Ρωσίας και Γεωργίας είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της αμερικανικής αξιοπιστίας και είχε αντίκτυπο στο περιβάλλον ασφαλείας της περιοχής και ως εκ τούτου η θέση τους ως εγγυητής της ασφάλειας για την περιοχή τέθηκε υπό αμφισβήτηση.

5.4 Οι προοπτικές της διακρατικής συνεργασίας

Οι προκλήσεις που εξετάστηκαν παραπάνω, είναι ο λόγος για τον οποίο το τέλος του ψυχρού πολέμου δεν οδήγησε απαραίτητα στην ανάπτυξη της συνεργασίας στις παρευξείνιες περιοχές, αν και είναι προς το συμφέρον όλων των εμπλεκόμενων μερών. Από τη μία πλευρά, η κοινή συνιστώσα των περιβαλλοντικών προβλημάτων και το οικονομικό άνοιγμα προς την ελεύθερη οικονομία της αγοράς ενθάρρυναν την ανάπτυξη μιας διακρατικής συνεργασίας ως πηγή αυξημένης γενικής ευημερίας. Από την άλλη πλευρά, αυτή η συνεργασία υποσκάπτεται καθώς οι κυβερνήσεις αποτυγχάνουν να επιλύσουν τις προγονικές διενέξεις ασκώντας περισσότερο ή λιγότερο βίαιη πίεση στους γείτονές τους.

Οι πιο εκτενείς και εύρωστες χώρες (Τουρκία, Ρωσία) έχουν μια διάσταση περισσότερο ηπειρωτική η οποία τοποθετεί σε δεύτερο πλάνο τη συνεργασία με τα θαλάσσια παράλια. Οι υπόλοιπες πρώην κομμουνιστικές χώρες, έχουν πολύ μικρή εμπειρία τέτοιων συνεργασιών, οι οποίες περιορίζονται στο στενό πλαίσιο της ΕΣΣΔ και της COMECON⁶⁷. Παρόλα αυτά το 1992 η Τουρκία είχε την έμπνευση να δημιουργήσει έναν οιονεί οικονομικό οργανισμό ο οποίος παρά τη σοβαρότητα των διμερών διαφορών, μεταξύ όλων των παρόχθιων χωρών, στο περιορισμένο πλαίσιο της διακυβερνητικής συνεργασίας εξελίχθηκε σε διεθνή οργανισμό, τον ΟΣΕΠ.

Διαχρονική επιδίωξη του ΟΣΕΠ από ιδρύσεώς του αποτελεί η επίτευξη και η εδραίωση της ειρήνης και ασφάλειας στην περιοχή. Ο F. Ciuta θεωρεί ότι

---

⁶⁷ Συμβούλιο Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας, ιδρύθηκε το 1949-1991 αποτελώντας στην ουσία το οικονομικό σκέλος του Συμφώνου της Βαρσοβίας.

ο ΟΣΕΠ μπορεί να διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο ασφαλείας ως ένα «περιφερειακό κλειδί σταθερότητας» (Ciuta 2008, 129). Οι περισσότερες χώρες έχουν συνειδητοποιήσει ότι χωρίς βιώσιμη διάσταση ασφάλειας και εξεύρεση λύσεων στα προβλήματα της περιοχής, ο οργανισμός δεν θα μπορούσε να επιβιώσει. Η σύνοδος κορυφής της Κωνσταντινούπολης το 2002, προκάλεσε το Συμβούλιο Υπουργών «να εφαρμόσει μέσα για την ενίσχυση της συμβολής του ΟΣΕΠ στην ενίσχυση της ασφάλειας και της σταθερότητας στην περιοχή» (Istanbul Summit 2002). Στο πλαίσιο των θεμάτων «ήπιων» μορφών ασφάλειας, όπως η αντιμετώπιση της λαθρομετανάστευσης, δραστηροποιείται ήδη ο ΟΣΕΠ, ο οποίος προσφέρει στα κράτη μέλη διαύλους πολυμερούς συνεργασίας και διαλόγου (Pavliuk 1999).

Μολονότι η Μαύρη Θάλασσα έχει ουσιώδη γεωστρατηγική σημασία για τις πολιτικές εγγύτητας, οι οποίες περιλαμβάνουν κυρίως την επιδίωξη ενεργειακής ασφάλειας - αυτάρκειας, η εντατικοποίηση της συνεργασίας δεν είναι εύκολη. Για παράδειγμα, είναι δύσκολο να εφαρμοστούν συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών και απαλλαγής από την υποχρέωση κατοχής visa σε χώρες που δεν ελέγχουν ολόκληρη την επικράτειά τους (Μολδαβία, Γεωργία, Αζερμπαϊτζάν) ή δεν είναι μέλη του ΠΟΕ ⁶⁸ (Ρωσία, Αζερμπαϊτζάν). Η πολιτική αστάθεια σε άλλες περιοχές (Υπερδνειστερία, Αμπχαζία, Νότια Οσετία) ευνοεί την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος και της παράνομης διακίνησης κάθε είδους προς την ευρωπαϊκή επικράτεια. Οι ρήτρες που σέβονται τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα και που απαιτούνται από την ΕΕ να εφαρμοστούν, αλλά και κατ' επέκταση αποτελούν θέσφατα του Διεθνούς Δικαίου, θέτουν αρκετές παρευξείνιες χώρες σε αντίφαση μεταξύ των δεσμεύσεών τους και των πρακτικών τους.

Προς το παρόν, η οικονομία των χωρών του ΟΣΕΠ είναι ακόμα ασταθής και το περιβάλλον πολύ εύθραυστο. Απαιτείται πολλαπλή συνεργασία την οποία οι παρόχθιες χώρες δεν είναι σε θέση, ούτε κατάλληλα προετοιμασμένες να την αναπτύξουν, παρόλο που αναμφισβήτητα έχει επιτευχθεί σημαντική πρόοδος. Το βάρος του παρελθόντος εξακολουθεί να τις παρασύρει πολύ συχνά σε λογική εξουσίας ή απομόνωσης. Η νεοαφιχθείσα

---

⁶⁸ ΠΟΕ: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

στην περιοχή ΕΕ, έχει καταφέρει να αναπτύξει «συνέργειες», οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις περιπλέκουν της κατάσταση, οδηγώντας σε αντικρουόμενες πολιτικές. Παρόλα αυτά υπάρχουν κάποιοι νεοεμφανιζόμενοι κυρίως τομείς, οι οποίοι ανοίγουν πρόσφορο έδαφος για ομαλή και χωρίς τριβές διακρατική συνεργασία (Μαλκίδης 2002).

Έναν τέτοιο τομέα συνεργασίας αποτελεί η κοινή προσπάθεια για την προστασία του περιβάλλοντος. Η περιβαλλοντική προστασία σίγουρα δεν αποτελεί πρόσφατο αντικείμενο συζήτησης – ενασχόλησης, ωστόσο τα τελευταία χρόνια η σημασία της αναδεικνύεται πιο επιτακτική. Το 1992, οι παρόχθιες χώρες υπέγραψαν στο Βουκουρέστι σύμβαση για την προστασία από τη ρύπανση⁶⁹, ακολουθούμενη από αντίστοιχο στρατηγικό σχέδιο δράσης.⁷⁰ Το σχέδιο συντονίζεται με άλλα μέτρα που λαμβάνονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ιδίως στη λεκάνη του Δούναβη. Το πεδίο για τη διακρατική συνεργασία φαντάζει τεράστιο καθώς πολλές φιλόδοξες συμφωνίες των παρόχθιων κρατών για την προστασία του περιβάλλοντος, της χλωρίδας και της πανίδας βρίσκουν δυσκολίες στην εφαρμογή τους και «προκαλούν» σε επιπλέον συνεργασία και κοινό αγώνα. Η «Στρατηγική του ΟΣΕΠ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή» που εκτόνησε η αντίστοιχη Ομάδα Εργασίας για το περιβάλλον αποτελεί μια τέτοια πρόκληση εντατικής συνεργασίας⁷¹.

Άλλος πολλά υποσχόμενος τομέας διακρατικής συνεργασίας στα πλαίσια του ΟΣΕΠ, αποτελεί ο τομέας της «Πράσινης Ανάπτυξης». Το θέμα της πράσινης ανάπτυξης αποτέλεσε βασική επιδίωξη και στόχο της ελληνικής προεδρείας στον ΟΣΕΠ του 2010, παραμένοντας από τότε μια διαρκής φιλοδοξία. Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η καταπολέμηση της υπερθέρμανσης του πλανήτη, η απεξάρτηση από τους ρυπογόνους υδρογονάνθρακες και η στροφή προς Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), αποτελούν πεδία στα οποία μπορούν τα κράτη – μέλη του ΟΣΕΠ να

---

⁶⁹ Σύμβαση για την προστασία της Μαύρης Θάλασσας από τη ρύπανση

⁷⁰ Στρατηγικό σχέδιο δράσης για την αποκατάσταση και την προστασία της Μαύρης Θάλασσας ,που εγκρίθηκε τον Οκτώβριο του 1996

⁷¹ Η Στρατηγική αυτή χαράζει το δρόμο για την επίτευξη του στόχου 5 της Οικονομικής Ατζέντας 2012 του ΟΣΕΠ (www.bsec-organization.org/areas-of-cooperation)

συνεργαστούν έχοντας κοινά οράματα. Η κοινή Διακήρυξη για την Πράσινη Ανάπτυξη, με την οποία ολοκληρώθηκε το αντίστοιχο συνέδριο των υπουργών ενέργειας των χωρών του ΟΣΕΠ τον Οκτώβριο του 2010, μπορεί να αποτελέσει το φάρο – οδηγό προς την κοινή δράση (www.energia.gr).

Η κοινή συνέργεια στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας αποτελούν ένα ακόμη πεδίο επί του οποίου μπορούν να συγκλίνουν θετικά οι δράσεις των κρατών – μελών του ΟΣΕΠ. Η ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που ασχολούνται με την έρευνα και ανάπτυξη, καθώς και την κατασκευή προϊόντων σύγχρονης τεχνολογίας, αποτελεί αφενός πολλαπλασιαστική συνιστώσα συντελεστών παραγωγικότητας, αφετέρου συμβαδίζει με τις γενικότερες σύγχρονες επιχειρηματικές τάσεις. Η Ελλάδα αποτέλεσε από το 2010 έως το 2012 την επικεφαλής χώρα της μόνιμης Ομάδας Εργασίας για την «Επιστήμη και την Τεχνολογία» που συστάθηκε γι' αυτό τον σκοπό (www.bsec-organization.org/events).

Το διαμετακομιστικό εμπόριο και οι μεταφορές καθορίζουν άλλο ένα συνεργατικό πεδίο. Στο παρελθόν είχαν προηγηθεί προσπάθειες για την εμπορική ένωση των κρατών – μελών του ΟΣΕΠ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πρόταση του δημάρχου της Προύσσας για τη δημιουργία ενός αρχικού κέντρου εμπορίου στην περιοχή στο οποίο σταδιακά θα δικτυώνονταν αντίστοιχα κέντρα των υπόλοιπων κρατών – μελών. Επιπλέον, ο ΟΣΕΠ έχει αναλάβει και ανάλογες πρωτοβουλίες συνεργαζόμενος με του ΟΗΕ, υπογράφοντας το 2007 συμφωνία υλοποίησης του Προγράμματος Προώθησης Εμπορίας και Επενδύσεων (BSTIP). Όσον αφορά στο πεδίο των μεταφορών έχουν ήδη αναπτυχθεί πρωτοποριακές δράσεις όπως ο Οδικός Δακτύλιος και ο Θαλάσσιος Διάδρομος του Ευξείνου Πόντου για τη διασύνδεση των λιμένων και επακολούθως την ανάπτυξη και άνθιση του εμπορίου, των μεταφορών και του τουρισμού (ΔΙΚΕΜΕΠ 2008, 70).

Παρόλο που εκ πρώτης όψης φαντάζει περίεργο, η κοινή πολιτιστική δράση συνιστά ακόμη μια ενδιαφέρουσα προοπτική συνεργασίας. Κοινές πολιτιστικές εκδηλώσεις μπορούν να διεξαχθούν περιοδικώς σε κάθε κράτος – μέλος, με τη συμμετοχή των υπολοίπων, ενισχύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τους δεσμούς φιλίας και συμβάλλοντας στην εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης και ασφάλειας μέσω της ανάδειξης του ιδιαίτερου μωσαϊκού των πολιτισμών. Το

2007 οργανώθηκαν στην Τουρκία οι πρώτοι αγώνες της Μαύρης Θάλασσας⁷² (ΔΙΚΕΜΕΠ 2008, 75). Ανάλογες πολιτιστικές ή αθλητικές εκδηλώσεις μπορούν να αποτελέσουν μια πρώτη τάξης ευκαιρία για την επιπρόσθετη συνεργασία σε πιο «δύσβατους» τομείς.

Συμπερασματικά, ο ΟΣΕΠ έχει δομήσει ένα συνεργατικό δίκτυο σε ποικίλους τομείς με διαφορετικούς βέβαια βαθμούς συνέργειας και αποτελεσματικότητας. Στην ουσία οι τομείς αυτοί στοχεύουν στην εκπλήρωση των στόχων που τέθηκαν με την υπογραφή της «Οικονομικής Ατζέντας 2012⁷³». Η Ατζέντα προβλέπει τους τομείς συνεργασίας και τα βήματα που απαιτούνται για την εκπλήρωση των δεκαεπτά σκοπών που έχουν τεθεί. Για κάθε σκοπό προβλέπεται η σύσταση και της αντίστοιχης Ομάδας Εργασίας είτε σε μόνιμη είτε σε περιοδική μορφή. Σημαντικότεροι πέραν των ήδη προαναφερομένων τομέων διακρατικής συνεργασίας αποτελούν οι τομείς της γεωργίας, οικονομίας, ανταλλαγής στατιστικών και οικονομικών στοιχείων, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, τουρισμού, χρηστής διακυβέρνησης, παροχής αλληλοβοήθειας σε επείγουσες καταστάσεις (www.bsec-organization.org).

---

⁷² Black Sea Games

⁷³ BSEC Economic Agenda: Towards an Enhanced BSEC Partnership (www.bsec-organization.org/Uploaded Documents).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ένας ΔΟ για να επιτελεί έργο ευρείας εμβέλειας και να έχει την ικανότητα να εκτελεί αποτελεσματικά και αποδοτικά τις δεσμεύσεις για το έργο του, είναι επείγουσα ανάγκη να διαθέτει νομική προσωπικότητα. Η νομική προσωπικότητα επίσης απαιτείται για τη διεθνή προβολή του Οργανισμού, το καθεστώς του ως εργοδότη κάποιων ατόμων, τη νομική του σχέση με τη χώρα υποδοχής της Γραμματείας του καθώς και τις χώρες που φιλοξενούν τα ιδρύματα και τις επιχειρήσεις του. Με τη νομική προσωπικότητα που διαθέτουν οι ΔΟ γίνονται αυτόματα φορείς με δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η νομική προσωπικότητα αναγνωρίζεται από τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στον Οργανισμό αλλά και διεθνώς τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη.

Ενώ ο ΟΣΕΠ διαθέτει μια ολοκληρωμένη και δομημένη δομή οργάνωσης και λήψης αποφάσεων, στερείται ελεγκτικών και κυρωτικών μηχανισμών. Στη σημερινή εποχή ο ΟΣΕΠ καλείται να διαδραματίσει έναν πιο ενεργό ρόλο ως το κατ' εξοχήν θεσμικό όργανο πραγμάτωσης της παρευξείνιας περιφερειακής συνεργασίας και ασφάλειας. Το γεγονός ότι οι κάποιες από τις αποφάσεις του έχουν πολιτικό και όχι νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα θεωρείται ότι επιδρά αρνητικά στον επιτυχή συντονισμό και ακριβή συμμόρφωση των κρατών – μελών. Η σύνδεση του μηχανισμού λήψης αποφάσεων με ένα αντίστοιχο μηχανισμό ελέγχου και επιβολής κυρώσεων (πολιτικών, οικονομικών, διπλωματικών) από τα υπόλοιπα κράτη – μέλη εκτιμάται πως θα συντελούσε στην αναβάθμιση της νομικής του βάσης και του κύρους του ως ΔΟ. Προς αυτήν την κατεύθυνση θα συντελούσε και η δημιουργία ενός τακτικού συμβουλίου των Αρχηγών κρατών ή Κυβερνήσεων (πχ. όπως στα πλαίσια του ΟΑΣΕ), το οποίο θα συνεδρίαζε στο πλέον ανώτατο επίπεδο καθορίζοντας με τον πλέον επίσημο τρόπο τις πολιτικές του οργανισμού.

Η περιοχή λόγω της γεωγραφικής της θέσης αλλά και του ενεργειακού της δυναμικού θα εξακολουθεί να αποτελεί σημείο αναφοράς για τους ισχυρούς παγκόσμιους κρατικούς δρώντες αλλά και για τις λιγότερο ισχυρές περιφερειακές δυνάμεις. Ρωσία, ΗΠΑ, ΕΕ, Τουρκία συμπληρούμενες από την αναδυόμενη Κίνα, αναμένεται να συνεχίσουν τις πολιτικές και διπλωματικές τους τριβές στην περιοχή. Τα ανταγωνιστικά σε πολλές περιπτώσεις

συμφέροντα βάζουν εμπόδια στην περιφερειακή ολοκλήρωση που αποσκοπεί ο ΟΣΕΠ.

Η δημιουργία του ΟΣΕΠ απέβλεπε στην ενσωμάτωση της περιοχής του Εύξεινου Πόντου στην παγκόσμια οικονομία στη βάση των δημοκρατικών αξιών και σύμφωνα με τις αρχές της οικονομίας της αγοράς. Ο κύριος στόχος του οργανισμού, ήταν αφενός ο σχηματισμός ελεύθερων οικονομικών ζωνών με την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων και καλής γειτονίας μεταξύ των κρατών - μελών, ώστε η Μαύρη Θάλασσα να γίνει ζώνη σταθερότητας και ευημερίας. Αφετέρου ήταν η καθιέρωση συνεργασίας μεταξύ των κρατών - μελών, υποστηρίζοντας παράλληλα την οικονομική, κοινωνική και τεχνολογική ανάπτυξη εντός αυτών. Κατά τη διάρκεια των ετών λειτουργίας του, ο ΟΣΕΠ έχει καταφέρει να δημιουργήσει μια θετική δυναμική ανάπτυξης και να συνεισφέρει σημαντικά στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης και στην ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας μεταξύ των μελών του.

Ωστόσο, ο ΟΣΕΠ δεν έχει αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητές του καθώς αντιμετωπίζει σοβαρές δυσκολίες με σημαντικότερη τις αλληλοσυγκρουόμενες προτεραιότητες που θέτουν τα κράτη - μέλη και τις εκκρεμείς συγκρούσεις, οι οποίες δυσχεραίνουν τον συντονισμό των δράσεων προς κοινά έργα. Η Ρωσία έχει κυρίαρχη οικονομική και πολιτική παρουσία στον Εύξεινο Πόντο αλλά αυτό δεν μπόρεσε να το μεταφράσει σε περιφερειακή ηγεσία στα πλαίσια του ΟΣΕΠ, επειδή τα μετασοβιετικά κράτη - μέλη του στράφηκαν προς τη Δύση, επιθυμώντας να ενταχθούν στις δυτικές δομές και οργανισμούς, όπως η ΕΕ και το ΝΑΤΟ, θεωρώντας παράλληλα τη Ρωσία ως μη ελκυστικό παράδειγμα για την ανάπτυξή τους.

Η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, με τους φυσικούς της πόρους, τη βιομηχανική και γεωργική της βάση και το εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό της, προσφέρει ένα ευρύ φάσμα δυνατοτήτων, τόσο για συνεργασία μεταξύ των χωρών μελών του ΟΣΕΠ όσο και για ξένους εταίρους. Το εμπόριο και η οικονομική συνεργασία, οι τραπεζικές και οι χρηματοοικονομικές υποθέσεις, οι στατιστικές, οι μεταφορές, η ενέργεια, η επιστήμη και η τεχνολογία, το περιβάλλον, η γεωργία, ο τουρισμός βρίσκονται στο επίκεντρο των δραστηριοτήτων των ομάδων εργασίας του ΟΣΕΠ.

Κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης στο Κόσοβο και παρά τις δυσκολίες, η συνεργασία στον ΟΣΕΠ αποδείχθηκε θετική για την ασφάλεια και τη σταθερότητα στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου. Οι διεθνείς οργανισμοί, ιδίως η ΕΕ, αναγνώρισαν σαφώς τον ρόλο του ΟΣΕΠ ως πυλώνα ασφαλείας σε περιφερειακό επίπεδο και επίσης ως ζωτικής σημασίας σύνδεσμο μεταξύ Ευρώπης, Ασίας και Μέσης Ανατολής, ιδίως για τον ενεργειακό εφοδιασμό της περιοχής της Ευρώπης.

Μεσοπρόθεσμα, μπορεί να ειπωθεί ότι η διεύρυνση της οικονομικής συνεργασίας των χωρών του Ευξείνου Πόντου, θα διατηρήσει την υπάρχουσα αρχιτεκτονική του ΟΣΕΠ ως οργανισμού περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης χωρίς υπερεθνικές δομές. Η διεθνής συνεργασία των κρατών - μελών του ΟΣΕΠ πάνω από όλα συμβάλλει στην επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης σε όλη τη λεκάνη του Εύξεινου Πόντου και ενισχύει την ασφάλεια στην ευρωπαϊκή ήπειρο, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού και του παγκόσμιου μετασχηματισμού. Τα κυριότερα εμπόδια για τη μετατροπή του ΟΣΕΠ σε ένωση οικονομικής ολοκλήρωσης στο στάδιο της ζώνης ελεύθερου με τη διεύρυνση των διακρατικών συναλλαγών μεταξύ των ιδιωτικών επιχειρήσεων εμπορίου, είναι οι ανεπίλυτες εδαφικές διενέξεις, η διαφορά στο επίπεδο της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μεταξύ των χωρών και το μη ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο των μηχανισμών συντονισμού των πολυμερών οικονομικών σχέσεων. Η ιδιαιτερότητα της εμπορικής και οικονομικής συνεργασίας των κρατών του Εύξεινου Πόντου μέσω του ΟΣΕΠ χαρακτηρίζεται από την επικράτηση της «πρωτοβουλίας από κάτω».

Ο ΟΣΕΠ έχει ανάγκη από μια ηγέτιδα δύναμη, προερχόμενη από τους κόλπους των κρατών – μελών του, η οποία θα αναλάβει τα ηνία με κατάλληλες και στοχευμένες πρωτοβουλίες να τον αναδείξει πρωταγωνιστή όχι μόνο περιφερειακά στα νέα τεκταινόμενα της Γηραιάς Ηπείρου, αλλά και σε διαπεριφερειακό επίπεδο. Η Ρωσία παρόλο που αποτελεί μια από τις μεγάλες παγκόσμιες δυνάμεις δεν κατάφερε να λειτουργήσει ως κυρίαρχη – ηγέτιδα δύναμη στον ΟΣΕΠ, λόγω αφενός της ανάδυσης ενός νέου ισχυρού περιφερειακού δρώντος όπως είναι η Τουρκία, αφετέρου λόγω της ανάμειξης εξωτερικών δρώντων όπως της ΕΕ και των ΗΠΑ. Επιπλέον, παρά τη φιλελευθεροποίηση της οικονομίας της εξακολουθεί στην ουσία να παραμένει

ένα αυστηρά συγκεντρωτικό κράτος προσηλωμένη σε ξεπερασμένους θεσμούς και απομονωμένη. Το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και με την Τουρκία η οποία και αυτή δεν μπορεί να ξεφύγει από τις αγκυλώσεις του παρελθόντος της. Η Ελλάδα ως στην ουσία η μόνη από τις χώρες του ΟΣΕΠ η οποία έχει το υπόβαθρο από την πολύχρονη συμμετοχή της στην προσπάθεια της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, διαφαίνεται πως μπορεί και πρέπει να αναλάβει αυτόν τον ρόλο.

Με την επέκταση προς τα ανατολικά, η ΕΕ θα αποκτήσει σύνορα πλησίον των χωρών του ΟΣΕΠ. Αυτό την αναγκάζει να δει την ανάπτυξη των σχέσεων της με τον ΟΣΕΠ ως σημαντικό παράγοντα στην εξωτερική της πολιτική και ως εκ τούτου έχει προετοιμαστεί το έδαφος για συνεργασία μεταξύ των δύο οργανισμών. Η Συνέργεια της Μαύρης Θάλασσας είναι ο «ομφάλιος λώρος» μεταξύ ΕΕ και ΟΣΕΠ που πρέπει να δυναμωθεί και αξιοποιηθεί. Εκτιμάται πως πρέπει να αποτελεί από πλευράς ΕΕ στόχο πολιτικής πρώτης προτεραιότητας, καθώς σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα αναπτυξιακά προγράμματα συνιστά το βασικότερο εργαλείο της ΕΕ προς τη σφυρηλάτηση των δεσμών της συνεργασίας με την παρευξείνια περιοχή αλλά και την άσκηση ουσιαστικής επιρροής σε αυτήν.

Η Ελλάδα αρχικά ξεκίνησε νωθρά και άτολμα την οικονομική και διπλωματική της προώθηση μέσω του ΟΣΕΠ στις χώρες της παρευξείνιας περιοχής, αναλαμβάνοντας σταδιακά περισσότερες πρωτοβουλίες. Η δεινή δημοσιονομική κατάσταση στην οποία περιήλθε την τελευταία δεκαετία την εκτροχίασαν και πάλι. Προκειμένου να μην υπάρχουν τέτοιες παλινδρομήσεις απαιτείται μια ενιαία εξωτερική περιφερειακή πολιτική καθώς η παρευξείνια συνεργασία σε συνδυασμό και με την ευρωπαϊκή της πορεία, επιφυλάσσει πολλαπλά οφέλη.

Το κενό ηγεσίας που παρατηρείται στον ΟΣΕΠ μπορεί να το καλύψει μια τολμηρή με σαφή και στοχευμένο προσανατολισμό μεσομακροπρόθεσμη ελληνική στρατηγική, η οποία και θα αναβαθμίσει την παρευξείνια περιφερειακή συνεργασία. Η μεθοδευμένα και σε ρεαλιστική βάση αξιοποίηση των θεσμικών δυνατοτήτων του ΟΣΕΠ αλλά και των επιχειρηματικών και αναπτυξιακών ευκαιριών που παρουσιάζονται από τη διάδρασή του με άλλους κρατικούς δρώντες και ΔΟ αποτελεί ουσιαστικά την πρόκληση. Οι βάσεις και οι μηχανισμοί

ήδη υπάρχουν από την πολύχρονη εμπειρία και πορεία του οργανισμού, αυτό που απομένει είναι η ορθολογική αξιοποίησή και αναμόρφωσή τους όπου απαιτείται.

Ένα πρώτο και κεφαλαιώδες βήμα που έχει τη δυνατότητα να προβεί η ελληνική πλευρά, είναι να αξιοποιήσει στο έπακρο τα δύο σημαντικά διασυνδεδεμένα όργανα του οργανισμού, τα οποία εδρεύουν στην επικράτεια της, δηλαδή το ΔΙΚΕΜΕΠ και την Παρευξείνια Τράπεζα. Το πρώτο αποτελεί μια μοναδική δεξαμενή σκέψης που μπορεί να παράξει τολμηρές και εποικοδομητικές προτάσεις. Ως εργαλείο ανεξάρτητης και πρωτοποριακής έρευνας έχει τη δυνατότητα να προτείνει πολιτικές και οικονομικές δράσεις για την αναβάθμιση αρχικά της Παρευξείνιας Τράπεζας. Αυτή με τη σειρά της μπορεί να αποτελέσει την αιχμή του δόρατος για την προαγωγή και ανάπτυξη της παρευξείνιας περιοχής. Μέσω μιας εύρωστης και δυνατής τράπεζας η οποία θα αποτελεί τον «χρηματικό αιμοδότη» του οργανισμού, η Ελλάδα καταρχήν μπορεί να επωφεληθεί η ίδια στηρίζοντας τις εγχώριες μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά και κατ' επέκταση να στηρίξει την επιχειρηματική δραστηριότητα και τα μεγάλα έργα που διενεργούνται ή σχεδιάζονται να πραγματοποιηθούν στην ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ασφάλεια και οικονομική ευημερία αποτελούν έννοιες στενά συνδεδεμένες μεταξύ τους. Επιτυγχάνοντας ένα ασφαλές περιβάλλον τίθενται οι βάσεις της οικονομικής ανάπτυξης και συνεργασίας. Η οικονομική συνεργασία και ευημερία εδραιώνει στενές σχέσεις αλληλεξάρτησης και προάγει την ασφάλεια. Η περιφερειακή συνεργασία των κρατών αποτελεί πρόκληση για τα συμμετέχοντα κράτη καθώς καλούνται να εξισορροπήσουν τις επιδιώξεις τους με το συλλογικό συμφέρον. Τα κύματα αισιοδοξίας στα κράτη της ευρύτερης περιοχής της Μάυρης Θάλασσας, που δημιουργήθηκαν με την ίδρυση του ΟΣΕΠ στα μέσα του 1992 σταδιακά εξανεμίζονται χτυπώντας στο αδυσώπητο τείχος των χασματικών διαφορών. Το δίλημμα εξακολουθεί ακόμη και σήμερα να παραμένει: Μπορεί τελικά να χαραχτεί μια κοινή στρατηγική για την περιοχή του Ευξείνου Πόντου ή οι διαφορές μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων δρώντων είναι αγεφύρωτες; Το μεγάλο στοίχημα για τον ΟΣΕΠ είναι να καταφέρει εκμεταλλευόμενος τη γεωστρατηγική θέση της περιοχής και το οικονομικό και ανθρώπινο δυναμικό της, να προσφέρει ελπίδα για το μέλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

- Καλλιώρας, Δ., Τοπαλόγλου, Λ., και Βενιέρης, Σ., «Ανιχνεύοντας τους προσδιοριστικούς παράγοντες της οικονομικής διασυννοριακής αλληλεπίδρασης στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Αειχώρος, τχ. 12, 2009.
- Λέκκα Αναστασία, «Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι περιφερειακές συνεργασίες στην Ευρώπη», Παπαζήση, 2000.
- Μαλκίδης Θεοφάνης, «Οικονομία και κοινωνία στον παρευξείνιο χώρο», Εκδόσεις Γόρδιος, 2002
- Μανώλη Π.&Μαρής Γ., «Εισαγωγή στη διεθνή πολιτική Οικονομία», Ελληνικά Ακαδημαϊκά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015, σ. 77
- Π. Νάσκου – Περράκη, «Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών, η Θεσμική Διάσταση», Σάκκουλα, 2011.
- R. Clem, «The New Central Asia: Prospects for Development», New York, Wiley & Sons, 1997, p. 165.
- H. Hveem, «The Regional Project in Global Governance», Oxford University Press, 1992.
- C. King, «The Black Sea – A History», Oxford University Press, 2004, p. 12.
- Alex Warleigh-Lack Nick Robinson, Ben Rosamond, «New Regionalism and the European Union Dialogues», Comparisons and New Research Directions Edited, Copyright Year 2011
- M. Telo, «Η Ευρωπαϊκή θεώρηση των Διεθνών Σχέσεων» Αθήνα, Παπαζήση, 2012.
- Engin Sabancı, «Organization of the Black Sea Economic Cooperation-20 years of a Successful Regional Cooperation», Smashwords, 2013.
- Ιωάννης Χατζηδημητρίου, «Διεθνείς Επιχειρηματικές

Δραστηριότητες», Ανίκουλα, 2003.

- Ηλίας Κουσκουβέλης, «Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις», Ποιότητα, 2004.

- Ηρακλείδης Αλέξης, «Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική», 2015, <https://www.kallipos.gr/el/>.

- A. Gamble & A. Payne, «Regionalism and World Order», London, MacMilan, 1996, p. 2.

Επιστημονικά άρθρα

- ΔΙΚΕΜΕΠ, «Εύξεινος Πόντος, μια αναδυόμενη περιοχή», Δημήτριος Τριανταφύλλου, Παναγιώτα Μανώλη, 2008.

- Ζάικος Νικόλαος, διαλέξεις στην ΑΔΙΣΠΟ, 2021.

- N. Arbatova-alexandrova «Regional Cooperation in the Black Sea Area in the Context of EU-Russian Relations», ICBSS Xenophon Paper, n 5, International Center for Black Sea Studies, 2008, p. 25-28.

- M. Aydin & O. Fazlioglu, «The Turkish Policy Towards the Wider Black Sea Region and its Chairmanship of the BSEC», Unfolding the BSEC Views from the Region, Xenophon Paper, n 2, 2007.

- M. Aydin, «Europe's New Region: Black Sea in Wider Europe-Neighbourhood», Journal of Southeast European and Black Sea Studies, vol. 5, n 2, 2005.

- M. Aydin, «Europe's next Shore: the Black Sea Region after EU Enlargement», Occasional Paper, n 53, Institute for Security Studies, 2004, p. 5.

- M. Aydin, «Geographical Blessing Versus Geopolitical Curse: Great Power Security Agendas for the Black Sea Region and a Turkish Alternative Southeast European and Black Sea Studies, vol. 9, n 3, 2009, p. 271-285.

- O. Babaoglu, Black Sea Basin: «A New Axis in the Global Maritime Security», Washington Institute for Near East Policy, Policy Watch/Peace Watch, n. 1027, 2005.

- S. Celac & P. Manoli, «Towards a New Model of Comprehensive Regionalism in the Black Sea Area», Southeast European Black Sea Studies, vol. 6, n. 2, 2006.
- M. Celikpala, «Escalating Rivalries and Diverging Interests: Prospects for Stability and Security in the BS Region», Southeast European and Black Sea Studies, vol. 10, n. 3, 2010, p. 288.
- F. Ciuta, «Region? Why Region? Security, hermeneutics and the making of the Black Sea Region», Geopolitics, vol. 13, n. 1, 2008, p. 129.
- EC; European Commission, «Black Sea Synergy: A New Regional Cooperation Initiative», Bruxelles, 2008.
- EC; «Communication from the Commission: Environmental Cooperation in the Danube» – BSR, Bruxelles, 2001.
- EU Commission, Press Release, Brussels, IP/O1/1531, 31 Oct 2001.
- EU, REPORT 195 International Crisis Group 2008, «Russia vs. Georgia: The fallout», 2008, p. 17.
- N. Gnesotto & G. Grevi, «The New Global Puzzle: What World for the Europe in 2025», Paris, EUISS, 2006, p. 7-8.
- A. Gonckarenko, «The Wider Black Sea Area: New Geopolitical Realities, Regional Security structures and Democratic Control: A Ukrainian View», Nato Defense College Occasional Paper, 11, 2005, p. 23.
- R. Hatto & O. Tomescu, «The EU and the Wider Black Sea Region. Challenges and Policy Options», Garnet Policy Brief, n. 5, 2008, p. 1-12.
- Ed. Hettne, «The Global Politics of New Regionalism», Hampshire and London: Macmillan, 2005.
- S. Hunter, «Borders, Conflict and Security in the Caucasus: the Legacy of the Past», Sais Review, vol. 26, n. 1, 2006, p. 123.
- B. Jackson, «The Soft War for Europe East», in Asmus, Next Steps in Forging a Euro Atlantic Strategy for the Wider Black Sea, Washington

DC, German Marshall Fund of the US, 2006, p. 101-111.

- B. Karadeniz, «Security and Stability Architecture in the Black Sea», *Perceptions*, hiver 2007, p. 95-117.

- M. Kaya, «TRACECA Dışında Kalamayız. UND'nin Ses iDergisi», 2003, www.traceca.org.tr.

- D. Lake & P. Morgan, «Regional Orders: Building Security State, Pennsylvania, The Pennsylvania University Press», 1997.

- F. Larrabee, «The US and Security in the Black Sea Region», *Southeast European Black Sea Studies*, vol. 9, n. 3, 2009, p. 302-303.

- F. Larrabee, «The Wider Black Sea Region in the 21st Century. Strategic, Economic and Energy Perspectives», *Center for Transatlantic Relations*, 2008, p. 277-292.

- L. Yakacikli, «Initiatives de cooperation dans la région de la mer Noire», *Fédéralisme Régionalisme*, n. 2, 2011.

- I. Lesser, «Global Trends, Regional Consequences, Wider Strategic Influences in the Black Sea», *ICBSS Xenepster Paper*, n. 4, *International. Center for Black Sea Studies*, 2007.

- P. Manoli, «Where is Black Sea Regionalism Heading?», *Southeast European Black Sea Studies*, vol 10, n. 3, 2010, p. 326.

- N. Micu, «Growing Importance of the Wider Black Sea Region», *Romanian Journal of International and Regional Studies*, vol. 4, n. 2-3, 2008, p. 69-76.

- J. Nichol, «Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for US Interests», *CRS Reports*, RL34618, 2008.

- A Olson, «Azerbaijan Military Threat to Armenia», *Telegraph*, 22 nov 2009, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/Azerbaijan/6631572/Azerbaijan-military-threat-to-armenia.html.

- O. Ozdamar, «Security and Military Balance in the Black Sea Region», *Southeast European and Black Sea Studies*, vol. 10, n. 3, 2010, p. 343.

- E. Ozer, «The BSEC and Regional Security», Perceptions, vol. II, n. 3, 1997, p. 80.
- M. Papanikolaou, «Preface», in T. Adams, Europe's Black Sea Dimension, Brussels, CEPS, 2002.
- O. Pavliuk & I. Klypush-Tsintsadze, «The Black Sea Region: Cooperation and Security Building», Armenk, M.E.-Sharpe, East-West Institute, 2005, p. 9.
- O. Pavliuk, «The BSEC: Will Hopes Become Reality?», London, MacMillan, 1999.
- S. Sayan, «The Contribution of the BSEC org. to Regional Development Southeast Europe Review, n. 2, 2002, p. 25-26.
- J. Simon, «Black Sea Regional Security Cooperation: Building Bridges and Barriers», Black Sea Security Program, Harvard University, 2006, www.harvard-bssp.org/bssp/news
- V. Socor, «Kremlin redefining policy in post-Soviet Space», Eurasia Daily Monitor, vol. 2, n. 27, 2005.
- F. Tassinari, «A Synergy for Black Sea Regional Cooperation: Guidelines for an EU Initiative», CEPS Policy Brief, n. 105, Bruxelles, 2006, p. 1.
- D. Triantaphyllou, «Energy Security and Common Foreign and Security Policy: The Wider Black Sea Area Context», Southeast Europe and Black Sea Studies, vol.7, n. 2, 2007, p. 298.
- E. Siverekli & I. Elver, «Organization of the Black Sea Economic Cooperation in Globalization», Journal of Naval Science and Engineering, vol. 2, n. 1, 2004.
- D. Triantaphyllou, «The Security Paradoxe of the Black Sea Region», Southeast European Black Sea Studies, vol. 9, n. 3, 2009, p. 228.
- D. Triantaphyllou, «The Wider Black Sea Area and its challenges», Dimitrios World Blog, 12 mai 2008, <http://dimitriosworld.blogspot.com/2008/05/wider-black-sea-area-and-its->

challenges.html.

- D. Triantaphyllou, «The Security paradoxes of the Black Sea Region», Southeast European and Black Sea. Studies, vol. 9, n. 3, 2009, p. 227.
- Y. Tsantoulis, «Geopolitics, (Sub)regionalism; Discourse and Troubled Power Triangle in the Black Sea», Southeast European Black Sea Studies, vol. 9, n. 3, 2009, p. 249-251.
- Turkey's President, «Caucasus Stability Platform can facilitate Karabakh Resolution», 24 septembre 2008, www.today.q2/news/politics/47804.html.
- C. Ustun, «Europeanization of Foreign Policy. The Case of Turkish Foreign Policy Towards the Black Sea Region», Southeast European Black Sea Studies, vol. 10, n. 2, 2010, p. 235.
- A. Wilson & N. Popescu, «Russian and Europe Neighbourhood Policies compared», Southeast European Black Sea Studies, vol. 9, n. 3, 2009, p. 323.
- E. Μαυρουδής, «Η κρίση του Καυκάσου και οι επιπτώσεις της στην περιοχή» <https://strategicanalysis.wordpress.com/2008/11/26>.
- Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, «Το πρόβλημα της διακίνησης πετρελαίου στα στενά της Μαύρης Θάλασσας και οι προοπτικές του έργου Μπουργκάς–Αλεξανδούπολη», 2005, <http://old.turkmas.uoa.gr/mazissite/greekpubs/vol64.pdf>.
- Μάζης, «Η γεωπολιτική της Τουρκίας: Ο “νεο-οθωμανισμός” και ο ρόλος του Νταβούτογλου - Οι σχέσεις με Ελλάδα, ΗΠΑ, Ρωσία και Ισραήλ τόν 21ο αιώνα», 2009, https://www.researchgate.net/publication/321361534_HE_geopolitike_tes_Tourkias_HO_neoothomanismos_kai_ho_rolos_tou_Ntabo_utoglou_-_Hoi_scheseis_me_Hellada_EPA_Rossia_kai_Israel_ton_21o_aiona

The New European Architecture in the 21st Century Promoting Regional Cooperation, in the Wider Black Sea Area, Conference, Milos Island, Greece, 3-7 sep. 2002.

The EU's Approach to the Black Sea Region», Speech on the Black Sea Synergy delivered at the Black Sea Synergy Ministerial Meeting in Kyiv, 14 Feb 2008.

V. Putin, «Speech by President of the Russian Federation. [] Moscou, mardi 18 mars 2014», <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>

Ιστοσελίδες

- Black Sea Economic Cooperation, <http://www.bsec-organization.org/council.htm>
- www.bsec-organization.org
- BSEC Economic Agenda for the Future : Towards a more consolidated effective and viable BSEC partnership», BS/SOM/R(O1)2, Annex III, mars 2001.
- Charter of the Organization of the BSE Cooperation, www.bsec.gov.tr/charter.html
- The Work Program of Turkey during its Chairmanship of the Black Sea Economic Cooperation Organization May 1st-November 1st 2001», available at <http://www.mfa.gov.tr/grupa/af/bsec10html>
- <https://www.energia.gr/article/40743/yiotheththhke-h-diakhryxh-gia-thn-prasinh-anaptyxh--apo-tis-hores-toy-osep>
- <http://www.bsec-organization.org/events/46320meeting-of-the-working-group-on-cooperation-in-science-and-technology>
- <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/170/the-european-neighbourhood-policy>
- <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eastern-partnership/>
- https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/black-sea-synergy/346/black-sea-synergy_en

- https://www.mfa.gr/images/docs/bsec/Proteraiotites2019%20fin_EL-1.pdf
- <https://www.mfa.gr/russia/presveia/news/parousiase-proteraioteton-ellenikes-proedrias-osep-apo-antiproedro-kuberneses-kai-upeks-eu-benizelo-kai-khairetismos-apo-geniko-grammatea-osep-presbe-tvircun.html>
- <https://icrcenter.org/a-six-regional-cooperation-in-the-south-caucasus-a-beneficial-opportunity-or-a-threat>
- Joint Staff Working Document, “Back Sea Synergy: Review of a regional cooperation initiative, period 2018-2018”, 5 March 2019, swd_2019_100_f1_joint_staff_working_paper_en_v3_p1_1013788-1.pdf (europa.eu)
- Η εφαρμογή του Δικαίου των Συνθηκών στη Σύμβαση της Λευκωσίας <https://www.voulineon.com/post/%CE%B7>
- **N.1981/1991**, ΦΕΚ 187/A/9-12-1991, «Κύρωση Σύμβασης Βιέννης για το δίκαιο των Συνθηκών μεταξύ των Κρατών και Διεθνών Οργανισμών ή μεταξύ Διεθνών Οργανισμών», <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-sunthekes/nomos-1981-1991-phek-187a-9-12-1991.html>
- <https://cpmr.org/global-agendas/cpmr-signs-cooperation-agreement-with-the-international-centre-for-black-sea-studies-icbss/23308/>
- <https://www.hellenicparliament.gr/Enimerosi/Grafeio-Typou/Deltia-Typou/?press=2b460745-4748-4d14-898d-b641510deaaa>
- <http://www.bsecorganization.org/UploadedDocuments/StatutoryDocumentsAgreements/RulesofProcedureFourthEdition.pdf>
- <http://www.bsecorganization.org/UploadedDocuments/StatutoryDocumentsAgreements/CHARTERFourthEdition7July.pdf>
- https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B8%CF%89%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%91%CF%85%CF%84%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1, <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CF%8C%CE%BD%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1>

84%CE%BF%CF%82,https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A1%CF%89%CF%83
%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%91%CF%85%CF%84%CE%BF%CE%B
A%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1

- [https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/ta/p8_ta-prov\(2015\)0232_/p8_ta-prov\(2015\)0232_el.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/ta/p8_ta-prov(2015)0232_/p8_ta-prov(2015)0232_el.pdf)

- http://oldeclass.uop.gr/modules/document/file.php/PEDIS382/BIack%20Sea%20Synergy_el.pdf